

วารสารสื่อวิชาการและวิจัย

JOURNAL OF EDUCATIONAL RESOURCES AND RESEARCH (JERR)

ปีที่ 2 ฉบับที่ 2 พฤษภาคม-สิงหาคม 2569 Vol.2, No.2 May-August 2026

ISSN: 3057 - 1936 (Online)

.....

2026

CASE STUDY

.....

วารสารสื่อวิชาการและวิจัย

jerr2568@gmail.com

วารสารสื่อวิชาการและวิจัย

Journal of Educational Resources and Research

ปีที่ 2 ฉบับที่ 2 [พฤษภาคม-สิงหาคม 2569]

Vol. 2 No. 2 [May-August 2026]

วัตถุประสงค์

1. เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าและเผยแพร่ผลงานวิชาการและงานวิจัยทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ของนักวิจัย นักวิชาการ นิสิตนักศึกษา และผู้สนใจทั่วไป
2. เพื่อเป็นเวทีในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เชิงวิชาการทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ของนักวิชาการและนักวิจัย รวมถึงนิสิตนักศึกษาและผู้สนใจทั่วไป
3. เพื่อนำเสนอองค์ความรู้อันเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ตามวิถีของการศึกษาเชิงวิชาการทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

กระบวนการพิจารณาบทความ

บทความทุกบทความจะต้องผ่านการพิจารณาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) จำนวน 3 ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์ ในลักษณะปกปิดความลับของทั้งสองฝ่าย (Double blind peer-reviewed) ที่ผู้พิจารณาบทความจะไม่ทราบชื่อ หรือข้อมูลของผู้นิพนธ์บทความ และผู้นิพนธ์บทความก็ไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความเช่นกัน และการเผยแพร่บทความในวารสารสื่อวิชาการและวิจัยนี้ ผู้นิพนธ์บทความจะต้องปฏิบัติตามเกณฑ์จริยธรรมของนักวิชาการอย่างเคร่งครัด สำหรับผลที่ได้จากการศึกษาและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความของวารสารฉบับนี้ถือเป็นทัศนะของผู้นิพนธ์บทความแต่ละท่าน จะไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการวารสารสื่อวิชาการและวิจัยแต่อย่างใด

เจ้าของวารสาร

มูลนิธิบวรเพื่อการศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม

เลขที่ 33 แขวงศาลาธรรมสพน์ เขตทวีวัฒนา กรุงเทพมหานคร 10170

โทร. 089 783 2122 อีเมล jerr2568@gmail.com

ติดต่อและสอบถามข้อมูล

Phone : 095 235 3269

E-mail : jerr2568@gmail.com

Facebook : วารสารสื่อวิชาการและวิจัย

Website : <https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JERR>

ที่ปรึกษา

ศาสตราจารย์ ดร.ชัยยงค์ พรหมวงศ์
รองศาสตราจารย์ ดร.วิโรจน์ เตชะวิญญูธรรม

รองศาสตราจารย์ ดร.สมชัย ศรีนอก
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิเวศน์ วงศ์สุวรรณ

บรรณาธิการ

ดร.ณทิพรดา ไชยศิลป์

กองบรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ ดร.ละอองดาว เตชะวิญญูธรรม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เมธา หริมเทพาธิป
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทิพมาศ เสวตวรโชติ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นพดล ดีไทยสงค์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จักรี ศรีจารุเมธีญาณ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุรัชย์ ชูคง
ดร.มนูญ สอนโพนงาม
ดร.ศุภศักดิ์ บุญยะสุต
ดร.ศศิณาด นุชเกษม

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
วิทยาลัยพณิชยบัณฑิต
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
มหาวิทยาลัยพิษณุโลก
ศึกษานิเทศก์ชำนาญการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1

ฝ่ายประสานงาน

นายสิทธิกร คล้ายวงศ์

ฝ่ายพิสูจน์อักษร

นายพัฒนภฤช มาร์กัส

ฝ่ายสมาชิกวารสาร

นางสาวพิชญากร มาร์กัส

ฝ่ายนิติกร

นายวันชัย โพธิ์ไธ
นายธรรมจักร ยันต์ภูมมาตร

บทบรรณาธิการ

วารสารสื่อวิชาการและวิจัย ปีที่ 2 ฉบับที่ 2 เดือน พฤษภาคม-สิงหาคม 2569 (2026) ซึ่งในฉบับนี้จะมีบทความวิชาการที่มีเนื้อหาจากกลุ่มผู้นิพนธ์ที่หลากหลายสถาบัน และทุกบทความจะต้องผ่านการกลั่นกรองพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบประเมินคุณภาพบทความที่มาจากหลากหลายสถาบัน และมีความรู้และความเชี่ยวชาญเกี่ยวข้องหรือสัมพันธ์กันกับเนื้อหาของบทความเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของวารสาร ซึ่งบทความวิชาการที่ได้รับการคัดเลือกจึงเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานการประเมินคุณภาพวารสารของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal citation index Centre-TCI) โดยบทความวิชาการประจำฉบับนี้จะมีประเด็นที่น่าสนใจ ดังต่อไปนี้

บทความวิจัยมีจำนวน 3 บทความ ได้แก่ 1) ความคิดเห็นของประชาชนต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลบ้านโพธิ์ อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา เขียนโดย นวมินทร์ เจริญช่าง และพัฒนศิณ สำเร็จรัมย์ คณะรัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยนครราชสีมา 2) การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลที่ส่งผลต่อคุณภาพการให้บริการภาครัฐที่อำเภอกะทู้ม่วน จังหวัดสมุทรสาคร เขียนโดย สัญญา คำอิน และธราทิพย์ มูลศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์และศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยทองสุข 3) บทบาทของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา เขียนโดย ศิวเวท พลานนท์ และพัฒนศิณ สำเร็จรัมย์ คณะรัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยนครราชสีมา

บทความวิชาการมีจำนวน 2 บทความ ได้แก่ 1) ทฤษฎีเกี่ยวกับการศึกษาไทย: ความเหลื่อมล้ำและการผลิตซ้ำทางสังคม เขียนโดย เทมสันที ชินะผา, ศรุตานนท์ ขอบประดิษฐ์, โอม หุะนันท์ วิทยาลัยปรัชญาและศาสนา มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น 2) การทุจริตคอร์รัปชันกับสังคมไทย: ปัญหาและความท้าทาย เขียนโดย พ.ต.ท. หญิง ปิยะนุช ศรีสรานุกรม คณะสังคมศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ

ในการนี้กองบรรณาธิการขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้ให้ประเมินบทความ พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงบทความให้มีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานของการประเมินคุณภาพวารสารของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย Thai Journal citation index Centre (TCI)

ดร.ณทิพรดา ไชยศิลป์

บรรณาธิการวารสารสื่อวิชาการและวิจัย

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
◆ ความคิดเห็นของประชาชนต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลบ้านโพธิ์ อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา Public Opinion on the Desirable Characteristics of the Mayor of Ban Pho Subdistrict Municipality Ban Pho District, Chachoengsao Province นวมินทร์ เจริญช่าง, พัฒน์ศิณ สำเร็จรัมย์	1
◆ การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลที่ส่งผลต่อคุณภาพการให้บริการภาครัฐที่ว่าอำเภอกะทู้มแบน จังหวัดสมุทรสาคร Good Governance Administration Affecting the Quality Government Services of Krathum Baen District Office, Samut Sakhon Province สัณญา คำอิน, ธราทิพย์ มุลศาสตร์	9
◆ บทบาทของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา The Roles of Village and Sub-district Headmen in Ban Pho District, Chachoengsao Province ศิวเวท พลานนท์, พัฒน์ศิณ สำเร็จรัมย์	23
◆ ทุนนิยมกับการศึกษาไทย: ความเหลื่อมล้ำและการผลิตซ้ำทางสังคม Capitalism and Thai Education: Inequality and Social Reproduction เทมสันที ชินะผา, ศรุตานนท์ ชอบประดิษฐ์, โอม หุะนันท์	34
◆ การทุจริตคอร์รัปชันกับสังคมไทย: ปัญหาและความท้าทาย Corruption and Thai Society: Problems and Challenges พ.ต.ท. หลิง ปิยะนุช ศรีสรานุกรม	46
◆ คำแนะนำสำหรับผู้นิพนธ์บทความ	60
◆ ขั้นตอนการส่งและพิจารณาบทความ	64

**ความคิดเห็นของประชาชนต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนายกเทศมนตรีเทศบาล
ตำบลบ้านโพธิ์ อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา**

**Public Opinion on the Desirable Characteristics of the Mayor of Ban Pho
Subdistrict Municipality Ban Pho District, Chachoengsao Province**

นวมินทร์ เจริญช่าง¹, พัฒนศิลป์ สำเร็จรัมย์²

Nawamin Charoenchang¹, Patsin Samroengram²

คณะรัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยนครราชสีมา^{1,2}

Faculty Public Administration, Nakonrathasima College^{1,2}

Corresponding author, e-mail: patsin@nmc.ac.th²

Received: July 09, 2026; Revised: August 03, 2026; Accepted: August 06, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลบ้านโพธิ์ อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา 2) เปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลบ้านโพธิ์ อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ประชากร คือ ประชาชนที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป ที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลตำบลบ้านโพธิ์ อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรคำนวณของทาโร ยามาเน่ ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 339 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบชั้นภูมิ เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า สถิติพื้นฐานที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) ค่าเฉลี่ย 2) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ 3) ทดสอบค่า t-test

ผลการวิจัยพบว่า 1. คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลบ้านโพธิ์ อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา อยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านคุณธรรม จริยธรรม รองลงมา ด้านความรู้ความสามารถ ด้านบุคลิกภาพ และด้านสติปัญญา และ 2. ประชาชนที่มีเพศ ระดับการศึกษา และอาชีพต่างกัน มีความเห็นต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลบ้านโพธิ์ อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา ไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ: ความคิดเห็นของประชาชน; คุณลักษณะที่พึงประสงค์; นายกเทศมนตรี

Abstract

The research purposes were 1) to study the Public opinion on the desirable characteristics of the mayor of Ban Pho Subdistrict Municipality Ban Pho District, Chachoengsao Province. 2) to compare the Public opinion on the desirable characteristics of the mayor of Ban Pho Subdistrict Municipality Ban Pho District, Chachoengsao Province classified by

the personal factors. The population was the people aged 18 years and over living in the area of the Ban Pho Subdistrict Municipality Ban Pho District, Chachoengsao Province; the sample group was the 339 people determined using Taro Yamane's formula stratified random sampling. The research instrument was the rating scale questionnaire. The data analysis statistics were the percentage, mean, standard deviation, t-test.

The research findings were: 1) The public's opinions on the desirable characteristics of the Mayor of Ban Pho Subdistrict Municipality of the people in the area of the Ban Pho District, Chachoengsao Province, found the overall was at high level; when descending mean were morality and ethics, followed by knowledge and ability, personality, and intelligence and 2) the people with different gender, education levels, and occupations had opinions on the desirable characteristics of the mayor of Ban Pho Subdistrict Municipality, Ban Pho District, Chachoengsao Province. Did not different.

Keywords: Public opinion; desirable characteristics; mayor

บทนำ

หลักการสำคัญของการปกครองส่วนท้องถิ่น คือ การให้คนท้องถิ่นปกครองกันเอง องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในอนาคตจะต้องมีความเป็นอิสระในการกำหนดนโยบายการบริหารการจัดการ การบริหารงานบุคคล การเงินและการคลัง และย่อมมีอำนาจหน้าที่ของตนเองโดยเฉพาะตามกรอบที่กฎหมายกำหนดไว้ โดยคำนึงถึงหลักการกระจายอำนาจ อย่างไรก็ตาม ความเป็นอิสระของท้องถิ่นทั้งการมีอำนาจและหน้าที่ การเพิ่มรายได้และการมีอิสระ ด้านการบริหารจัดการ ด้านการปกครองตนเองไม่ควรปล่อยให้สภาพรูปแบบโครงสร้างและองค์ประกอบ รวมทั้งกลไกต่างๆ ภายในองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นไปตามยถากรรมไม่ว่าจะเป็นความพร้อมในการบริหารและการจัดการ การขาดศักยภาพและประสิทธิภาพในการดำเนินการกิจตามอำนาจหน้าที่ ความไม่พร้อมด้านการเงินและการคลังของท้องถิ่นและความไม่พร้อมของประชาชนที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่น เป็นต้น (โชคสุข กรกิตติชัย, 2560)

การเลือกตั้งสมาชิกของสภาท้องถิ่น ให้ใช้วิธีการออกเสียงลงคะแนนโดยตรงและลับ การเลือกตั้งหัวหน้าฝ่ายบริหารท้องถิ่นหรือคณะผู้บริหารท้องถิ่น จะใช้วิธีออกเสียงลงคะแนนโดยตรงและลับ หรือให้สภาท้องถิ่นเลือกตั้งจากสมาชิกของสภาท้องถิ่นเลือกก็ได้ ทั้งนี้ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย และก็ได้มีการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับต่อๆ มา ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ในมาตรา 284 องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นต้องมีสภาท้องถิ่นและคณะผู้บริหารท้องถิ่น ซึ่งสมาชิกสภาท้องถิ่นและ คณะผู้บริหารท้องถิ่น ต้องมาจากการเลือกตั้งของประชาชนโดยตรงการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและคณะผู้บริหารท้องถิ่นที่มาจากเลือกตั้งโดยตรงของประชาชนนั้น ซึ่งส่วนหนึ่งเกิดจากกลุ่มนักการเมืองที่ชื่อเสียง อิทธิพลกล่าวคืออิทธิพลของกลุ่มการเมืองหรือกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ ประเด็นหนึ่งที่ประชาชนให้ความสนใจและได้รับการวิพากษ์วิจารณ์เป็นอย่างมากเกี่ยวกับผู้บริหารท้องถิ่น เช่น นักการเมืองท้องถิ่น ในปัจจุบันส่วนหนึ่งยังเป็นนักการเมืองสมัครเล่น ขาดอุดมการณ์ หรือเป็นผู้มีอิทธิพลนักธุรกิจที่เข้ามาบิบทบาททางการเมืองของท้องถิ่นส่งผลให้ไม่สามารถปฏิบัติงานในการให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนในท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพที่สำคัญ คือ หลักการกระจายอำนาจให้ประชาชน

ในท้องถิ่นได้มีการจัดการปกครองท้องถิ่นของตนเอง จึงเป็นการสมควรที่จะให้ประชาชนในท้องถิ่นแต่ละแห่ง เป็นผู้กำหนดคุณลักษณะของผู้บริหารท้องถิ่นของตน และสอบถามความคิดเห็นของประชาชน เพื่อกำหนดเป็นคุณลักษณะของนักการเมืองท้องถิ่นที่พึงประสงค์ (สำนักวิจัยและพัฒนา สถาบันพระปกเกล้า, 2550)

จากเหตุผลและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจทำการวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของประชาชน ต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลบ้านโพธิ์ อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา ทั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนายกเทศมนตรี ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนายกเทศมนตรี เทศบาลตำบลบ้านโพธิ์ อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนายกเทศมนตรี เทศบาลตำบลบ้านโพธิ์ อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ประชากร คือ ประชาชนที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป ที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลตำบลบ้านโพธิ์ อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรคำนวณของ ทาโร ยามาเน่ ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 339 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบชั้นภูมิ
2. ตัวแปรในการวิจัย ได้แก่ ตัวแปรอิสระ คือ เพศ ระดับการศึกษา และอาชีพ ของประชาชน ที่ตัวแปรตาม คือ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลบ้านโพธิ์ อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านสติปัญญา 2) ด้านบุคลิกภาพ 3) ด้านความรู้ความสามารถ และ 4) ด้านคุณธรรมจริยธรรม

3. เครื่องมือในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของ นายกเทศมนตรี ตามกรอบแนวคิดการวิจัย

เครื่องมือการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม แบ่งเป็น 2 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ

ตอนที่ 2 คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลบ้านโพธิ์ อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา มีลักษณะแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

4. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

การตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ของแบบสอบถามโดยหาดัชนีความ สอดคล้องรายข้อ (Index of Objective-item Congruence (IOC)) ด้วยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ซึ่งข้อคำถามแต่ละข้อมีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.66-1.00 เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน (Hambleton, 1980) จากนั้นตรวจสอบความเที่ยง (Reliability) ด้วยการนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try Out) กับประชาชนในเขตเทศบาลตำบลลาดขวาง อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 30 คน

จึงนำข้อมูลไปวิเคราะห์หาค่าความเที่ยง (Reliability) ด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของครอนบาช (Cronbach's Alpha Coefficients) ซึ่งมีค่าเท่ากับ 0.94

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชากรด้วยตนเอง และได้รับคืนแบบสอบถาม จำนวน 339 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

6. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โปรแกรมสำเร็จรูป ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency distribution) และหาร้อยละ (Percentage) ตอนที่ 2 คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนายกเทศมนตรี โดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ หาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และเปรียบเทียบทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล โดยการทดสอบค่าที (t-test) และค่าเอฟ (F-test)

สรุปผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของประชาชนต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลบ้านโพธิ์ อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ประชาชนมีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลบ้านโพธิ์ อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.63$) เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านคุณธรรมจริยธรรม ($\bar{X}=3.70$) รองลงมา ด้านความรู้ความสามารถ ($\bar{X}=3.64$) ด้านบุคลิกภาพ ($\bar{X}=3.60$) และด้านสติปัญญา ($\bar{X}=3.58$) ตามลำดับ แสดงดังตาราง 1

ตารางที่ 1 คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลบ้านโพธิ์ อำเภอบ้านโพธิ์จังหวัดฉะเชิงเทรา ในภาพรวมและรายด้าน

คุณลักษณะที่พึงประสงค์ ของนายกเทศมนตรี	ระดับความคิดเห็น		แปลผล	ลำดับ
	$\bar{X}$	S.D.		
1. ด้านสติปัญญา	3.58	0.39	มาก	4
2. ด้านบุคลิกภาพ	3.60	0.40	มาก	3
3. ด้านความรู้ความสามารถ	3.64	0.39	มาก	2
4. ด้านคุณธรรมจริยธรรม	3.70	0.42	มาก	1
รวม	3.63	0.40	มาก	

2. ประชาชนที่เพศ ระดับการศึกษา และอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลบ้านโพธิ์ อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา ไม่แตกต่างกัน

อภิปรายผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของประชาชนต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลบ้านโพธิ์ อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา อภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ประชาชนมีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลบ้านโพธิ์ อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะตำแหน่งนายกเทศมนตรีเป็นผู้บริหารสูงสุดของเทศบาล ซึ่งเป็นผู้มีบทบาทในการนำเพื่อพัฒนาท้องถิ่นให้เจริญก้าวหน้า การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี ดังนั้น ผู้นำจึงต้องมีคุณสมบัติที่เหมาะสมและสมบูรณ์ในทุกๆ ด้าน สอดคล้องกับการศึกษาของ สุซานุช พันธนิยะ (2562) ที่ได้ศึกษาคุณลักษณะของนักการเมืองท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในทัศนะของประชาชนในเขตเทศบาลนครตรัง ผลการวิจัยพบว่า ระดับความคิดเห็นของประชาชนในเขตเทศบาลนครตรัง จังหวัดตรัง ที่มีต่อคุณลักษณะของนักการเมืองท้องถิ่นที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน สอดคล้องกับการศึกษาของ สุคนธ์ เกาทอง (2562) ที่ได้ศึกษาคุณลักษณะของนายกเทศมนตรีที่พึงประสงค์ในเขตเทศบาลเมืองควนลัง อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดสงขลา ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะของนายกเทศมนตรีที่พึงประสงค์ในเขตเทศบาลเมืองควนลัง อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดสงขลา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับการศึกษาของ ประจักษ์ ชูแก้ว (2559) ที่ได้คุณสมบัติที่พึงประสงค์ของสมาชิกสภาเทศบาลในทัศนะของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองคลองแห อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดสงขลา ผลการวิจัยพบว่า คุณสมบัติที่พึงประสงค์ของสมาชิกสภาเทศบาลในทัศนะของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองคลองแห อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดสงขลา โดยรวมในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับการศึกษาของ วรยุทธ สถาปนาศุภกุล (2558) ที่ได้ทำการศึกษาค้นคว้าคุณลักษณะผู้นำทางการเมืองท้องถิ่นที่พึงประสงค์ตามทัศนะของประชาชนอำเภอมะนัง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อคุณลักษณะของผู้นำทางการเมืองที่พึงประสงค์ ตามทัศนะของประชาชนตำบลเหมืองแก้ว อำเภอมะนัง จังหวัดเชียงใหม่ โดยรวมทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับการศึกษาของ ณัฐดนัย ทวีแสง และคณะ (2556) ที่ได้ศึกษาคุณลักษณะผู้นำที่พึงประสงค์ของนายกเทศมนตรีตามทัศนะของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองตากลิ อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดนครสวรรค์ มี ผลการวิจัยพบว่า 1) คุณลักษณะผู้นำที่พึงประสงค์ของนายกเทศมนตรีตามทัศนะของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองตากลิ อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดนครสวรรค์ภาพรวมอยู่ในระดับมาก จากการวิจัยในครั้งนี้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยเป็นดังนี้ ด้านคุณธรรมจริยธรรม รองลงมา ด้านความรู้ความสามารถ ด้านบุคลิกภาพ และด้านสติปัญญา โดยผู้วิจัยจะได้นำประเด็นที่ได้จากการวิจัยมาอภิปรายผลเป็นรายด้าน ดังนี้ 1) ด้านสติปัญญา พบว่าอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับการศึกษาของ ธรรมภณ เหมกลาง (2559) ผลการศึกษาพบว่า คุณลักษณะด้านส่วนบุคคล เป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์มากที่สุด สอดคล้องกับการศึกษาของ วรยุทธ สถาปนาศุภกุล (2558) ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อคุณลักษณะของผู้นำทางการเมืองที่พึงประสงค์ตามทัศนะของประชาชนตำบลเหมืองแก้ว อำเภอมะนัง จังหวัดเชียงใหม่ ด้านความรู้ความสามารถ มีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับการศึกษาของ ณัฐดนัย ทวีแสง และคณะ (2556) ผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะผู้นำที่พึงประสงค์ของนายกเทศมนตรีตามทัศนะของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองตากลิ อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดนครสวรรค์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านคุณลักษณะทางกายภาพ ด้านมนุษยสัมพันธ์ ด้านการบริหารจัดการ และด้านสติปัญญา 2) ด้านบุคลิกภาพ พบว่าอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับการศึกษาของ สุซานุช พันธนิยะ (2562) ผลการวิจัยพบว่า ระดับความคิดเห็นของประชาชนในเขตเทศบาลนครตรัง จังหวัดตรัง ที่มีต่อคุณลักษณะของนักการเมืองท้องถิ่นที่พึงประสงค์ด้านบุคลิกภาพอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับการศึกษา

ของ ธรรมนูญ เหมกลาง (2559) ผลการศึกษาพบว่า คุณลักษณะด้านส่วนบุคคล เป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์มากที่สุด สอดคล้องกับการศึกษาของ วรยุทธ สถาปนาศุภกุล (2558) ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อคุณลักษณะของผู้นำทางการเมืองที่พึงประสงค์ ตามทัศนะของประชาชนตำบลเหมืองแก้ว อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ ด้านบุคลิกภาพ มีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก 3) ด้านความรู้ความสามารถ พบว่าอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับการศึกษาของ วรยุทธ สถาปนาศุภกุล (2558) ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อคุณลักษณะของผู้นำทางการเมืองที่พึงประสงค์ตามทัศนะของประชาชนตำบลเหมืองแก้ว อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ ด้านความรู้ความสามารถ มีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก ผลการวิจัยพบว่า ด้านบุคลิกภาพ ประชาชนมีความคาดหวังด้านความรู้ความสามารถ ประชาชนมีความคาดหวังอยู่ในระดับมาก 4) ด้านคุณธรรมจริยธรรม พบว่าอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับการศึกษาของ สุชาณุ พันธนิยะ (2562) ผลการวิจัยพบว่า ระดับความคิดเห็นของประชาชนในเขตเทศบาลนครตรัง จังหวัดตรัง ที่มีต่อคุณลักษณะของนักการเมืองท้องถิ่นที่พึงประสงค์ด้านคุณธรรมและจริยธรรมมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด สอดคล้องกับการศึกษาของ สุคนธ์ เกาทอง (2562) ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะของนายกเทศมนตรีที่พึงประสงค์ในเขตเทศบาลเมืองควนลัง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ด้านคุณธรรมและจริยธรรมมีค่าเฉลี่ยสูงสุด

2. เปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลบ้านโพธิ์ อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา จำแนกตามเพศ ระดับการศึกษา และอาชีพ พบว่า ประชาชนที่มีเพศ ระดับการศึกษา และอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนายกเทศมนตรีไม่แตกต่างกัน แสดงให้เห็นว่าปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา และอาชีพ ไม่ส่งผลต่อความคิดเห็นในเรื่องคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลบ้านโพธิ์ อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะประชาชนอยู่อาศัยในชุมชนที่มีวิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรมที่เป็นบริบทเดียวกันจึงมีความคิดเห็นคล้ายกัน สอดคล้องกับการศึกษาของ สุคนธ์ เกาทอง (2562) ที่ได้ศึกษาคุณลักษณะของนายกเทศมนตรีที่พึงประสงค์ในเขตเทศบาลเมืองควนลัง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนที่มีอาชีพและระยะเวลาการอาศัยอยู่ในพื้นที่ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะของนายกเทศมนตรีที่พึงประสงค์ในเขตเทศบาลเมืองควนลังไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับการศึกษาของ ธรรมนูญ เหมกลาง (2559) ได้ศึกษาคุณลักษณะของนักการเมืองท้องถิ่นที่พึงประสงค์ตามความคิดเห็นของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลหนองไผ่ล้อม อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะของนักการเมืองท้องถิ่นที่พึงประสงค์ไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับการศึกษาของ ณัฐดนัย ทวีแสง และคณะ (2556) ที่ได้ศึกษาคุณลักษณะผู้นำที่พึงประสงค์ของนายกเทศมนตรีตามทัศนะของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองตากลี อำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะผู้นำที่พึงประสงค์ของนายกเทศมนตรีตามทัศนะของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองตากลี อำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์ เมื่อจำแนกตามเพศ และระดับการศึกษา ไม่มีความแตกต่างกัน สอดคล้องกับการศึกษาของ ไพสิน นกศิริ (2556) ที่ได้ศึกษาคุณลักษณะของนักการเมืองท้องถิ่นที่พึงประสงค์ของประชาชนในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลคลองหาด จังหวัดสระแก้ว ผลการศึกษาพบว่า คุณลักษณะของนักการเมืองท้องถิ่นที่พึงประสงค์ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลคลองหาด จังหวัดสระแก้ว จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่าประชาชนที่มีเพศ ระดับการศึกษา ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะของนักการเมืองท้องถิ่นที่พึงประสงค์ไม่แตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้
 - 1.1 ด้านสติปัญญา นายกเทศมนตรีต้องเป็นผู้ที่สามารถสื่อความหมายความเข้าใจกับประชาชนได้
 - 1.2 ด้านบุคลิกภาพ นายกเทศมนตรีต้องเป็นนักแก้ปัญหาที่ดีเมื่อประสบกับปัญหาต้องแสดงความรู้สึกที่เข้มแข็ง พร้อมที่จะเป็นผู้นำในการแก้ปัญหานั้น
 - 1.3 ด้านความรู้ความสามารถ นายกเทศมนตรีควรประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ เพื่อร่วมมือในการพัฒนางานและผู้ร่วมงานอย่างต่อเนื่อง
 - 1.4 ด้านคุณธรรมจริยธรรม นายกเทศมนตรีต้องเป็นคนที่มีชื่อเสียง มีคุณธรรม
2. ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป
 - 2.1 ควรศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักการเมืองท้องถิ่นในรูปแบบต่างๆ
 - 2.2 ควรศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักการเมืองท้องถิ่นในทัศนะของกลุ่มบุคคลอื่นๆ
 - 2.3 ควรศึกษาปัญหาหรืออุปสรรคของการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักการเมืองท้องถิ่น

เอกสารอ้างอิง

- โชคสุข กรกิตติชัย. (2560). *ทิศทางการปกครองส่วนท้องถิ่นตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560*. กรุงเทพฯ: สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- ณัฐดนัย ทวีแสง และคณะ. (2556). คุณลักษณะผู้นำที่พึงประสงค์ของนายกเทศมนตรีตามทัศนะของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองตากสิน อำเภอตากสิน จังหวัดนครสวรรค์. *วารสารวิชาการคณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม: เทปสตรี I-TECH*, 8(8), 34-40.
- ธรรมณ งามกลาง. (2556). คุณลักษณะของนักการเมืองท้องถิ่นที่พึงประสงค์ตามความคิดเห็นของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลหนองไผ่ล้อม อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา. *ปริญญาานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต*, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2543). *การวิจัยเบื้องต้น*. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ประจักษ์ ชูแก้ว. (2559). คุณสมบัติที่พึงประสงค์ของสมาชิกสภาเทศบาลในทัศนะของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. *ปริญญาานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต*, มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- ไพสิน นกศิริ. (2556). คุณลักษณะของนักการเมืองท้องถิ่นที่พึงประสงค์ของประชาชนในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลคลองหาด จังหวัดสระแก้ว. *ปริญญาานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต*, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- วรยุทธ สถาปนาศุภกุล. (2558). *คุณลักษณะผู้นำทางการเมืองท้องถิ่นที่พึงประสงค์ตามทัศนะของประชาชน อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา.
- สำนักวิจัยและพัฒนา สถาบันพระปกเกล้า. (2550). *บทบาทและการพัฒนาศักยภาพนักการเมืองท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.

สุคนธ์ เถาทอง. (2562). คุณลักษณะของนายกเทศมนตรีที่พึงประสงค์ในเขตเทศบาลเมืองควนลังอำเภอลาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. *ปริญญานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต*, มหาวิทยาลัยทักษิณ.

สุซานุช พันธนิยะ. (2562). คุณลักษณะของนักการเมืองท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในทัศนะของประชาชนในเขตเทศบาลนครตรัง. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.

**การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลที่ส่งผลต่อคุณภาพการให้บริการภาครัฐ
ที่ว่าการอำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร**

**Good Governance Administration Affecting the Quality Government
Services of Krathum Baen District Office,
Samut Sakhon Province**

ศัญญา คำอิน¹, ธาราทิพย์ มุลศาสตร²

Sanya Kumin¹, Tharathip Moonlasart²

คณะสังคมศาสตร์และศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยทองสุข^{1,2}

Faculty of Social Sciences and Education, Thongsook College^{1,2}

Corresponding author, e-mail: tharathip.182537@gmail.com²

Received: July 05, 2026; Revised: July 10, 2026; Accepted: July 30, 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลและระดับคุณภาพการให้บริการภาครัฐของที่ว่าการอำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร 2) ศึกษาอิทธิพลของการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลที่มีต่อคุณภาพการให้บริการภาครัฐของที่ว่าการอำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร และ 3) เสนอแนวทางในการพัฒนาการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลและการยกระดับคุณภาพการให้บริการภาครัฐของที่ว่าการอำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร การวิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) กลุ่มตัวอย่างจำนวน 132 คน ได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบง่ายด้วยวิธีจับสลาก เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วยแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้สถิติ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ และการทดสอบสมมติฐาน ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของที่ว่าการอำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากสูงไปต่ำ ได้แก่ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ หลักความโปร่งใส และหลักความคุ้มค่า คุณภาพการให้บริการภาครัฐโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากเช่นกัน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ความเป็นรูปธรรมของการบริการ รองลงมา ได้แก่ การสร้างความเชื่อมั่นและความไว้วางใจ การเอาใจใส่และความเข้าใจประชาชน ความเชื่อถือได้ของการบริการ และความรวดเร็วในการตอบสนอง ผลการวิเคราะห์พบว่า การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูงกับคุณภาพการให้บริการภาครัฐ ($r = .750, p < .01$) และตัวแปรทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ หลักความคุ้มค่า (X6) หลักความโปร่งใส (X3) หลักนิติธรรม (X1) หลักการมีส่วนร่วม (X4) หลักคุณธรรม (X2) และหลักความรับผิดชอบ (X5) สามารถ

ร่วมกันพยากรณ์คุณภาพการให้บริการภาครัฐได้ร้อยละ 56.30 ($R^2 = .563$, $p < .01$) โดยมีสมการพยากรณ์ ดังนี้

$$\hat{Y} = .601 + .280X_6 + .261X_3 + .551X_1 + .240X_4 + .690X_2 + .560X_5$$

$$\hat{Z} = .267ZX_6 + .180ZX_3 + .163ZX_1 + .162ZX_4 + .152ZX_2 + .141ZX_5$$

ผลการทดสอบสมมติฐานยืนยันว่า หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า มีอิทธิพลเชิงบวกต่อคุณภาพการให้บริการภาครัฐอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกเสนอว่า การพัฒนาการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลในอนาคตควรมุ่งเน้นการบริหารที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ มีความรับผิดชอบต่อสังคม นำเทคโนโลยีดิจิทัลมาเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงาน และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อยกระดับคุณภาพการให้บริการภาครัฐ เพิ่มความพึงพอใจของประชาชน และเสริมสร้างความเชื่อมั่นต่อระบบราชการอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การบริหารภาครัฐ; หลักธรรมาภิบาล; คุณภาพการให้บริการ

Abstract

The objectives of this research were to: (1) examine the levels of good governance administration and public service quality at Krathum Baen District Office, Samut Sakhon Province; (2) investigate the influence of good governance administration on the quality of public service delivery at Krathum Baen District Office, Samut Sakhon Province; and (3) propose guidelines for improving good governance administration and enhancing the quality of public service delivery at Krathum Baen District Office, Samut Sakhon Province. This study employed a mixed methods research design. The sample consisted of 132 participants selected through simple random sampling using the lottery method. Data were collected using a structured questionnaire and an interview guide. Quantitative data were analyzed using mean, standard deviation, Pearson's correlation coefficient, multiple regression analysis, and hypothesis testing. Qualitative data were analyzed using content analysis.

The research findings revealed that the overall level of governance administration at Krathum Baen District Office, Samut Sakhon Province, was high. All dimensions were also rated at a high level, ranked in descending order as follows: the rule of law, morality, participation, accountability, transparency, and value for money. The overall quality of public service delivery was likewise rated at a high level. Among the service quality dimensions, tangibility received the highest mean score, followed by assurance, empathy, reliability, and responsiveness, respectively. The correlation analysis indicated a strong positive relationship between governance administration and the quality of public service delivery ($r = .750$, $p < .01$). Furthermore, the six governance dimensions value for money (X_6), transparency (X_3),

the rule of law (X1), participation (X4), morality (X2), and accountability (X5) jointly explained 56.30 percent of the variance in public service quality ($R^2 = .563$, $p < .01$). The prediction equations were as follows:

$$\hat{Y} = .601 + .280X6 + .261X3 + .551X1 + .240X4 + .690X2 + .560X5$$

$$\hat{Z} = .267ZX6 + .180ZX3 + .163ZX1 + .162ZX4 + .152ZX2 + .141ZX5$$

The hypothesis testing confirmed that all six governance principles the rule of law, morality, transparency, participation, accountability, and value for money had statistically significant positive effects on the quality of public service delivery at the .01 level. The in-depth interview findings further suggested that future governance development at Krathum Baen District Office should emphasize transparent and accountable administration, the application of digital technologies to enhance operational efficiency, and meaningful public participation in administrative processes. These measures are expected to improve the quality of public service delivery, increase public satisfaction, and strengthen public trust in the government administration system in a sustainable manner.

Keywords: Public Administration; Good Governance; Quality of Service

บทนำ

การบริหารราชการแผ่นดินของประเทศไทยภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มุ่งพัฒนาระบบราชการให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ประเทศไทย 4.0 โดยยึดหลักธรรมาภิบาล (Good Governance) เพื่อให้เกิดการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี อันนำไปสู่ประโยชน์สุขของประชาชน (Better Governance, Happier Citizens) การพัฒนาภาครัฐจึงมุ่งเน้นการปรับสมดุลบทบาทภารกิจของหน่วยงานราชการ เพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการดำเนินงาน กระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นอย่างเหมาะสม และส่งเสริมการบริหารที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ และยึดประชาชนเป็นศูนย์กลางของการให้บริการ รวมทั้งประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อยกระดับการบริหารจัดการภาครัฐให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม (พนารัตน์ มาศนามดล, 2568) ภายใต้บริบทของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และเทคโนโลยี ภาครัฐจำเป็นต้องปรับรูปแบบการบริหารจากระบบที่เน้นกฎระเบียบและการควบคุม ไปสู่การบริหารที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ ความโปร่งใส ความรับผิดชอบ และการตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน (วรเดช จันทรศร, 2561) สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.) ยังได้กำหนดให้การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีเป็นกลไกสำคัญในการยกระดับคุณภาพการบริหารภาครัฐและสร้างความเชื่อมั่นของประชาชน (ก.พ.ร., 2566) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดธรรมาภิบาลที่ประกอบด้วยหลักนิติธรรม คุณธรรม ความโปร่งใส การมีส่วนร่วม ความรับผิดชอบ และความคุ้มค่า อันเป็นหลักการสำคัญของการบริหารภาครัฐในระบอบประชาธิปไตย (ประเวศ วะสี, 2562) การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลไม่เพียงช่วยลดปัญหาการทุจริตและการใช้อำนาจโดยมิชอบ แต่ยังส่งผลต่อการเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานและการยกระดับคุณภาพการให้บริการประชาชน โดยเฉพาะการสร้างมาตรฐานการปฏิบัติงานที่โปร่งใส เป็นธรรม และตรวจสอบได้ (ชาญชัย แสวงศักดิ์, 2563) คุณภาพการให้บริการภาครัฐจึงเป็นตัวชี้วัดสำคัญของประสิทธิภาพการดำเนินงานของหน่วยงานรัฐ ซึ่งครอบคลุมทั้ง

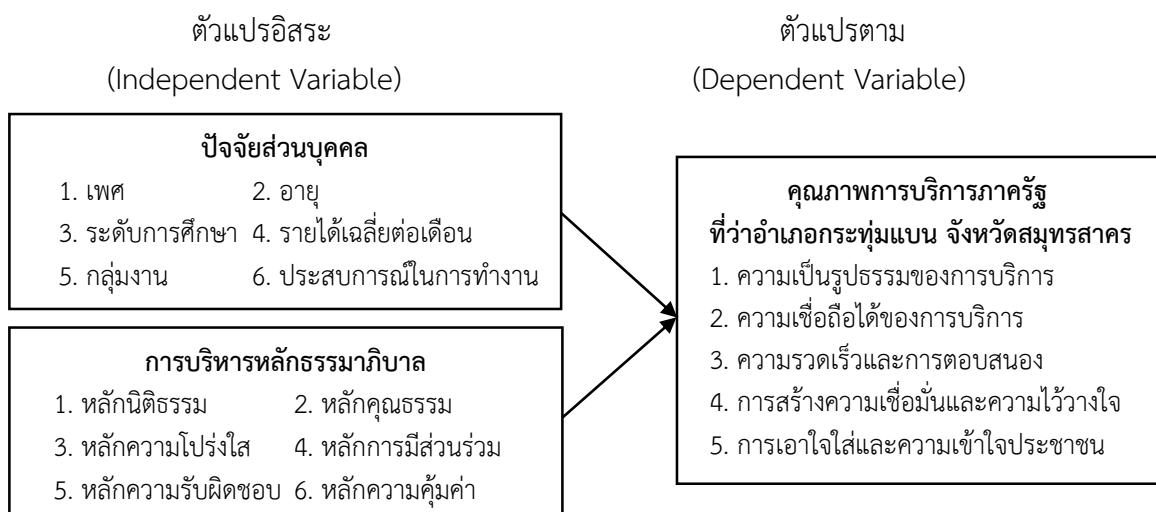
ความถูกต้อง ความสะดวก ความรวดเร็ว ความเสมอภาค และการตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน อันส่งผลโดยตรงต่อความพึงพอใจและความเชื่อมั่นที่ประชาชนมีต่อภาครัฐ (เอนก เหล่าธรรมทัศน์, 2560) ในบริบทของประเทศไทย ที่ว่าการอำเภอเป็นหน่วยงานราชการระดับพื้นที่ที่มีบทบาทสำคัญในการนำนโยบายของรัฐไปสู่การปฏิบัติ รวมทั้งให้บริการประชาชนในภารกิจต่างๆ เช่น งานทะเบียนราษฎร งานปกครอง การอำนวยความสะดวก และการให้บริการด้านเอกสารราชการ ดังนั้น ประสิทธิภาพการบริหารและคุณภาพการให้บริการของที่ว่าการอำเภอก็จึงมีผลโดยตรงต่อภาพลักษณ์ ความน่าเชื่อถือ และความไว้วางใจของประชาชนที่มีต่อภาครัฐ (เอนก เหล่าธรรมทัศน์, 2560)

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลที่ส่งผลต่อคุณภาพการให้บริการภาครัฐของที่ว่าการอำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร เพื่อศึกษาระดับการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล ระดับคุณภาพการให้บริการภาครัฐ วิเคราะห์อิทธิพลของหลักธรรมาภิบาลที่มีต่อคุณภาพการให้บริการ และเสนอแนวทางในการพัฒนาการบริหารจัดการของหน่วยงานให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น ผลการวิจัยคาดว่าจะจะเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ที่สามารถนำไปใช้ในการยกระดับคุณภาพการบริการสาธารณะ เสริมสร้างความเชื่อมั่นของประชาชน และสนับสนุนการพัฒนาระบบราชการไทยให้มีธรรมาภิบาลอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาภาครัฐที่ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลางของการให้บริการ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการบริหารหลักธรรมาภิบาลและระดับคุณภาพการให้บริการภาครัฐของที่ว่าการอำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร
2. เพื่อศึกษาอิทธิพลของการบริหารหลักธรรมาภิบาลที่ส่งผลต่อคุณภาพการให้บริการภาครัฐของที่ว่าการอำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารหลักธรรมาภิบาลและคุณภาพการให้บริการภาครัฐของที่ว่าการอำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ข้าราชการ เจ้าหน้าที่ และบุคลากรที่ปฏิบัติงานในที่ว่าอำเภอ กระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร จำนวน 234 คน (ที่ว่าการอำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร, 2568)

กลุ่มตัวอย่างได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยวิธีจับสลาก (Lottery Sampling) โดยกำหนดระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และอาศัยตารางกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Krejcie และ Morgan (1970) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 132 คน

การวิจัยเชิงคุณภาพผู้วิจัยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลและคุณภาพการให้บริการภาครัฐของที่ว่าอำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 5 คน ประกอบด้วย 1. ผู้บริหารระดับอำเภอ 2. ผู้บริหารหรือหัวหน้าส่วนราชการในระดับอำเภอ 3. เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบงานบริการประชาชน 4. ผู้นำชุมชน 5. ตัวแทนประชาชนผู้รับบริการ การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลพิจารณาจากบทบาท หน้าที่ และประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการและการให้บริการภาครัฐ

2. เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเรื่อง "การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลที่ส่งผลต่อคุณภาพการให้บริการภาครัฐของที่ว่าอำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร" ประกอบด้วย 1) แบบสอบถาม (Questionnaire) ใช้สำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณเกี่ยวกับการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลและคุณภาพการให้บริการภาครัฐของที่ว่าอำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร 2) แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) ใช้สำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลและการยกระดับคุณภาพการให้บริการภาครัฐของที่ว่าอำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยเรื่อง การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลที่ส่งผลต่อคุณภาพการให้บริการภาครัฐของที่ว่าอำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้ 1) ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้าแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาใช้เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยและพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล 2) ผู้วิจัยจัดทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล และประสานงานกับที่ว่าอำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร เพื่อขออนุญาตดำเนินการวิจัย 3) ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ โดยแจกแบบสอบถามให้แก่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 132 คน ซึ่งได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยวิธีจับสลาก และตรวจสอบความครบถ้วนสมบูรณ์ของแบบสอบถามก่อนนำไปวิเคราะห์ข้อมูล 4) ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลและการยกระดับคุณภาพการให้บริการภาครัฐของที่ว่าอำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร 5) เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลครบถ้วนแล้ว ผู้วิจัยนำข้อมูลเชิงปริมาณมาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรม

สำเร็จรูปทางสถิติ และนำข้อมูลเชิงคุณภาพมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ก่อนสรุปผล อภิปรายผล และจัดทำข้อเสนอแนะตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลที่ส่งผลต่อคุณภาพการให้บริการภาครัฐของ ที่ว่าการอำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

วิเคราะห์ระดับการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลและคุณภาพการให้บริการภาครัฐ โดยใช้ ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลกับคุณภาพการให้บริการ ภาครัฐ โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient)

วิเคราะห์อิทธิพลของการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลที่มีต่อคุณภาพการให้บริการภาครัฐ โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

ทดสอบสมมติฐานทางการวิจัยที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .01

2) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) นำมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการ วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยจัดหมวดหมู่ข้อมูล สังเคราะห์ประเด็นสำคัญ และนำเสนอผล ในลักษณะเชิงพรรณนา เพื่อใช้ประกอบการอธิบายผลการวิจัยและเสนอแนวทางในการพัฒนาการบริหาร ตามหลักธรรมาภิบาลและการยกระดับคุณภาพการให้บริการภาครัฐของ ที่ว่าการอำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ระดับการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของ ที่ว่าการอำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักการมีส่วนร่วม หลักความ รับผิดชอบ หลักความโปร่งใส และหลักความคุ้มค่าตามลำดับ

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาระดับการบริหารหลักธรรมาภิบาลและระดับคุณภาพการให้บริการ ภาครัฐของ ที่ว่าการอำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร ผลการวิจัย พบว่า การบริหารตามหลัก ธรรมาภิบาลของ ที่ว่าการอำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มาก และ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าทุกด้านอยู่ในระดับ มาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ หลักความโปร่งใส และหลักความคุ้มค่า

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาอิทธิพลของการบริหารหลักธรรมาภิบาลที่ส่งผลต่อคุณภาพการให้ บริการภาครัฐของ ที่ว่าการอำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร ผลการวิจัย พบว่า การบริหารตาม หลักธรรมาภิบาลมีอิทธิพลเชิงบวกต่อคุณภาพการให้บริการภาครัฐ กล่าวคือการดำเนินงานที่ยึดหลัก

ธรรมาภิบาลช่วยยกระดับคุณภาพการให้บริการ ทำให้การบริการมีประสิทธิภาพ โปร่งใส เป็นธรรม และสามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้ดียิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารหลักธรรมาภิบาลและคุณภาพการให้บริการภาครัฐของที่ว่า การอำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร ผลการวิจัย ควรพัฒนาการบริหารงานโดยส่งเสริมการยึดหลักธรรมาภิบาลในทุกด้านอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการเพิ่มความโปร่งใสในการดำเนินงาน การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมมากขึ้น และการพัฒนาศักยภาพบุคลากร เพื่อยกระดับคุณภาพการให้บริการภาครัฐให้มีประสิทธิภาพและสร้างความพึงพอใจแก่ประชาชนมากยิ่งขึ้น และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านและรายข้อ มีผลการวิเคราะห์ดังนี้

1. หลักนิติธรรม โดยรวมอยู่ในระดับมาก และทุกข้อมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากเช่นกัน โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การยึดถือและปฏิบัติตามกฎระเบียบภายในช่วยให้การทำงานและการให้บริการประชาชนเป็นไปอย่างมีมาตรฐานและเท่าเทียม รองลงมา ได้แก่ การดำเนินงานด้านการบริหาร และการให้บริการมีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และแสดงถึงความรับผิดชอบต่อการปฏิบัติงาน เจ้าหน้าที่เคารพสิทธิ เสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของประชาชน การบังคับใช้กฎหมายและระเบียบเป็นไปอย่างเป็นธรรม ไม่เลือกปฏิบัติ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การปฏิบัติงานโดยยึดถือกฎหมาย ระเบียบ และข้อบังคับทางราชการอย่างเคร่งครัด

2. หลักคุณธรรม โดยรวมอยู่ในระดับมาก และทุกข้ออยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ เจ้าหน้าที่มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีวินัยในการปฏิบัติงานเพื่อให้บริการประชาชนอย่างเต็มความสามารถ รองลงมา ได้แก่ การให้บริการอย่างเป็นธรรม ไม่เอื้อประโยชน์แก่บุคคลใด และคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ประพฤติตนเป็นแบบอย่างด้านคุณธรรมและจริยธรรม ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การยึดถือจรรยาบรรณข้าราชการช่วยส่งเสริมประสิทธิภาพการทำงานและสร้างความเชื่อมั่นแก่ประชาชน

3. หลักความโปร่งใส โดยรวมอยู่ในระดับมาก และทุกข้ออยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การสื่อสารภายในองค์กรมีความทั่วถึงและโปร่งใส ส่งผลให้การปฏิบัติงานและการให้บริการมีประสิทธิภาพ รองลงมา ได้แก่ การเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับขั้นตอน ระยะเวลา และเงื่อนไขการให้บริการอย่างชัดเจน ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้อย่างสะดวก การดำเนินงานมีความเปิดเผยและตรวจสอบได้ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การกำหนดขั้นตอนการปฏิบัติงานและกระบวนการให้บริการไว้อย่างชัดเจนและเป็นระบบ

4. หลักการมีส่วนร่วม โดยรวมอยู่ในระดับมาก และทุกข้ออยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การเปิดโอกาสให้ประชาชนรับรู้ข้อมูลข่าวสารและมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการให้บริการภาครัฐ รองลงมา ได้แก่ การเปิดโอกาสให้ประชาชนร่วมตรวจสอบการดำเนินงาน การมีช่องทางให้บุคลากรภายในองค์กรร่วมแสดงความคิดเห็นเพื่อพัฒนางานบริการ และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของประชาชนเพื่อนำไปปรับปรุงการให้บริการ

5. หลักความรับผิดชอบ โดยรวมอยู่ในระดับมาก และทุกข้ออยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่กล้ายอมรับผลการตัดสินใจหรือการปฏิบัติงานของตน และพร้อมปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่อง รองลงมา ได้แก่ การกำหนดบทบาท อำนาจหน้าที่ และความรับผิดชอบ

ไว้อย่างชัดเจน การติดตามและประเมินผลการให้บริการอย่างเป็นระบบ และการกำหนดตัวชี้วัดผลการปฏิบัติงานที่ชัดเจน ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ความตระหนักในหน้าที่และความรับผิดชอบต่อการให้บริการประชาชน

6. หลักความคุ้มค่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก และทุกข้ออยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การปรับปรุงกระบวนการทำงานและขั้นตอนการให้บริการเพื่อลดความซ้ำซ้อนและเพิ่มความเร็วในการให้บริการ รองลงมา ได้แก่ การใช้จ่ายงบประมาณและทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ โปร่งใส และตรวจสอบได้ การนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาประยุกต์ใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงาน และการส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรอย่างต่อเนื่อง ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การบริหารจัดการทรัพยากรและงบประมาณอย่างประหยัดและคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของประชาชน และส่วนรวม

ผลการวิเคราะห์ระดับคุณภาพการให้บริการภาครัฐของที่ว่าอำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร ผลการวิเคราะห์ระดับคุณภาพการให้บริการภาครัฐของที่ว่าอำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ ความเป็นรูปธรรมของการบริการ การสร้างความเชื่อมั่นและความไว้วางใจ การเอาใจใส่และความเข้าใจประชาชน ความเชื่อถือได้ของการบริการ และความเร็ว และการตอบสนองตามลำดับ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านและรายข้อ มีผลการวิเคราะห์ดังนี้

1. ความเป็นรูปธรรมของการบริการ โดยรวมอยู่ในระดับมาก และทุกข้ออยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ สภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกโดยรวมช่วยเพิ่มความสะดวกและความพึงพอใจของประชาชนผู้รับบริการ รองลงมา ได้แก่ เจ้าหน้าที่มีการแต่งกายและบุคลิกภาพที่เหมาะสม การจัดผังพื้นที่ จุดให้บริการ และระบบคิวมีความชัดเจน อุปกรณ์ เครื่องมือ และเทคโนโลยีสารสนเทศมีความพร้อมและทันสมัย ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ อาคารสถานที่มีความสะอาด เป็นระเบียบ และเอื้อต่อการเข้ารับบริการของประชาชน

2. ความเชื่อถือได้ของการบริการ โดยรวมอยู่ในระดับมาก และทุกข้ออยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การให้บริการประชาชนได้อย่างถูกต้อง ครบถ้วน และเป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบ และมาตรฐานที่กำหนด รองลงมา ได้แก่ การให้บริการอย่างเท่าเทียมไม่เลือกปฏิบัติ ประชาชนมีความเชื่อมั่นต่อระบบการให้บริการ เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานด้วยความรอบคอบและต่อเนื่อง ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การให้บริการเป็นไปตามระยะเวลาและขั้นตอนที่ประกาศไว้

3. ความรวดเร็วและการตอบสนอง โดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ทุกข้ออยู่ในระดับมากที่สุด โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การแก้ไขปัญหาหรือข้อร้องเรียนของประชาชนได้อย่างทันท่วงทีและเหมาะสม รองลงมา ได้แก่ การให้บริการอย่างรวดเร็ว ความรวดเร็วในการให้บริการ ช่วยเสริมสร้างความพึงพอใจและภาพลักษณ์ที่ดีของหน่วยงาน และการปรับปรุงขั้นตอนการทำงานเพื่อลดความซ้ำซ้อน ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ เจ้าหน้าที่มีความเต็มใจในการให้คำแนะนำ ช่วยเหลือ และตอบข้อซักถามของประชาชนอย่างชัดเจน

4. การสร้างความเชื่อมั่นและความไว้วางใจ โดยรวมอยู่ในระดับมาก และทุกข้ออยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การอธิบายขั้นตอน ระยะเวลา และเงื่อนไขการให้บริการแก่ประชาชนอย่างชัดเจนและเข้าใจง่าย รองลงมา ได้แก่ เจ้าหน้าที่มีความรู้ ความสามารถ และความชำนาญในการปฏิบัติงาน

เจ้าหน้าที่ปฏิบัติต่อประชาชนด้วยความสุภาพ เป็นธรรม และเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ รวมทั้งมีมาตรการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลอย่างเหมาะสม ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลช่วยเสริมสร้างความเชื่อมั่นและความไว้วางใจของประชาชนต่อหน่วยงานภาครัฐ

5. การเอาใจใส่และความเข้าใจประชาชน โดยรวมอยู่ในระดับมาก และทุกข้ออยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การให้บริการมีความยืดหยุ่นและคำนึงถึงบริบทของผู้รับบริการแต่ละราย รองลงมา ได้แก่ การเปิดโอกาสให้ประชาชนอธิบายปัญหาและความต้องการ พร้อมรับฟังความคิดเห็นอย่างตั้งใจ การให้บริการที่เน้นความเป็นมนุษย์และการเอาใจใส่ช่วยสร้างความรู้สึกเชิงบวกต่อหน่วยงาน และเจ้าหน้าที่มีความเข้าใจความแตกต่างของผู้รับบริการแต่ละกลุ่ม เช่น ผู้สูงอายุ ผู้พิการ และผู้ด้อยโอกาส ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ เจ้าหน้าที่ให้ความเอาใจใส่ ปฏิบัติต่อประชาชนด้วยความสุภาพ เป็นมิตร และเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของที่ว่าอำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากหน่วยงานให้ความสำคัญกับการปฏิบัติงานตามกฎหมาย ระเบียบ และข้อบังคับของทางราชการอย่างเคร่งครัด ควบคู่กับการดำเนินงานที่โปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ และมีความรับผิดชอบต่อผลการปฏิบัติงาน ส่งผลให้การให้บริการประชาชนเป็นไปอย่างมีมาตรฐาน เกิดความเสมอภาค และสร้างความเชื่อมั่นต่อการบริหารงานภาครัฐ ผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ กวินทิพย์ ชาลูปัทสน์ไพบุลย์ (2567) ที่พบว่า การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลช่วยยกระดับความโปร่งใส การตรวจสอบได้ และประสิทธิภาพในการบริหารภาครัฐ รวมทั้งส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนและลดโอกาสการทุจริต นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการศึกษาของ วรณทิพย์ พานแก้ว และคณะ (2567) ซึ่งรายงานว่าการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอยู่ในระดับมาก และส่งผลเชิงบวกต่อประสิทธิผลของการดำเนินงาน

ผลการศึกษาวิจัยพบว่า คุณภาพการให้บริการภาครัฐของที่ว่าอำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเฉพาะด้านความเป็นรูปธรรมของการบริการ ทั้งในด้านสภาพแวดล้อม สิ่งอำนวยความสะดวก และภาพลักษณ์ของบุคลากร ซึ่งสะท้อนถึงการให้ความสำคัญกับการพัฒนาสภาพแวดล้อมและมาตรฐานการให้บริการเพื่อสร้างความพึงพอใจแก่ประชาชนผู้รับบริการ ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาของ พิรชาวดี ทองธีรภาพ และเฉลิมพร เย็นเยือก (2567) ที่พบว่า คุณภาพการบริการสาธารณะขององค์การบริหารส่วนตำบลเหนือเมือง โดยรวมอยู่ในระดับมากในทุกมิติ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ น้ำผึ้ง มั่นประสงค์ (2564) ซึ่งชี้ให้เห็นว่า ความสำเร็จของการพัฒนาองค์การตามเกณฑ์คุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐเกิดจากการกำหนดทิศทางองค์กรที่ชัดเจน การถ่ายทอดนโยบายสู่การปฏิบัติ และการมุ่งเน้นผู้รับบริการเป็นสำคัญ สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลกับคุณภาพการให้บริการภาครัฐ พบว่ามีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูง แสดงให้เห็นว่า เมื่อหน่วยงานดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลอย่างมีประสิทธิภาพ จะส่งผลให้การให้บริการมีมาตรฐาน โปร่งใส เป็นธรรม และตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้ดียิ่งขึ้น อันนำไปสู่การเพิ่มความเชื่อมั่นและความพึงพอใจของผู้รับบริการ ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุประวีณ์ ชัยบาล (2567) ที่พบว่า ปัจจัยด้านการจัดการคุณภาพมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับคุณภาพ

การให้บริการของศูนย์ดำรงธรรม และสอดคล้องกับการศึกษาของ ณัฐกิต บุนนาค และคณะ (2568) ซึ่งพบว่า การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของบุคลากรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแสดงให้เห็นว่า หลักธรรมาภิบาลทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ หลักความคุ้มค่า หลักความโปร่งใส หลักนิติธรรม หลักการมีส่วนร่วม หลักคุณธรรม และหลักความรับผิดชอบ สามารถร่วมกันพยากรณ์คุณภาพการให้บริการภาครัฐได้ร้อยละ 56.30 ($R^2 = .563$) สะท้อนว่าองค์ประกอบของธรรมาภิบาลมีบทบาทสำคัญต่อการยกระดับคุณภาพการบริหารและการให้บริการประชาชน โดยเฉพาะหลักความคุ้มค่าและหลักความโปร่งใสที่มีอิทธิพลเด่นในการส่งเสริมประสิทธิภาพการดำเนินงาน การใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสม และการสร้างความเชื่อมั่นต่อหน่วยงานภาครัฐ ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาของ สุกัญญา โพธิ์งาม และสุรวิ ศุนาลัย (2566) ซึ่งพบว่า หลักธรรมาภิบาลสามารถร่วมอธิบายความแปรปรวนของคุณภาพการให้บริการของศูนย์บริการภาครัฐแบบเบ็ดเสร็จได้ร้อยละ 46.80 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ อชิรา เหล่าสุภาวิชย และคณะ (2566) ที่พบว่า ปัจจัยด้านการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐสามารถร่วมกันพยากรณ์การมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐได้ร้อยละ 56.10

ผลการทดสอบสมมติฐานยืนยันว่า การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลมีอิทธิพลเชิงบวกต่อคุณภาพการให้บริการภาครัฐของที่ว่าอำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงให้เห็นว่าการยึดหลักธรรมาภิบาลในการบริหารงาน ไม่ว่าจะเป็นด้านนิติธรรม คุณธรรม ความโปร่งใส การมีส่วนร่วม ความรับผิดชอบ และความคุ้มค่า ล้วนมีส่วนช่วยยกระดับประสิทธิภาพการบริหารและคุณภาพการให้บริการประชาชนอย่างเป็นรูปธรรม ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ พุฒิพัฒน์ วุฒิกุลธนโรจน์ และคณะ (2567) ซึ่งพบว่า หลักธรรมาภิบาลมีอิทธิพลทางบวกต่อคุณภาพการให้บริการงานทะเบียนราษฎร และสอดคล้องกับการศึกษาของ บรรพต กิตติสุนทร และสมยศ สืบจากดี (2566) ที่รายงานว่า ปัจจัยด้านการบริหารมีอิทธิพลเชิงบวกต่อคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึกสะท้อนว่า แนวทางสำคัญในการพัฒนาการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของที่ว่าอำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร ในอนาคตควรมุ่งเน้นการพัฒนาระบบบริหารที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ มีความรับผิดชอบ ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงาน และเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงานอย่างแท้จริง แนวทางดังกล่าวจะช่วยยกระดับคุณภาพการให้บริการ เพิ่มความพึงพอใจของประชาชน และเสริมสร้างความเชื่อมั่นต่อระบบราชการในระยะยาว ผลการศึกษาลดลงกับงานวิจัยของ เบญจมาภรณ์ ยาใจ และวิจิตรา ศรีสอน (2566) ที่เสนอให้หน่วยงานภาครัฐมุ่งเน้นการบริหารจัดการที่ยึดหยุ่น โปร่งใส และยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง รวมถึงสอดคล้องกับการศึกษาของ ธนภัทร คีรี และพิชัยรัฐ หมั่นด้วง (2568) ที่เสนอให้พัฒนาการสื่อสารข้อมูลการให้บริการผ่านช่องทางที่หลากหลาย เผยข้อมูลอย่างครบถ้วน และอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน เพื่อสร้างความโปร่งใส ความเชื่อมั่น และยกระดับคุณภาพการให้บริการของหน่วยงานภาครัฐอย่างยั่งยืน

องค์ความรู้ที่ได้

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ที่ได้ (ผู้วิจัย, 2569)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1.1 ควรกำหนดนโยบายให้ทุกหน่วยงานยึดหลักธรรมาภิบาลทั้ง 6 ด้านเป็นกรอบในการบริหารงาน เพื่อยกระดับคุณภาพการให้บริการภาครัฐอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง
- 1.2 ควรส่งเสริมนโยบายด้านความโปร่งใสและการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารของหน่วยงานภาครัฐ เพื่อให้ประชาชนสามารถตรวจสอบการดำเนินงานได้ และสร้างความเชื่อมั่นต่อการให้บริการ
- 1.3 ควรกำหนดนโยบายในการพัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านคุณธรรม จริยธรรม และการให้บริการประชาชนอย่างต่อเนื่อง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและมาตรฐานการบริการภาครัฐ

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

- 2.1 ที่ว่าการอำเภอควรพัฒนาระบบการให้บริการแบบดิจิทัล (Digital Service) เพื่อลดขั้นตอนระยะเวลาการให้บริการ และอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน
- 2.2 ควรจัดให้มีช่องทางรับฟังความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และข้อร้องเรียน จากประชาชนอย่างหลากหลาย พร้อมนำผลที่ได้รับมาปรับปรุงการให้บริการอย่างเป็นรูปธรรม
- 2.3 ควรติดตามและประเมินผลการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลเป็นประจำ พร้อมกำหนดตัวชี้วัดด้านคุณภาพการให้บริการ เพื่อนำผลการประเมินไปใช้ในการพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรศึกษาปัจจัยอื่นที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพการให้บริการภาครัฐ เช่น ภาวะผู้นำ วัฒนธรรมองค์กร ความผูกพันของบุคลากร หรือการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการบริหารงาน

3.2 ควรขยายพื้นที่การศึกษาไปยังที่ว่าการอำเภอหรือหน่วยงานภาครัฐในจังหวัดอื่น เพื่อเปรียบเทียบระดับการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลและคุณภาพการให้บริการ

3.3 ควรใช้การวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods) โดยเก็บข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และแนวทางการพัฒนาการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลและคุณภาพการให้บริการภาครัฐได้อย่างครอบคลุมและชัดเจน

เอกสารอ้างอิง

- กวินทิพย์ ชาญพิพัฒน์ไพบูลย์. (2567). การปรับปรุงคุณภาพการบริการภาครัฐเพื่อความโปร่งใสและมีธรรมาภิบาล. *วารสารการบริหาร การจัดการ และการพัฒนาที่ยั่งยืน*, 2(4), 899-910.
- ชาญชัย แสงศักดิ์. (2563). คุณภาพการให้บริการภาครัฐกับความพึงพอใจของประชาชน. *วารสารรัฐประศาสนศาสตร์*, 18(2), 45-62.
- ณัฐกิต บัญมาก, อีรพล กาญจนากาศ และคุณหญิงณัฐนนท์ ทวีสิน. (2568). การบริหารหลักธรรมาภิบาลและระดับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลเมืองแพรกษาใหม่ อำเภอเมืองจังหวัดสมุทรปราการ. *วารสาร มจร โภคัยปริทรรศน์*, 3(1), 67-84.
- ที่ว่าอำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร. (2568). *รายงานประจำปี 2567*. สมุทรสาคร: อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร
- ธนภัทร ศิริ และพิชัยรัฐ หมั่นด้วง. (2568). คุณภาพการให้บริการของสำนักงานที่ดินจังหวัดหนองบัวลำภู. *วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี*, 8(1), 459-472.
- น้ำผึ้ง มั่นประสงค์. (2564). ผลสัมฤทธิ์ในการพัฒนาองค์การตามเกณฑ์คุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐของจังหวัดสุโขทัย. *การศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต*, แขนงวิชาการบริหารรัฐกิจ, สาขาวิชาวิทยาการจัดการ, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- บรรพต กิตินุสร และสมยศ สืบจากดี. (2566). ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐของเทศบาลตำบลโพรงมะเดื่อจังหวัดนครปฐม. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี*, 12(2), 141-151.
- เบญจมาภรณ์ ยาใจ และวิจิตรา ศรีสอน. (2566). แนวทางการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐของสำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย. *วารสารการบริหารจัดการและนวัตกรรมท้องถิ่น*, 5(4), 343-351.
- ประเวศ วะสี. (2562). *ธรรมาภิบาลกับการพัฒนาสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน.
- พนารัตน์ มาศมมาตล. (2568). *การพัฒนาบรรพชากร/การบริหารราชการแผ่นดินตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560*. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=%5B30%20มกราคม%202568%5D>

- พีรชาวดี ทองธีรภาพ และเฉลิมพร เย็นเยือก. (2567). คุณภาพการบริการสาธารณะขององค์การบริหารส่วนตำบลเหนือเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด. *วารสารบริหารการพัฒนาวัฒนธรรมเชิงบูรณาการ*, 3(2), 43-55.
- พัฒนพัฒน์ วุฒิกุลธนโรจน์, ณฐนนท ทวีสิน, อีรพล กาญจนากาศ และสมคิด ดวงจักร. (2567). ธรรมชาติและคุณภาพการให้บริการงานทะเบียนราษฎรของที่ว่าการอำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี. *Journal of Spatial Development and Policy*, 2(6), 55-68.
- โกคิน พลกุล. (2528). หลักเกี่ยวกับการจัดระเบียบบริหารราชการ. *รัฐศาสตร์*, 33(8), 4.
- วรเดช จันทรศร. (2561). *การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรรณทิพย์ พานแก้ว, ภูมิร ชันชะหัด และณิศร ยืนยง. (2567). การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลและกระบวนการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของเทศบาลในเขตอำเภอสามพราณ จังหวัดนครปฐม. *วารสารสิทธิมนุษยชน*, 25(1), 251-258.
- วิรัช วิรัชนิการวรรณ. (2541). *ผู้ว่าราชการจังหวัดไทย: วิเคราะห์เปรียบเทียบกับผู้ว่าราชการจังหวัดของสหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส และญี่ปุ่น*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วีระรัตน์ กิจเลิศไพโรจน์. (2550). *การตลาดธุรกิจบริการ*. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- ศิริพร ตันติพลวินัย. (2550). *การพยาบาลยุคโลกาภิวัตน์*. กรุงเทพฯ: กองการพยาบาลกระทรวงสาธารณสุข.
- สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน. (2565). *รายงานข้อร้องเรียนเกี่ยวกับการให้บริการภาครัฐ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน.
- สุกัญญา โพธิ์จาทุม และสุรวี ศุนาลัย. (2566). หลักธรรมาภิบาลที่ส่งผลต่อการจัดการคุณภาพการให้บริการของศูนย์บริการภาครัฐแบบเบ็ดเสร็จจังหวัดนครปฐม. *Journal of Management Science Nakhon Pathom Rajabhat University*, 8(2), 333-347.
- สุจิตรา ธนानันท์. (2552). *การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สุประวีณ์ ชัยบาล. (2567). การจัดการคุณภาพการให้บริการของศูนย์ดำรงธรรม อำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. *วารสารการจัดการการเมืองการปกครองและท้องถิ่น*, 2(3), 11-20.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2559). *วิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพในสังคมศาสตร์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2564). *การวิจัยเชิงคุณภาพทางสังคมศาสตร์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อชิรา เหลาสุภาวณิชย์, ฉัตรสุมน พงศ์ภิญโญ และณัฐนารี เอมยงค์. (2566). การมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐของบุคลากรกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข. *วารสารกฎหมายและนโยบายสาธารณสุข*, 9(2), 241-254.
- อดุลย์ จาตุรงค์กุล. (2550). *พฤติกรรมผู้บริโภค*. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- อนวัจน์ ศุภชุตกุล. (2550). *เส้นทางสู่โรงพยาบาลคุณภาพ คู่มือการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: สถาบันรับรองคุณภาพสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยระบบสาธารณสุข.
- อานันท์ ปันยารชุน. (2541). *Good Governance ต้องปฏิบัติได้ ต้องเป็นรูปธรรม ไม่ใช่แค่เก็บไว้บูชา*” *สิ่งแวดล้อมในรัฐธรรมนูญแปลงแนวคิดสู่การปฏิบัติ*. ม.ป.ท.
- เอนก เหล่าธรรมทัศน์. (2560). *การเมืองการปกครองไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Krejcie, R.V. & Morgan, D.W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.
-

บทบาทของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา
The Roles of Village and Sub-district Headmen in Ban Pho District,
Chachoengsao Province

ศิวเวท พลานนท์¹, พัฒน์ศิณ สำเร็จรัมย์²

Siwawet Palanon¹, Patsin Samroengram²

คณะรัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยนครราชสีมา^{1,2}

Faculty of Public Administration, Nakhon Ratchasima College^{1,2}

Corresponding author, e-mail: Siwawet @gmail.com¹

Received: July 09, 2026; **Revised:** July 13, 2026; **Accepted:** July 24, 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับบทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา 2) เปรียบเทียบบทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ประชากรที่ศึกษา คือ ผู้นำชุมชนในเขตอำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา ได้แก่ ผู้นำกลุ่มอาชีพ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) กรรมการหมู่บ้าน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรคำนวณของ ทาโร ยามาเน่ ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 321 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าสถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน t-test และ F-test (one way ANOVA)

ผลการวิจัยพบว่า 1. บทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยพบว่าด้านที่มากที่สุด คือ ด้านการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน 2. ผู้นำชุมชนที่มีเพศ ระดับการศึกษา และอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา ไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ: บทบาท; กำนันและผู้ใหญ่บ้าน; ผู้นำชุมชน; อำเภอบ้านโพธิ์; จังหวัดฉะเชิงเทรา

Abstract

The research purposes were 1) to study the level of roles of village and sub-district headmen in Ban Pho District, Chachoengsao Province, and 2) to compare the roles of village and sub-district headmen in Ban Pho District, Chachoengsao Province, classified by the personal factors. The population was the community leader living in the area of the Ban Pho District, Chachoengsao Province; the sample group was the 321 people. The research instrument was the rating scale questionnaire. The data analysis statistics were the percentage, mean, standard deviation, t-test, F-test (one way ANOVA).

The research findings were: 1) The roles of village and sub-district headmen in Ban Pho District, Chachoengsao Province, found the overall was at high level; when descending mean were includes Civil defense is the most important area, and 2) the community leader with different gender, education levels, and occupations had opinions the roles of village and sub-district headmen did not different.

Keywords: roles; village and sub-district headmen; community leader; Ban Pho District; Chachoengsao Province

บทนำ

กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นตำแหน่งที่มีอยู่คู่กับสังคมและการปกครองของไทยมาอย่างยาวนาน มีหน้าที่เป็นผู้ช่วยเหลือนายอำเภอในการรักษาความสงบเรียบร้อย การแก้ไขปัญหาคความเดือดร้อน การอำนวยความสะดวก ดูแลความเป็นอยู่ทุกข์สุขของราษฎร เป็นกลไกขับเคลื่อนนโยบายของรัฐ และปฏิบัติหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดในพื้นที่ตำบล หมู่บ้าน การจัดระเบียบการบริหารราชการแผ่นดิน ของประเทศไทย ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ได้ปฏิรูปการปกครอง ระดับตำบล หมู่บ้าน โดยได้กำหนดให้มีกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งมีฐานะเป็นพนักงานฝ่ายปกครองในระดับ ท้องที่ มีหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อยในท้องที่ การป้องกันการโจรกรรมและผู้ร้าย และ กำหนดให้มีผลประโยชน์ตอบแทนบ้าง เช่น สิ้นลดค่านา ภาษีไม้ไผ่ ค่าเหยียบหย้าที่นาราชวร เป็นต้น ความมุ่งหมายก็เพื่อให้บุคคลที่ราษฎรเลือกเข้ามา ได้มีหน้าที่ดูแลดำเนินงานของตำบล หมู่บ้าน ให้เป็นไป ด้วยความเรียบร้อย ช่วยงานทางราชการในการสอดส่อง ดูแลทุกข์สุขของราษฎร ตลอดจนช่วยเร่งรัด จัดเก็บภาษีอากร และผลประโยชน์ของแผ่นดินที่สมควรได้จากราษฎรโดยธรรม การปฏิรูปในครั้งนี้ได้มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางการเมืองการปกครองจากระบบการปกครองแบบกึ่งเมืองแต่เดิม มาสู่ ระบบการปกครองแบบใหม่ที่เรียกว่าเทศาภิบาล การปกครองแบบเทศาภิบาลนี้เป็นการปกครองที่ดึงเอา อำนาจการปกครองท้องถิ่นเข้ามาไว้ในส่วนกลางอย่างเป็นระเบียบ โดยมีมณฑลเทศาภิบาลเป็นเขตการ ปกครองที่ใหญ่ที่สุด รองลงไปได้แก่จังหวัดต่างๆ และภายในแต่ละจังหวัดได้มีการแบ่งเขตออกเป็นอำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน ตามลำดับ สำหรับการดำเนินการในระยะแรกสมเด็จพระดำรงราชานุภาพได้ทรง จัดการปกครองในพื้นที่ระดับมณฑลและจังหวัดก่อน ด้วยการส่งข้าหลวงออกไปประจำตามมณฑล และจังหวัดต่างๆ เพื่อดำเนินการปรับปรุงระเบียบในการบริหารราชการให้เป็นแบบแผนเดียวกันทั่ว ราชาอาณาจักร (สำนักบริหารการปกครองท้องที่ กระทรวงมหาดไทย, 2561)

จากการปรับปรุงการปกครองดังกล่าว ทำให้ตำบลและหมู่บ้านกลายเป็นหน่วยการปกครองที่มีพื้นที่และขอบเขตที่ชัดเจน ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญอันหนึ่งที่ทางการใช้ในการดึงคนในระบบไพร่ที่สังกัด มุลนายต่างๆ ให้เข้ามาเป็นพลเมืองที่เท่าเทียมกันของรัฐสมัยใหม่ โดยสังกัดอยู่ในเขตการปกครองที่มี พื้นที่ชัดเจน ภายใต้การปกครองของผู้ใหญ่บ้านและกำนันตามลำดับ ซึ่งตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านและกำนันที่ ทรงจัดขึ้นใหม่นั้น ไม่ได้ทรงส่งข้าหลวงจากส่วนกลางไปทำการปกครองอย่างเช่นที่กระทำในระดับมณฑล จังหวัด และอำเภอ แต่ได้ดึงเอาคนในท้องถิ่นให้เข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองรูปแบบใหม่นี้ ด้วยการให้ ราษฎรเป็นผู้เลือกตั้งกันขึ้นเอง ในปัจจุบันนี้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ยังคงมีบทบาทและอำนาจหน้าที่ในเขตการ ปกครองที่เรียกว่าตำบลและหมู่บ้าน โดยต้องรับผิดชอบงานของกระทรวงมหาดไทยและของทุกกระทรวง

ทบทวน กรม ที่นำลงไปปฏิบัติในตำบล หมู่บ้าน กำนัน ผู้ใหญ่บ้านจึงเป็นกลไกสำคัญ ที่จะทำให้งานของทางราชการบรรลุเป้าหมาย รวมทั้งยังทำหน้าที่ประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ ในการแก้ไขความเดือดร้อนเมื่อเกิดภัยพิบัติหรือคนในชุมชนยังจำเป็นต้องมีกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นผู้ทำหน้าที่ในการบำบัดทุกข์ บำรุงสุขแก่ประชาชนในหมู่บ้าน ตำบลอย่างใกล้ชิด อำนาจหน้าที่ตามกฎหมายของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านนั้น นอกจากอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 แล้ว ก็ยังมีระเบียบกฎหมายอื่นๆ อีกจำนวนกว่า 60 ฉบับ ที่กำหนดอำนาจหน้าที่ไว้ให้เป็นความรับผิดชอบของกำนันผู้ใหญ่บ้าน อย่างไรก็ตาม อำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 ยังคงใช้เป็นหลักในการปกครองท้องที่ในระดับตำบลและหมู่บ้านมาจนถึงปัจจุบัน แม้จะมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงมาหลายครั้ง ก็เป็นเพียงการเปลี่ยนแปลงแก้ไขในรายละเอียดต่างๆ เท่านั้น แต่สาระสำคัญของการปกครองก็ยังมีได้เปลี่ยนแปลงไปมากมายแต่อย่างใด โดยเฉพาะโครงสร้างการปกครองในระดับตำบลและหมู่บ้าน (พัฒนศิลป์ สำเร็จรัมย์, 2560)

อำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มีอำนาจหน้าที่ของกำนันตามกฎหมายลักษณะปกครองท้องที่ คือ ด้านการปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อย การเรียกประชุม อำนาจหน้าที่เกี่ยวกับคนเดินทาง อำนาจหน้าที่เกี่ยวกับสิ่งซึ่งเป็นสาธารณประโยชน์ อำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการรักษาบัญชีสำมะโนครัวและทะเบียนบัญชีของรัฐบาล อำนาจหน้าที่เกี่ยวกับภาษีอากรอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับความอาญา เป็นต้น อำนาจหน้าที่ตามกฎหมายอื่นๆ ที่ระบุว่าเป็นอำนาจหน้าที่ของกำนันหรือผู้ใหญ่บ้าน เช่น อำนาจหน้าที่เกี่ยวกับกฎหมายการทะเบียนต่างๆ อำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการรักษาและบำรุงสิ่งที่เป็นกิจการสาธารณประโยชน์ อำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการบำรุงส่งเสริมอาชีพของราษฎร และรักษาทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม อำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการสาธารณสุขขั้นมูลฐาน อำนาจหน้าที่เกี่ยวกับความอาญา โดยเป็นเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา การสืบสวน รวมทั้งช่วยเหลือเจ้าพนักงานผู้ปฏิบัติตามกฎหมายหรือตามหมายจับ หมายค้นที่ได้รับคำสั่งให้ปฏิบัติ

นอกจากนี้ยังมีอำนาจหน้าที่อื่นๆ ที่ไม่ได้กำหนดเป็นกฎหมาย เป็นอำนาจหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเนื่องกับสถานะความเป็นผู้นำชุมชนตามธรรมชาติ ไม่ใช่หน้าที่ที่มีลักษณะเป็นทางการ แต่เป็นหน้าที่ที่ปฏิบัติด้วยความเคยชินและได้รับการยอมรับโดยทั่วไปจากราษฎร อำนาจหน้าที่เหล่านั้น ได้แก่ การชำระคดีความในชนบทที่อยู่ห่างไกล ผู้นำชุมชนโดยเฉพาะกำนันผู้ใหญ่บ้าน มักเป็นที่เคารพเชื่อถือของคนในท้องถิ่น เมื่อมีกรณีพิพาทเกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นความแค้นหรือความอาญา หรือไม่ว่าจะเป็นเรื่องเล็กหรือเรื่องใหญ่ในขั้นต้นก็มักจะนำความมาให้กำนันหรือผู้ใหญ่บ้านชำระความให้แทบทุกคดีไป การไกล่เกลี่ยชำระคดีความในลักษณะเช่นนี้ไม่มีกฎหมายรองรับ จึงไม่มีการบังคับว่าคู่กรณีจะต้องปฏิบัติตาม ถ้าเป็นที่พอใจของทั้งสองฝ่ายก็จะเลิกแล้วกันไป แต่ถ้ายังไม่เป็นที่พอใจก็ดำเนินความต่อไปกันเองยังโรงศาล ซึ่งส่วนใหญ่ชาวบ้านก็ไม่นิยมให้เรื่องไปถึงโรงศาล เพราะมีไม่ความสะดวกหลายอย่าง ไม่ว่าจะเป็นเงินทองและเวลาที่ต้องไปให้การที่ศาล ชาวบ้านจึงมักจะประนีประนอมยอมความตามการไกล่เกลี่ยและชำระความของกำนันผู้ใหญ่บ้าน อำนาจที่เกี่ยวข้องกับงานสังคมและพิธีกรรมต่างๆ ในชุมชน ดังเช่นการเป็นประธานหรือหัวหน้าในพิธีการ งานประเพณี งานบุญและงานสังคมต่างๆ อาจกล่าวได้ว่า กำนันผู้ใหญ่บ้านมีหน้าที่นอกเหนือจากที่กำหนดไว้ในกฎหมายอีกมากมาย ซึ่งเกี่ยวกับชีวิตประจำวันของประชาชนทุกด้าน ตั้งแต่เกิดจนตาย เช่น งานสังคมสงเคราะห์ แต่งงาน หย่าร้าง งานบวช ฯลฯ ล้วนแต่มีกำนัน ผู้ใหญ่บ้านเข้ามาเกี่ยวข้องทั้งสิ้น

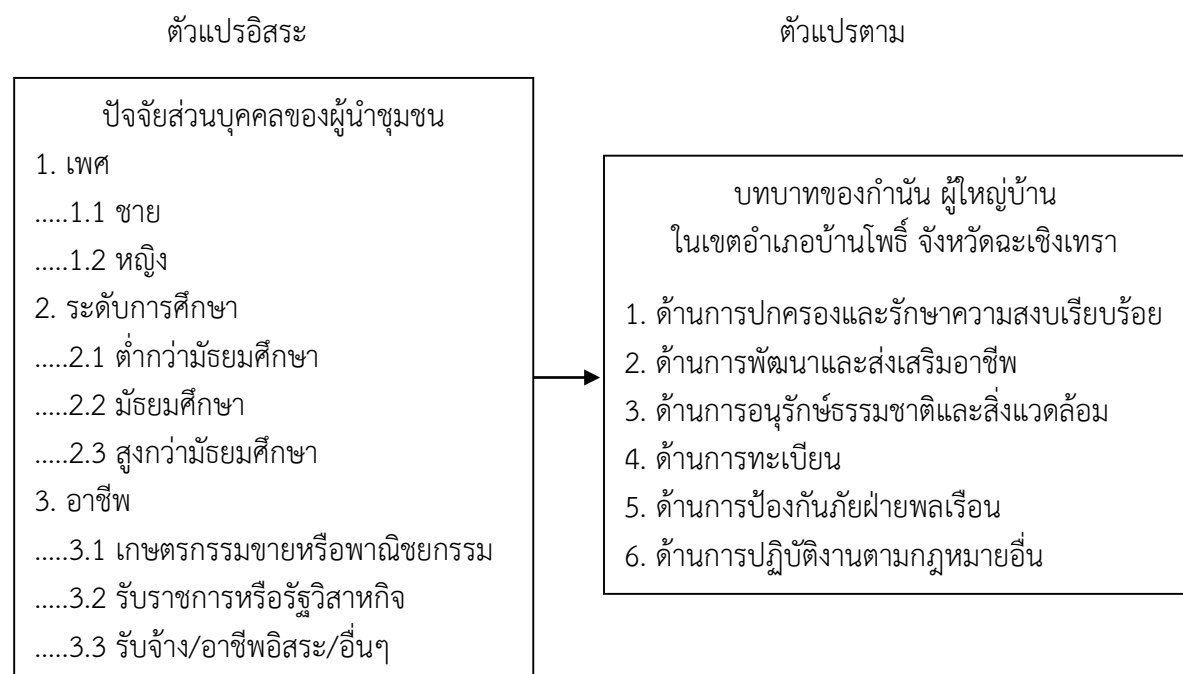
จากสถานการณ์ในปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้ความคาดหวังต่อบทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในฐานะผู้นำชุมชนมากยิ่งขึ้น ในขณะที่อำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตามที่กฎหมายกำหนด อาจมีข้อจำกัดในการปฏิบัติหน้าที่ จากความสำคัญดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจทำการวิจัยเรื่อง บทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา ผลการศึกษาในครั้งนี้จะเป็นประโยชน์และเป็นแนวทางในการพัฒนาบทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทราต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับบทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา
2. เพื่อเปรียบเทียบบทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยเรื่อง บทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง ดังภาพประกอบ

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เพื่อศึกษาบทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา มีวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1) ประชากร คือ ผู้นำชุมชนในเขตอำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา ได้แก่ ผู้นำกลุ่มอาชีพ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) กรรมการหมู่บ้าน จำนวน 1,606 คน (ที่ว่าการอำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา, 2566)

2) กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้นำชุมชนในเขตอำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา ได้แก่ ผู้นำกลุ่มอาชีพ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) กรรมการหมู่บ้าน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรคำนวณของ ทาโร ยามาเน่ ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 321 คน ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของกำนัน และผู้ใหญ่บ้าน ตามกรอบแนวคิดการวิจัย

เครื่องมือการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม แบ่งเป็น 2 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ

ตอนที่ 2 บทบาทของกำนัน และผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา ประกอบด้วย 1) ด้านการปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อย 2) ด้านการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพ 3) ด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 4) ด้านการทะเบียน 5) ด้านการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน และ 6) ด้านการปฏิบัติงานตามกฎหมายอื่น โดยแบบสอบถามมีลักษณะแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

3. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

การตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ของแบบสอบถามโดยหาดัชนีความสอดคล้องรายข้อ (Index of Objective-item Congruence (IOC)) ด้วยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ซึ่งข้อคำถามแต่ละข้อมีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.66-1.00 เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน (Hambleton, 1980) จากนั้นตรวจสอบความเที่ยง (Reliability) ด้วยการนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try Out) กับผู้นำชุมชนที่คล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่างในเขตอำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 30 คน จึงนำข้อมูลไปวิเคราะห์หาค่าความเที่ยง (Reliability) ด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficients) ซึ่งมีค่าเท่ากับ 0.95 ตามเกณฑ์ยอมรับ (Cronbach, 1951)

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชากรด้วยตนเอง และได้รับคืนแบบสอบถาม จำนวน 321 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โปรแกรมสำเร็จรูป ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency distribution) และหาร้อยละ (Percentage) ตอนที่ 2 บทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ หาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และเปรียบเทียบบทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล โดยการทดสอบที (t-test แบบ Independent samples) และ F-test (one way ANOVA)

สรุปผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ผู้นำชุมชนในเขตอำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 192 คน (ร้อยละ 59.81) รองลงมาเป็นเพศหญิง จำนวน 129 คน (ร้อยละ 40.19) ส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษา จำนวน 129 คน (ร้อยละ 40.18) รองลงมามีการศึกษาต่ำกว่ามัธยมศึกษา จำนวน 104 คน (ร้อยละ 32.39) ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรหรือพาณิชยกรรม จำนวน 138 คน (ร้อยละ 42.99) รองลงมาประกอบอาชีพรับจ้าง อาชีพอิสระ และอาชีพอื่นๆ จำนวน 111 คน (ร้อยละ 34.59)

2. บทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา จากการศึกษา บทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า บทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในภาพรวมและทุกด้านอยู่ในระดับมาก ($M = 3.62$, $SD = 0.35$) ดังแสดงในตาราง 1

ตารางที่ 1 บทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา ในภาพรวมและรายด้าน

บทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในเขตอำเภอบ้านโพธิ์		ระดับบทบาท		แปลผล	ลำดับ
		M	SD		
1	ด้านการปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อย	3.56	0.41	มาก	5
2	ด้านการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพ	3.53	0.45	มาก	6
3	ด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	3.66	0.37	มาก	2
4	ด้านการทะเบียนต่างๆ	3.61	0.40	มาก	4
5	ด้านการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน	3.69	0.38	มาก	1
6	ด้านการปฏิบัติงานตามกฎหมายอื่น	3.63	0.39	มาก	3
รวม		3.62	0.35	มาก	

จากตารางที่ 1 พบว่า บทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($M = 3.62$, $SD = 0.35$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน ($M = 3.69$, $SD = 0.38$) รองลงมา ด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ($M = 3.66$, $SD = 0.37$) ด้านการปฏิบัติงานตามกฎหมายอื่น ($M = 3.63$, $SD = 0.39$) ด้านการทะเบียนต่างๆ ($M = 3.61$, $SD = 0.40$) ด้านการปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อย ($M = 3.56$, $SD = 0.41$) และด้านการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพ ($M = 3.53$, $SD = 0.45$) ตามลำดับ

บทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา ผู้นำชุมชนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นด้วยมากที่สุด คือ ด้านการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน ผู้วิจัยวิเคราะห์เป็นรายด้าน ดังนี้ 1) ด้านการปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อย อยู่ในระดับมาก โดยพบว่าบทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านมากที่สุด ได้แก่ การกำกับ ดูแลราษฎรในหมู่บ้านให้ปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมายหรือระเบียบแบบแผนของทางราชการ รายงานหรือแจ้งความเมื่อทราบว่ามีกระทำความผิดกฎหมายหรือสงสัยว่าจะเกิดเหตุขึ้นในหมู่บ้าน และการตรวจตรา จัดการและรักษาทรัพย์สินหรือสิ่งสาธารณประโยชน์ 2) ด้านการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพ อยู่ในระดับมาก โดยพบว่าบทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านมากที่สุด ได้แก่ การสนับสนุนด้านความรู้เพื่อส่งเสริมและพัฒนาอาชีพของราษฎรในชุมชน การส่งเสริมและสนับสนุนในการจัดตั้งกลุ่ม

อาชีพในชุมชน และการดูแลรักษาผลประโยชน์ในการประกอบอาชีพของราษฎร 3) ด้านการอนุรักษ์ ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อยู่ในระดับมาก โดยพบว่าบทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านมากที่สุด ได้แก่ ดำเนินการเพื่อป้องกันการลักลอบตัดไม้ทำลายป่าและการกระทำผิดเกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การช่วยเหลือในการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมตามกฎหมายหรือตามระเบียบราชการที่เกี่ยวข้อง และดูแล พื้นที่ป่าไม้ในความรับผิดชอบ เมื่อมีการบุกรุก ตัดไม้ทำลายป่าหรือการกระทำผิดต่างๆ ได้รายงานต่อส่วน งานที่รับผิดชอบ 4) ด้านการทะเบียนต่างๆ อยู่ในระดับมาก โดยพบว่าบทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มากที่สุด ได้แก่ การแจ้งผู้มีอายุครบตามกฎหมายเพื่อรับการเกณฑ์ทหาร การรับรองผู้ขออนุญาตมีและ ใช้อาวุธปืนแก่บุคคลที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตรับผิดชอบ และการแจ้งผู้มีอายุครบตามกฎหมายเพื่อไปยื่นขอ ทำบัตรประจำตัวประชาชน 5) ด้านการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน อยู่ในระดับมาก โดยพบว่าบทบาทของ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านมากที่สุด ได้แก่ สำรวจความเสียหายจากภัยธรรมชาติตามหลักเกณฑ์และวิธีการของ ทางราชการ การรวบรวมกลุ่มประชาชนและอาสาสมัครเพื่อป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย และแจ้ง เตือนภัยและให้ความรู้แก่ประชาชน เกี่ยวกับการป้องกันสาธารณภัย 6) ด้านการปฏิบัติงานตามกฎหมาย อื่นๆ อยู่ในระดับมาก โดยพบว่าบทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านมากที่สุด ได้แก่ มีตรวจตราดูแลที่ดินของรัฐ มิให้ผู้ใดเข้าไปทำลายหรือกระทำการอันใดต่อที่ดินของรัฐ ช่วยเหลือ เจ้าพนักงานที่ดินในการรับจัดที่ดิน ออกหนังสือสำคัญ หรือโฉนดที่ดิน การโอน การซื้อขาย และการช่วยเหลือทางราชการดูแลรักษาที่สาธารณะ อันเป็นทรัพย์สินของแผ่นดิน

3. ผลการเปรียบเทียบบทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ผู้นำชุมชนที่มีเพศ ระดับการศึกษา และอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็น ต่อบทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา ไม่แตกต่างกัน

อภิปรายผลการวิจัย

1. บทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา ในภาพรวมอยู่ ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านเป็นบุคคลที่มีภูมิลำเนาและอาศัยอยู่ในชุมชน จึงมีความใกล้ชิดและผูกพันกับคนในชุมชน จึงส่งเสริมการปฏิบัติงานได้รับความร่วมมือจากประชาชน และสามารถบรรลุวัตถุประสงค์บรรลุวัตถุประสงค์ สอดคล้องกับการศึกษาของ วิฑูรย์ เพ็ญผุด (2559) ที่ได้ ศึกษาประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในการปกครองท้องที่ตำบลศาลาลัย อำเภอสาม ร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพการปกครองท้องที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตำบลศาลาลัย อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ อยู่ในระดับสูง

ผลการวิจัยในครั้งนี้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน รองลงมา ด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านอื่นๆ ด้านการ ทะเบียนต่างๆ ด้านการปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อย และด้านการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพ ตามลำดับ โดยผู้วิจัยอภิปรายผล ดังนี้

1.1 ด้านการปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อย บทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในเขต อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับการวิจัยของ สมชาติ เรืองภาว (2560) ที่ได้ศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อบทบาทกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในการรักษาความสงบเรียบร้อย ในเขตอำเภอสรีวิไล จังหวัดบึงกาฬ ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนในเขตอำเภอสรีวิไล จังหวัดบึงกาฬ

มีความคิดเห็นต่อบทบาทกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในการรักษาความสงบเรียบร้อยโดยภาพรวมและทุกด้านอยู่ในระดับมาก จากผลการศึกษาครั้งนี้พบว่า กำนัน ผู้ใหญ่บ้านมีบทบาทในการกำกับ ดูแลราษฎรในหมู่บ้านให้ปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมายหรือระเบียบแบบแผนของทางราชการ รองลงมา รายงานหรือแจ้งความเมื่อทราบว่ามีกระทำความผิดกฎหมายหรือสงสัยว่าจะเกิดเหตุขึ้นในหมู่บ้าน การตรวจตราจัดการและรักษาทรัพย์สินสมบัติหรือสิ่งสาธารณประโยชน์ การรักษาความสงบเรียบร้อย การป้องกันทุกข์ภัยของราษฎรในหมู่บ้าน ดำเนินการหรือจัดการป้องกันโรคติดต่อหรือโรคระบาดที่เกิดขึ้นในพื้นที่ และจัดทำบัญชีสำมะโนครัวของหมู่บ้าน

1.2 ด้านการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพ บทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับการศึกษาของ วิภา รุ่งจรัส (2560) ได้ศึกษาความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตตำบลเหนือเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด ผลการศึกษาพบว่า ด้านการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพอยู่ในระดับมาก จากผลการศึกษาครั้งนี้พบว่า กำนัน ผู้ใหญ่บ้านมีบทบาทในการสนับสนุนด้านความรู้เพื่อส่งเสริมและพัฒนาอาชีพของราษฎรในชุมชน รองลงมา การส่งเสริมและสนับสนุนในการจัดตั้งกลุ่มอาชีพในชุมชน การดูแลรักษาผลประโยชน์ในการประกอบอาชีพของราษฎร การให้คำปรึกษาและช่วยเหลือการประกอบอาชีพของราษฎรในชุมชน การประสานกับบุคคลหรือหน่วยงานภายนอกเพื่อสนับสนุนการประกอบอาชีพของราษฎรในชุมชน และการประสานเพื่อหาแหล่งเงินทุนเพื่อสนับสนุนการประกอบอาชีพของราษฎรในชุมชน

1.3 ด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม บทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับการศึกษาของ พรณภัทร วิระทูล (2559) ได้ศึกษาการปฏิบัติงานตามอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในเขตพื้นที่อำเภอเชียงขวัญ จังหวัดร้อยเอ็ด ผลการศึกษาพบว่า กำนัน ผู้ใหญ่บ้านในเขตพื้นที่อำเภอเชียงขวัญ จังหวัดร้อยเอ็ด ปฏิบัติงานตามอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง ด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับมาก จากผลการศึกษาครั้งนี้พบว่า กำนัน ผู้ใหญ่บ้านมีบทบาทในการดำเนินการเพื่อป้องกันการลักลอบตัดไม้ทำลายป่าและการกระทำผิดเกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รองลงมา การช่วยเหลือในการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมตามกฎหมายหรือตามระเบียบราชการที่เกี่ยวข้อง ดูแลพื้นที่ป่าไม้ในความรับผิดชอบ เมื่อมีการบุกรุก ตัดไม้ทำลายป่าหรือการกระทำผิดต่างๆ ได้รายงานต่อส่วนงานที่รับผิดชอบ ป้องกันและปราบปรามการลักลอบตัดไม้ทำลายป่าในเขตป่าอนุรักษ์ในเขตท้องที่ และการประสานดำเนินการดูแลรักษาธรรมชาติและป่าไม้ในพื้นที่รับผิดชอบให้อยู่ในสภาพที่อุดมสมบูรณ์

1.4 ด้านการทะเบียนต่างๆ บทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับการศึกษาของ อภินันท์ คำเจริญ (2559) ได้ศึกษาการปฏิบัติงานตาม บทบาทหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พุทธศักราช 2457 และที่แก้ไขเพิ่มเติมถึงปัจจุบัน ในเขตพื้นที่อำเภออุ้มหาญ และอำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี ผลการศึกษาพบว่า กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ปฏิบัติงานตามอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ.2457 และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง ด้านการทะเบียนต่างๆ อยู่ในระดับมาก

จากผลการศึกษาครั้งนี้พบว่า กำนัน ผู้ใหญ่บ้านมีบทบาทในการแจ้งผู้มีอายุครบตามกฎหมายเพื่อรับการเกณฑ์ทหาร รองลงมา การรับรองผู้ขออนุญาตมีและใช้อาวุธปืนแก่บุคคลที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตรับผิดชอบ การแจ้งผู้มีอายุครบตามกฎหมายเพื่อไปยื่นขอทำบัตรประจำตัวประชาชน เป็นนายทะเบียนผู้รับแจ้งการเกิด การตายและการย้ายที่อยู่ และสำรวจ จัดทำบัญชีสัตว์ที่ยังไม่ได้ทำตัวรูปพรรณ

1.5 ด้านการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน บทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับการศึกษาของ พรนภทร วิระทูล (2559) ได้ศึกษาการปฏิบัติงานตามอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ.2457 และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในเขตพื้นที่อำเภอยะรัง จังหวัดร้อยเอ็ด ผลการศึกษาพบว่า กำนัน ผู้ใหญ่บ้านในเขตพื้นที่อำเภอยะรัง จังหวัดร้อยเอ็ด ปฏิบัติงานตามอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง ด้านการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนอยู่ในระดับมาก จากผลการศึกษาครั้งนี้พบว่า กำนัน ผู้ใหญ่บ้านมีบทบาทในการสำรวจความเสียหายจากภัยธรรมชาติตามหลักเกณฑ์และวิธีการของทางราชการ รองลงมา การรวบรวมกลุ่มประชาชน และอาสาสมัครเพื่อป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย แจ้งเตือนภัยและให้ความรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับการป้องกันสาธารณภัย ประสานงานในชุมชนเพื่อให้ความช่วยเหลือเพื่อป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย และประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ความช่วยเหลือให้แก่ประชาชนในพื้นที่ตามความจำเป็นเร่งด่วนอย่างเป็นธรรม

1.6 บทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยรวมอยู่ในระดับมาก จากผลการศึกษาครั้งนี้พบว่า กำนัน ผู้ใหญ่บ้านมีบทบาทในการตรวจตราดูแลที่ดินของรัฐมิให้ผู้ใดเข้าไปทำลายหรือกระทำการอันใดต่อที่ดินของรัฐ รองลงมา ช่วยเหลือ เจ้าพนักงานที่ดินในการรับจัดที่ดินออกหนังสือสำคัญ หรือโฉนดที่ดิน การโอน การซื้อขาย การช่วยเหลือทางราชการดูแลรักษาที่สาธารณะอันเป็นทรัพย์สินของแผ่นดิน ดำเนินการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด และการสำรวจโรงเรือนหรือสิ่งปลูกสร้าง ที่ดิน ที่อยู่ในข่ายต้องเสียภาษี

2. ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ผู้นำชุมชนในเขตอำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา ที่มีเพศ ระดับการศึกษา และอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ไม่แตกต่างกัน ผลการวิจัยในครั้งนี้แสดงให้เห็นว่าปัจจัยส่วนบุคคลด้านเพศ ระดับการศึกษา และอาชีพของผู้นำชุมชน ไม่มีผลต่อความคิดเห็นต่อบทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มีบทบาทในฐานะที่เป็นผู้นำในชุมชนซึ่งปฏิบัติงานในเพื่อชุมชนทั้งงานที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ จึงส่งผลให้ความคิดเห็นต่อบทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านไม่ต่างกัน สอดคล้องกับการศึกษาของ พรเทพ โพธิ์ศรีศาสตร์ (2559) ที่ได้ศึกษาบทบาทกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน กับการรักษาความสงบเรียบร้อยในเขตอำเภอยะรัง จังหวัดร้อยเอ็ด การศึกษามีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา และเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้นำชุมชนต่อบทบาทกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน กับการรักษาความสงบเรียบร้อยในเขตอำเภอยะรัง จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ผลการศึกษาพบว่า ผู้นำชุมชนที่เพศ ระดับการศึกษา และอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน กับการรักษาความสงบเรียบร้อยในเขตอำเภอยะรัง จังหวัดร้อยเอ็ด โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะบริบทของพื้นที่ที่มีลักษณะเป็นชุมชนชนบทเหมือนกัน วิถีชีวิตของประชาชนมีลักษณะคล้ายกัน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้
 - 1.1 ด้านการปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อย กำนัน ผู้ใหญ่บ้านควรมีบทบาทในการจัดทำบัญชีสำมะโนครัวของหมู่บ้านให้มากยิ่งขึ้น
 - 1.2 ด้านการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านควรมีบทบาทในการประสานเพื่อหาแหล่งเงินทุนเพื่อสนับสนุนการประกอบอาชีพของราษฎรในชุมชนให้มากยิ่งขึ้น
 - 1.3 ด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กำนัน ผู้ใหญ่บ้านควรมีบทบาทในการประสานดำเนินการดูแลรักษาธรรมชาติและป่าไม้ในพื้นที่รับผิดชอบให้อยู่ในสภาพที่อุดมสมบูรณ์ให้มากยิ่งขึ้น
 - 1.4 ด้านการทะเบียน กำนัน ผู้ใหญ่บ้านควรมีบทบาทในการสำรวจ จัดทำบัญชีสัตว์ที่ยังไม่ได้ทำตัวรูปพรรณให้มากยิ่งขึ้น
 - 1.5 ด้านการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน กำนัน ผู้ใหญ่บ้านควรมีบทบาทในการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ความช่วยเหลือให้แก่ประชาชนในพื้นที่ตามความจำเป็นเร่งด่วนอย่างเป็นธรรมให้มากยิ่งขึ้น
 - 1.6 ด้านหน้าที่ตามกฎหมายอื่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้านควรมีบทบาทในการการสำรวจโรงเรียนหรือสิ่งปลูกสร้าง ที่ดิน ที่อยู่ในข่ายต้องเสียภาษีให้มากยิ่งขึ้น
2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป
 - 2.1 ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาศักยภาพกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน
 - 2.2 ควรศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน
 - 2.3 ควรศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

เอกสารอ้างอิง

- ที่ว่าการอำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา. (2566). *ข้อมูลประชากร*. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://banphocity.go.th/>
- พรเทพ โพธิ์ศรีศาสตร์. (2559). บทบาทกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน กับการรักษาความสงบเรียบร้อยในเขตอำเภอเมยวดี จังหวัดร้อยเอ็ด. *ปริญญานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต*, วิทยาลัยนครราชสีมา.
- พรนภัทร วิระทูล. (2559). การปฏิบัติงานตามอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ.2457 และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในเขตพื้นที่อำเภอเชียงขวัญ จังหวัดร้อยเอ็ด. *ปริญญานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต*, วิทยาลัยนครราชสีมา.
- พัฒนศิณ สำเร็จรัมย์. (2560). *ความคาดหวังของกำนันผู้ใหญ่บ้านในจังหวัดร้อยเอ็ด เกี่ยวกับบทบาทตามกฎหมายภายหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2559*. นครราชสีมา: วิทยาลัยนครราชสีมา.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2457). พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457. *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 31, หน้า 229.
- วิฑูรย์ เผือกผุด. (2559). ประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในการปกครองท้องที่ตำบลศาลาลัย อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. *ปริญญานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต*, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์.

- วิภา รุ่งจรัส. (2560). ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน ในเขตตำบลเหนือเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาภูมิราชนิเวศน์.
- สมชาติ เรืองภาว. (2560). ความคิดเห็นของประชาชนต่อบทบาทกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในการรักษาความสงบเรียบร้อยในเขตอำเภอศรีวิไล จังหวัดบึงกาฬ. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยปทุมธานี.
- สำนักบริหารการปกครองท้องที่ กระทรวงมหาดไทย. (2561). คู่มือปฏิบัติงานกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน. กรุงเทพฯ: กระทรวงมหาดไทย.
- อภินันท์ คำเจริญ. (2559). การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พุทธศักราช 2457 และที่แก้ไขเพิ่มเติมถึงปัจจุบัน ในเขตพื้นที่อำเภออุ้มทอง และอำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา.
-

ทุนนิยมกับการศึกษาไทย: ความเหลื่อมล้ำและการผลิตซ้ำทางสังคม

Capitalism and Thai Education: Inequality and Social Reproduction

เทมสนธิ ชินนะผา¹, ศรุตานนท์ ชอบประดิษฐ์², โอม หุวนันธน³

Thamesnathi Chinnapha¹, Sarutanon Chobpradit², Om Huwanandana³

วิทยาลัยปรัชญาและศาสนา มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น¹⁻³

Philosophy and Religion College, Saint John's University¹⁻³

Corresponding author, e-mail: sarutanon@stjohn.ac.th²

Received: May 20, 2026; Revised: July 11, 2026; Accepted: July 17, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างระบบทุนนิยมกับการศึกษาไทย โดยมองการศึกษาในฐานะกลไกทางสังคมและการเมืองที่ทำหน้าที่ผลิตแรงงาน สนับสนุนระบบเศรษฐกิจ และผลิตซ้ำความเหลื่อมล้ำทางชนชั้นผ่านโครงสร้างทางการศึกษา โดยอาศัยแนวคิดเชิงวิพากษ์ของนักปรัชญาเมธีชาวตะวันตก เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างทุน อำนาจ อุดมการณ์ และการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมในบริบทสังคมไทยร่วมสมัย ด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงตีความและเชิงวิพากษ์ เพื่อหาคำตอบเกี่ยวกับระบบการศึกษาดำเนินอยู่ภายใต้ตรรกะของทุนนิยมเสรีนิยมใหม่ และส่งผลต่อโอกาสทางการศึกษา การเคลื่อนย้ายทางสังคม และความสัมพันธ์ทางชนชั้น

ผลการศึกษาพบว่า ระบบการศึกษาไทยมิได้ทำหน้าที่สร้างความเสมอภาคอย่างแท้จริง หากแต่เป็นกลไกสำคัญในการผลิตซ้ำความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม สถาบันการศึกษามักเอื้อประโยชน์แก่ผู้เรียนที่มีทุนทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมสูงกว่า ส่งผลให้ผู้เรียนจากครอบครัวที่มีฐานะดีสามารถเข้าถึงโรงเรียนชั้นนำ เทคโนโลยี และเครือข่ายทางสังคมได้มากกว่า ขณะที่ผู้เรียนจากครอบครัวยากจนและกลุ่มชายขอบต้องเผชิญข้อจำกัดเชิงโครงสร้างที่ลดทอนโอกาสในการประสบความสำเร็จทางการศึกษาและการยกระดับสถานะทางสังคม นอกจากนี้กระบวนการทำให้การศึกษากลายเป็นสินค้า ภายใต้ทุนนิยมเสรีนิยมใหม่ ได้เปลี่ยนสถานะของการศึกษาจาก “สาธารณประโยชน์” ไปสู่ “สินค้าที่ต้องแข่งขัน” ความสำเร็จทางการศึกษาถูกวัดผ่านคะแนนสอบ การจัดอันดับ และตัวชี้วัดเชิงเศรษฐกิจ ส่งผลให้อุดมการณ์แบบคุณธรรมตามความสามารถกลายเป็นเรื่องปกติ และบดบังเงื่อนไขเชิงโครงสร้างของความเหลื่อมล้ำ ระบบการศึกษาจึงกลายเป็นกลไกทางอุดมการณ์ที่สร้างความชอบธรรมให้แก่ความไม่เท่าเทียมและลดทอนการคิดเชิงวิพากษ์ของผู้เรียน และในอนาคตการปฏิรูปการศึกษาไทยจำเป็นต้องก้าวข้ามการปรับปรุงเชิงนโยบายแบบผิวเผิน และหันมาเผชิญหน้ากับอภิปรัชญาเชิงโครงสร้างของระบบทุนนิยมอย่างจริงจัง โดยควรมุ่งส่งเสริมความยุติธรรมทางสังคม การเรียนรู้เชิงวิพากษ์ การมีส่วนร่วมทางประชาธิปไตย และการกระจายทรัพยากรอย่างเท่าเทียม เพื่อให้การศึกษากลายเป็นเครื่องมือแห่งการปลดปล่อยมนุษย์ มากกว่าการผลิตซ้ำความเหลื่อมล้ำและการครอบงำทางชนชั้น

คำสำคัญ: ทุนนิยม; การศึกษาไทย; ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา; การผลิตซ้ำทางสังคม

Abstract

This academic article critically examines the relationship between capitalism and the Thai educational system by conceptualizing education as a socio-political mechanism that functions to reproduce labor power, sustain the capitalist economic structure, and perpetuate class inequality through institutionalized educational practices. Drawing upon the critical theoretical perspectives of western philosophers, to explain the interrelationship among capital accumulation, ideological power, cultural reproduction, and educational inequality within the context of contemporary Thai society. Employing a critical and interpretive approach, the study investigates how educational institutions operate under the logic of neoliberal capitalism and how such dynamics shape educational opportunities, social mobility, and class relations.

The analysis reveals that the Thai educational system does not genuinely function as an egalitarian institution that promotes social justice and democratic citizenship. Instead, it increasingly serves as a mechanism for reproducing socio-economic, cultural, and structural inequalities. Educational institutions tend to privilege students who possess greater economic, social, and cultural capital, thereby reinforcing patterns of inequality across generations. Students from affluent families are more likely to gain access to elite schools, educational technologies, and influential social networks, whereas students from marginalized and economically disadvantaged backgrounds encounter structural barriers that limit their educational achievement and upward social mobility. Consequently, educational inequality in Thailand should not be understood solely as the result of individual ability or personal effort, but rather as a manifestation of structural disparities embedded within capitalist society. Furthermore, the article argues that the commodification of education under neoliberal capitalism has transformed education from a public good into a competitive commodity. Educational success is increasingly measured through standardized examinations, institutional rankings, and economic performance indicators, resulting in the normalization of meritocratic ideology and the concealment of structural inequality. As a consequence, the educational system functions as an ideological apparatus that legitimizes unequal power relations and suppresses critical consciousness among learners. The article concludes that meaningful educational reform in Thailand must move beyond superficial policy adjustments and directly confront the structural influence of capitalism on educational institutions. Educational transformation should prioritize social justice, critical pedagogy, democratic participation, and equitable resource distribution in order to position education as a tool for human emancipation rather than a mechanism for reproducing inequality and class domination.

Keywords: Capitalism; Thai Education; Educational Inequality; Social Reproduction

บทนำ

การศึกษาไทยถูกเปรียบเทียบกับเป็น “สินค้า” ไม่ได้หมายความว่ามีความเพียงการมีค่าใช้จ่ายในการเรียนเท่านั้น แต่หมายถึงกระบวนการที่ระบบการศึกษาถูกครอบงำด้วยตรรกะของตลาดและการแข่งขันแบบทุนนิยม จนคุณค่าของการศึกษาถูกวัดผ่าน “มูลค่าทางเศรษฐกิจ” มากกว่าคุณค่าทางมนุษยธรรมและการพัฒนาปัญญา การศึกษาในสังคมไทยจึงค่อยๆ เปลี่ยนสถานะจาก “สิทธิพื้นฐานของประชาชน” ไปสู่ “การลงทุน” ที่ผู้คนต้องแข่งขันเพื่อให้ได้มาซึ่งโอกาสทางเศรษฐกิจและสถานะทางสังคมที่สูงขึ้น

ปรากฏการณ์นี้สะท้อนอย่างชัดเจนผ่านการเติบโตของธุรกิจกวดวิชา โรงเรียนนานาชาติ หลักสูตรพิเศษ และแพลตฟอร์มการศึกษาเอกชนที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจสูง ผู้ปกครองจำนวนมากจำเป็นต้องใช้ทุนทางเศรษฐกิจจำนวนมากเพื่อซื้อ “โอกาสทางการศึกษา” ให้แก่บุตรหลาน ไม่ว่าจะเป็นค่าเล่าเรียน ค่าเรียนพิเศษ ค่าเทคโนโลยี หรือแม้แต่ค่าใช้จ่ายในการสร้างแฟ้มสะสมผลงานเพื่อแข่งขันเข้าสู่มหาวิทยาลัยชั้นนำ สิ่งเหล่านี้สะท้อนว่า การศึกษาไม่ได้เปิดโอกาสอย่างเท่าเทียม หากแต่ขึ้นอยู่กับ “กำลังซื้อ” ของแต่ละครอบครัวภายใต้ระบบดังกล่าว โรงเรียนและมหาวิทยาลัยจำนวนมากเริ่มดำเนินบทบาทคล้ายองค์กรธุรกิจที่แข่งขันกันสร้างชื่อเสียง อันดับ และภาพลักษณ์ เพื่อดึงดูดผู้เรียนและทรัพยากรทางเศรษฐกิจ ความสำเร็จทางการศึกษาจึงถูกทำให้เป็น “แบรนด์” ที่สามารถซื้อขายและแลกเปลี่ยนได้ในตลาดแรงงาน ผู้เรียนที่จบจากสถาบันชั้นนำมักได้รับการยอมรับมากกว่า แม้ว่าความสามารถที่แท้จริงอาจไม่ได้แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ผลกระทบสำคัญของทุนนิยมเสรีนิยมใหม่ที่ทำให้การศึกษาถูกกลืนเหลือเพียงเครื่องมือในการแข่งขันทางเศรษฐกิจ มากกว่ากระบวนการสร้างมนุษย์ที่สมบูรณ์ การศึกษาในปัจจุบันจึงไม่ได้มุ่งสร้าง “พลเมืองที่มีวิจรรย์ญาณ” เท่ากับการผลิต “แรงงานที่ตอบสนองตลาด” ส่งผลให้ผู้เรียนจำนวนมากเรียนเพื่อสอบ เรียนเพื่อใบปริญญา และเรียนเพื่อรายได้ มากกว่าการเรียนรู้เพื่อเข้าใจสังคมและพัฒนาคุณค่าความเป็นมนุษย์ หากเมื่อการศึกษากลายเป็นสินค้า ความเหลื่อมล้ำย่อมกลายเป็นเรื่องปกติ เพราะผู้ที่มีทุนมากกว่าย่อมสามารถซื้อคุณภาพทางการศึกษาได้มากกว่า ขณะที่คนจนถูกผลักออกจากโอกาสสำคัญทางสังคมอย่างเงยบังน ภายใต้ภาพลวงตาของ “การแข่งขันที่เสรีและเป็นธรรม” ทั้งที่ในความเป็นจริง จุดเริ่มต้นของแต่ละคนไม่เคยเท่าเทียมกันเลย

อาจกล่าวได้ว่าการศึกษาไทยถูกเปรียบเป็น “สินค้า” เนื่องจากระบบการศึกษาถูกขับเคลื่อนด้วยตรรกะของตลาดและการแข่งขันแบบทุนนิยม ทำให้การศึกษาถูกมองเป็น การลงทุนเพื่อสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจและสถานะทางสังคม มากกว่าจะเป็นสิทธิพื้นฐานหรือกระบวนการพัฒนามนุษย์ ปรากฏการณ์นี้สะท้อนผ่านการขยายตัวของโรงเรียนนานาชาติ ธุรกิจกวดวิชา หลักสูตรพิเศษ และแพลตฟอร์มการศึกษาเอกชน ซึ่งทำให้ผู้ปกครองต้องใช้ทรัพยากรจำนวนมากเพื่อซื้อโอกาสทางการศึกษา ส่งผลให้คุณภาพการศึกษาและโอกาสในการเข้าถึงสถาบันชั้นนำขึ้นอยู่กับฐานะทางเศรษฐกิจมากกว่าความสามารถเพียงอย่างเดียว

ขณะเดียวกัน โรงเรียนและมหาวิทยาลัยแข่งขันกันด้านชื่อเสียงและภาพลักษณ์จนการศึกษากลายเป็น “แบรนด์” ที่เพิ่มมูลค่าในตลาดแรงงาน การศึกษาจึงมุ่งผลิตแรงงานที่ตอบสนองความต้องการของตลาด มากกว่าการพัฒนาพลเมืองที่มีวิจรรย์ญาณและคุณค่าความเป็นมนุษย์ ผลลัพธ์ คือ ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาถูกทำให้เป็นเรื่องปกติ เพราะผู้ที่มีทุนมากกว่าสามารถซื้อคุณภาพและโอกาสทางการศึกษา

ได้มากกว่า ขณะที่ผู้มีฐานะด้อยกว่าถูกจำกัดโอกาสภายใต้ภาพลักษณ์ของการแข่งขันที่ดูเหมือนเสรีและเป็นธรรม ทั้งที่จุดเริ่มต้นของแต่ละคนไม่เคยเท่าเทียมกัน

จุดเริ่มต้นของแนวคิดการผลิตซ้ำทางสังคมในระบบการศึกษา

แนวคิดเรื่อง “การผลิตซ้ำทางสังคม” (Social Reproduction) เริ่มได้รับความสนใจอย่างชัดเจนภายหลังการขยายตัวของระบบทุนนิยมอุตสาหกรรมในยุโรป โดยเฉพาะในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ซึ่งหลายประเทศเชื่อว่า “การศึกษา” จะเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความเสมอภาคและเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถเคลื่อนย้ายสถานะทางสังคมได้ผ่านความสามารถของตนเอง อย่างไรก็ตาม แม้รัฐจะขยายโอกาสทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง แต่ความเหลื่อมล้ำทางชนชั้นกลับยังคงดำรงอยู่ เด็กจากครอบครัวชนชั้นกลางและชนชั้นสูงยังคงประสบความสำเร็จทางการศึกษาได้มากกว่าเด็กจากครอบครัวยากจน ปรากฏการณ์นี้จึงนำไปสู่คำถามสำคัญว่า “เหตุใดการศึกษาจึงไม่สามารถลดความเหลื่อมล้ำได้จริง”

จุดเริ่มต้นสำคัญของการอธิบายประเด็นดังกล่าวมาจากแนวคิดของ Karl Marx (1976) ที่มองว่าโครงสร้างทางเศรษฐกิจเป็นฐานกำหนดโครงสร้างทางสังคมและอุดมการณ์ของสังคม ชนชั้นที่ครอบครองทุนทางเศรษฐกิจย่อมสามารถควบคุมสถาบันต่างๆ รวมถึงระบบการศึกษา เพื่อรักษาอำนาจและผลประโยชน์ของตนเอง แนวคิดนี้กลายเป็นรากฐานสำคัญของการศึกษาวิจัยด้านความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในเวลาต่อมา Pierre Bourdieu และ Jean-Claude Passeron (1977) ได้พัฒนาแนวคิดเรื่องการผลิตซ้ำทางสังคมอย่างเป็นระบบผ่านหนังสือ *Reproduction in Education, Society and Culture* โดยเสนอว่า โรงเรียนมิได้เป็นสถาบันที่เป็นกลาง หากแต่เป็นพื้นที่ที่ผลิตซ้ำวัฒนธรรมของชนชั้นนำผ่าน “ทุนทางวัฒนธรรม” (Cultural Capital) และ “Habitus” หรือชุดวิถีคิดและพฤติกรรมที่ถูกหล่อหลอมจากครอบครัวและสภาพแวดล้อมทางสังคม ในบริบทของประเทศไทย แนวคิดดังกล่าวเริ่มมีความสำคัญมากขึ้นเมื่อสังคมไทยเผชิญความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและคุณภาพการศึกษาที่ขยายตัวอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะความแตกต่างระหว่างโรงเรียนในเมืองและชนบท รวมถึงการแข่งขันทางการศึกษาที่เชื่อมโยงกับระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเสรีนิยมใหม่ ทำให้การศึกษาไม่ได้เป็นเพียงพื้นที่แห่งการเรียนรู้ แต่กลายเป็นกลไกสำคัญในการรักษาและส่งต่อสถานะทางชนชั้นจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่งอย่างแนบเนียนผ่านโครงสร้างของทุน อำนาจ และโอกาสทางสังคมที่ไม่เท่าเทียมกัน

สรุปแนวคิดการผลิตซ้ำทางสังคม (Social Reproduction) เกิดขึ้นภายหลังการขยายตัวของระบบทุนนิยมและการศึกษาภาคบังคับในยุโรปช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง เมื่อพบว่าแม้โอกาสทางการศึกษาจะเพิ่มขึ้น แต่ความเหลื่อมล้ำทางชนชั้นยังคงดำรงอยู่ เด็กจากครอบครัวที่มีฐานะยังคงประสบความสำเร็จทางการศึกษามากกว่าเด็กจากครอบครัวยากจน จึงเกิดคำถามว่าทำไมการศึกษาจึงไม่สามารถสร้างความเสมอภาคได้อย่างแท้จริง ซึ่งรากฐานของแนวคิดนี้มาจาก Karl Marx (1976) ที่อธิบายว่าโครงสร้างเศรษฐกิจและชนชั้นเป็นตัวกำหนดโครงสร้างทางสังคม โดยชนชั้นที่ครอบครองทุนสามารถใช้สถาบันต่างๆ รวมถึงระบบการศึกษา เพื่อรักษาอำนาจและผลประโยชน์ของตนเอง ต่อมา Pierre Bourdieu และ Jean-Claude Passeron (1977) ได้พัฒนาแนวคิดการผลิตซ้ำทางสังคมอย่างเป็นระบบ โดยเสนอว่าโรงเรียนไม่ใช่สถาบันที่เป็นกลาง แต่เป็นกลไกที่ผลิตซ้ำความได้เปรียบของชนชั้นผ่านทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital) และ Habitus ซึ่งเป็นค่านิยม วิถีคิด และพฤติกรรมที่ผู้เรียนได้รับ

จากครอบครัวและสภาพแวดล้อมทางสังคม อย่างไรก็ตามในบริบทของประเทศไทย แนวคิดนี้มีความสำคัญต่อการอธิบายความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ทั้งจากความแตกต่างระหว่างโรงเรียนในเมืองและชนบท คุณภาพทรัพยากรทางการศึกษา และการแข่งขันภายใต้ระบบทุนนิยมเสรีนิยมใหม่ ส่งผลให้ระบบการศึกษาไม่เพียงทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ แต่ยังมีบทบาทในการรักษาและส่งต่อสถานะทางชนชั้นผ่านความแตกต่างด้านทุน โอกาส และอำนาจทางสังคมจากรุ่นสู่รุ่นอย่างต่อเนื่อง.

กลไกซ่อนเร้นของความเหลื่อมล้ำในระบบการศึกษาไทย

ความเหลื่อมล้ำในระบบการศึกษาไทยมิได้ดำรงอยู่เพียงในรูปของความแตกต่างด้านรายได้หรือคุณภาพโรงเรียนเท่านั้น หากแต่ซ่อนตัวอยู่ภายใต้ “โครงสร้างทางสังคม” ที่ทำงานอย่างแนบเนียนผ่านวัฒนธรรม อุดมการณ์ และกลไกทางการศึกษา จนทำให้ผู้คนจำนวนมากมองว่าความไม่เท่าเทียมเป็นเรื่องปกติและเป็นผลจาก “ความสามารถเฉพาะบุคคล” มากกว่าจะมองว่าเป็นผลจากโครงสร้างทางสังคมที่ไม่เป็นธรรม แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับมุมมองของ Pierre Bourdieu ที่อธิบายว่า โรงเรียนมิได้เป็นสถาบันที่เป็นกลาง หากแต่เป็นพื้นที่ที่ทำหน้าที่ “ผลิตซ้ำทางสังคม” ผ่านทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital) และ Habitus ซึ่งเป็นวิถีคิดและพฤติกรรมที่ถูกหล่อหลอมจากครอบครัวและชนชั้นทางสังคม (Bourdieu & Passeron, 1977) ผู้เขียนเห็นว่า กลไกซ่อนเร้นที่สำคัญที่สุดของการศึกษาไทยคือ “ความไม่เท่าเทียมของทุนตั้งแต่จุดเริ่มต้นชีวิต” เด็กจากครอบครัวชนชั้นกลางและชนชั้นสูงมักมีโอกาสเข้าถึงโรงเรียนคุณภาพสูง ภาษาอังกฤษ เทคโนโลยี หนังสือ และสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้มากกว่า ขณะที่เด็กจากครอบครัวยากจนหรือพื้นที่ชนบทต้องเผชิญข้อจำกัดทั้งด้านรายได้ คุณภาพโรงเรียน และทรัพยากรทางการศึกษา ความแตกต่างเหล่านี้สะท้อนแนวคิดเรื่อง “ทุนทางวัฒนธรรม” ของ Pierre Bourdieu (1986) ที่มองว่า เด็กที่มีทุนทางวัฒนธรรมสอดคล้องกับมาตรฐานของโรงเรียนย่อมมีโอกาสประสบความสำเร็จทางการศึกษาได้มากกว่า

ในอีกด้านหนึ่ง ผู้เขียนมองว่า ระบบการสอบแข่งขันของไทยเป็นกลไกที่สร้างภาพลวงตาของ “ความยุติธรรม” เพราะแม้ทุกคนจะใช้ข้อสอบเดียวกัน แต่ผู้เรียนแต่ละคนกลับไม่ได้เริ่มต้นจากต้นทุนชีวิตเดียวกัน เด็กที่มีฐานะดีสามารถเข้าถึงโรงเรียนกวดวิชา ครูพิเศษ และสื่อการเรียนรู้ที่มีคุณภาพมากกว่า จึงทำให้การสอบไม่ได้วัดเพียงความสามารถทางวิชาการ หากแต่สะท้อน “อำนาจของทุน” ที่ผู้เรียนแต่ละคนมีอยู่เบื้องหลัง ความคิดนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Karl Marx (1976) ที่มองว่า ชนชั้นที่ครอบครองทุนทางเศรษฐกิจสามารถใช้สถาบันทางสังคมเพื่อรักษาอำนาจและผลประโยชน์ของตนเองได้ นอกจากนี้ผู้เขียนยังเห็นว่า ระบบการศึกษาไทยถูกครอบงำด้วยตรรกะของ “ทุนนิยมเสรีนิยมใหม่” ที่เปลี่ยนการศึกษาจาก “สิทธิพื้นฐาน” ให้กลายเป็น “สินค้า” โรงเรียนและมหาวิทยาลัยจำนวนมากแข่งขันกันด้านชื่อเสียง อันดับ และผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการ ขณะที่ผู้ปกครองต้องใช้ทุนจำนวนมากเพื่อซื้อโอกาสทางการศึกษาให้บุตรหลาน ไม่ว่าจะเป็นโรงเรียนนานาชาติ โรงเรียนเอกชน หรือสถาบันกวดวิชา ส่งผลให้คุณภาพทางการศึกษากลายเป็นสิ่งที่สัมพันธ์กับกำลังซื้ออย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

กลไกซ่อนเร้นของความเหลื่อมล้ำ คือ การผลิตซ้ำทางอุดมการณ์ผ่านหลักสูตรและวัฒนธรรมในโรงเรียน Louis Althusser (1971) อธิบายว่า โรงเรียนเป็น “กลไกทางอุดมการณ์ของรัฐ” (Ideological State Apparatus) ที่ทำหน้าที่หล่อหลอมให้ผู้เรียนยอมรับระเบียบทางสังคมโดยไม่ตั้งคำถาม ผู้เขียนเห็นว่า โรงเรียนไทยจำนวนมากยังคงเน้นการเชื่อฟัง การท่องจำ และการแข่งขัน มากกว่าการสร้างการคิดเชิงวิพากษ์

ส่งผลให้ผู้เรียนจำนวนมากยอมรับความเหลื่อมล้ำว่าเป็นเรื่องธรรมชาติ และเชื่อว่าความสำเร็จหรือความล้มเหลวเกิดจากความพยายามส่วนบุคคลเพียงอย่างเดียว แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับมุมมองของ Paulo Freire (1970) ที่วิพากษ์ระบบการศึกษาแบบ “Banking Education” ซึ่งมองผู้เรียนเป็นเพียงผู้รับข้อมูลมากกว่าผู้สร้างองค์ความรู้ ผู้เขียนเห็นว่า การศึกษาไทยจำนวนมากยังคงดำเนินอยู่ภายใต้ระบบดังกล่าว ทำให้ผู้เรียนขาดความสามารถในการตั้งคำถามต่ออำนาจ โครงสร้างสังคม และความไม่เป็นธรรมที่เกิดขึ้นรอบตัว ท้ายที่สุด คือ กลไกซ่อนเร้นที่อันตรายที่สุดของระบบการศึกษาไทย คือ การทำให้ผู้คน “มองไม่เห็น” ความเหลื่อมล้ำเชิงโครงสร้าง เพราะเมื่อสังคมเชื่อว่าทุกคนมีโอกาสเท่าเทียมกัน ความไม่เท่าเทียมก็จะถูกทำให้ชอบธรรมโดยอัตโนมัติ ระบบการศึกษาจึงมิได้เป็นเพียงพื้นที่แห่งการเรียนรู้ หากแต่เป็นพื้นที่ที่ผลิตซ้ำชนชั้น อำนาจ และความเหลื่อมล้ำอย่างต่อเนื่องภายใต้ภาพลักษณ์ของความยุติธรรมและการแข่งขันเสรีภาพ

สรุป ความเหลื่อมล้ำในระบบการศึกษาไทยไม่ได้เกิดจากความแตกต่างด้านรายได้หรือคุณภาพโรงเรียนเพียงอย่างเดียว แต่ฝังรากอยู่ในโครงสร้างทางสังคม วัฒนธรรม และอุดมการณ์ที่ทำให้ความไม่เท่าเทียมถูกมองว่าเป็นเรื่องปกติและเป็นผลจากความสามารถของแต่ละบุคคลมากกว่าปัจจัยเชิงโครงสร้าง ประเด็นสำคัญ ได้แก่ 1) ความไม่เท่าเทียมของทุนตั้งแต่จุดเริ่มต้นชีวิต เด็กจากครอบครัวที่มีฐานะและทุนทางวัฒนธรรมสูงมีโอกาสเข้าถึงทรัพยากรทางการศึกษาที่มีคุณภาพมากกว่า ส่งผลให้มีความได้เปรียบในการเรียนรู้และความสำเร็จทางการศึกษา (Bourdieu & Passeron, 1977; Bourdieu, 1986) 2) ระบบการสอบแข่งขันสร้างภาพลวงตาของความยุติธรรม แม้ผู้เรียนจะใช้ข้อสอบเดียวกัน แต่มีต้นทุนชีวิตและโอกาสในการเตรียมตัวแตกต่างกัน เด็กที่มีฐานะดีกว่าสามารถเข้าถึงโรงเรียนกวดวิชา ครูพิเศษ และสื่อการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ จึงสะท้อนอิทธิพลของทุนทางเศรษฐกิจต่อผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา (Marx, 1976) 3) อิทธิพลของทุนนิยมเสรีนิยมใหม่ ทำให้การศึกษากลายเป็นสินค้า ผู้ปกครองต้องใช้ทรัพยากรจำนวนมากเพื่อซื้อโอกาสทางการศึกษา ส่งผลให้คุณภาพการศึกษาสัมพันธ์กับกำลังซื้อและยิ่งตอกย้ำความเหลื่อมล้ำระหว่างชนชั้น 4) การผลิตซ้ำอุดมการณ์ผ่านโรงเรียน โรงเรียนทำหน้าที่เป็นกลไกทางอุดมการณ์ของรัฐ (Ideological State Apparatus) ที่ปลูกฝังการเชื่อฟัง การท่องจำ และการแข่งขัน มากกว่าการพัฒนาการคิดเชิงวิพากษ์ ทำให้ผู้เรียนยอมรับระเบียบและความเหลื่อมล้ำทางสังคมโดยไม่ตั้งคำถาม (Althusser, 1971; Freire, 1970)

ดังนั้น ระบบการศึกษาไทยมิได้เป็นเพียงสถาบันที่ถ่ายทอดความรู้ หากยังเป็นกลไกที่ผลิตซ้ำชนชั้น ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ และความเหลื่อมล้ำ ผ่านความแตกต่างของทุน โครงสร้างการสอบ การทำให้การศึกษาเป็นสินค้า และการหล่อหลอมอุดมการณ์ จนทำให้ความไม่เท่าเทียมถูกมองว่าเป็นเรื่องธรรมชาติและชอบธรรม ทั้งที่แท้จริงแล้วเป็นผลของโครงสร้างทางสังคมที่ไม่เป็นธรรม

ความอ่อนแอของความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในสังคมไทย: การวิเคราะห์เชิงวิพากษ์

“ความอ่อนแอ” ที่สำคัญที่สุดของระบบการศึกษาไทย มิได้อยู่เพียงการขาดทรัพยากรหรือคุณภาพทางการศึกษาเท่านั้น หากแต่อยู่ที่การที่สังคมไทยยังไม่สามารถเผชิญหน้ากับ “รากโครงสร้าง” ของความเหลื่อมล้ำได้อย่างแท้จริง ระบบการศึกษาจึงพยายามแก้ปัญหาที่ “ปลายเหตุ” ผ่านการปฏิรูปเชิงนโยบาย การเปลี่ยนหลักสูตร หรือการเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงโรงเรียน ขณะที่โครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่ผลิตซ้ำความเหลื่อมล้ำกลับยังคงดำรงอยู่โดยแทบไม่ถูกแตะต้อง

แนวคิดของ ปีแอร์ บูร์ดิเยอ (Pierre Bourdieu) (1986) ช่วยอธิบายปรากฏการณ์นี้ได้อย่างลึกซึ้ง โดยเฉพาะแนวคิดเรื่อง “ทุนทางวัฒนธรรม” (Cultural Capital) ที่ชี้ว่า โรงเรียนมิได้เป็นพื้นที่ที่เป็นกลาง แต่เป็นสถาบันที่ให้คุณค่ากับวัฒนธรรม ภาษา และวิถีคิดของชนชั้นกลางมากกว่าเด็กจากชนชั้นแรงงานหรือพื้นที่ชายขอบ ความอ่อนแอของการศึกษาไทยจึงอยู่ตรงที่ ระบบพยายามสร้าง “มาตรฐานเดียว” ให้แก่ผู้เรียนทุกคน ทั้งที่ผู้เรียนแต่ละคนมีต้นทุนชีวิตแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง ประเด็นดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธิวานันต์ คอลิหังส์สกุล และคณะ (2566) เรื่อง การผลิตซ้ำทางสังคมและความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ (Social Reproduction and Educational Inequality in the Three Southern Provinces) ที่พบว่า ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในพื้นที่ชายแดนภาคใต้ไม่ได้เกิดจากความสามารถของผู้เรียนเพียงอย่างเดียว แต่สัมพันธ์กับต้นทุนทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของครอบครัว เด็กจากครอบครัวที่มีฐานะดีกว่ามักมีโอกาสเข้าถึงทรัพยากรทางการศึกษา ภาษา และเครือข่ายทางสังคมที่เอื้อต่อความสำเร็จมากกว่า ขณะที่เด็กในพื้นที่เปราะบางกลับถูกจำกัดโอกาสตั้งแต่จุดเริ่มต้นของชีวิต

นอกจากนี้ จากการศึกษาของ พรพะเยาว์ กังเม้ง และฉัตรวิญญ์ องค์กร (2565) เกี่ยวกับแนวคิดของนักเรียนโรงเรียนทวิภาษา (Habitus of Students in Bilingual Schools) ยังสะท้อนให้เห็นว่า ระบบการศึกษาไทยให้คุณค่ากับ “Habitus” หรือบุคลิกภาพ ภาษา และพฤติกรรมแบบชนชั้นกลางในเมือง เด็กที่สามารถใช้ภาษาอังกฤษ มีความมั่นใจ และมีวัฒนธรรมการสื่อสารตามแบบชนชั้นกลาง มักได้รับการยอมรับว่าเป็น “เด็กเก่ง” มากกว่าเด็กจากชนบทหรือครอบครัวแรงงาน สิ่งนี้สะท้อนความอ่อนแอของระบบการศึกษาที่ไม่ได้ยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมอย่างแท้จริง

ในอีกด้านหนึ่ง แนวคิดของ หลุยส์ อัลธุสเซอร์ (Louis Althusser) (1971) เรื่อง “กลไกทางอุดมการณ์ของรัฐ” (Ideological State Apparatus) ช่วยอธิบายว่า โรงเรียนไม่ได้ทำหน้าที่เพียงถ่ายทอดความรู้ แต่ยังทำหน้าที่ผลิตซ้ำอุดมการณ์ของรัฐผ่านหลักสูตร วินัย และวัฒนธรรมองค์กร งานวิจัยของ Siwach Sripokangkul (2023) เรื่อง *Education for the Production and Reproduction of Docile Bodies* พบว่า การศึกษาพลเมืองในไทยยังคงเน้นการสร้าง “พลเมืองที่เชื่อฟัง” มากกว่าพลเมืองที่คิดเชิงวิพากษ์ ส่งผลให้ผู้เรียนจำนวนมากยอมรับลำดับชั้นและความไม่เท่าเทียมโดยไม่ตั้งคำถาม ขณะเดียวกัน รายงานของ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2564) เรื่อง ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาไทย ชี้ให้เห็นว่าคุณภาพทางการศึกษาของโรงเรียนไทยยังสัมพันธ์โดยตรงกับฐานะทางเศรษฐกิจและพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ โรงเรียนในเมืองและโรงเรียนขนาดใหญ่มีทรัพยากร ครู และเทคโนโลยีมากกว่าโรงเรียนชนบทอย่างชัดเจน ความอ่อนแอสำคัญจึงอยู่ที่ “โครงสร้างการกระจายทรัพยากร” ที่ยังคงไม่เป็นธรรม แม้รัฐจะประกาศนโยบายความเสมอภาคทางการศึกษามาอย่างต่อเนื่อง อีกรายงานวิจัยหนึ่งของ สุวิมล ว่องวานิช (2563) เรื่อง ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา: ปัญหาและแนวทางแก้ไข อธิบายว่า เด็กจากครอบครัวยากจนมักเผชิญ “ความเหลื่อมล้ำซ้อนทับ” ทั้งด้านรายได้ คุณภาพชีวิต เทคโนโลยี และสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ ซึ่งส่งผลกระทบต่อพัฒนาการทางการศึกษาในระยะยาว ผู้เขียนเห็นว่า จุดอ่อนสำคัญของสังคมไทยคือการมองปัญหาการศึกษาแยกขาดจากปัญหาเศรษฐกิจและสังคม ทั้งที่ในความเป็นจริง ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาไม่สามารถแก้ได้ หากยังปล่อยให้ความเหลื่อมล้ำทางชนชั้นดำรงอยู่ต่อไป

อย่างไรก็ตาม แนวคิดของ Paulo Freire (1970) เรื่อง “การศึกษาเพื่อการปลดปล่อย” (Pedagogy of the Oppressed) ยังช่วยสะท้อนว่า ระบบการศึกษาไทยยังคงติดอยู่กับการเรียนรู้แบบท่องจำและ

การแข่งขัน ซึ่งลดทอนศักยภาพของผู้เรียนในการตั้งคำถามต่อสังคมและอำนาจ ผู้เขียนมองว่า ความอ่อนแอที่ลึกที่สุดของการศึกษาไทย คือ การที่ระบบไม่สามารถสร้าง “พลเมืองเชิงวิพากษ์” ได้อย่างแท้จริง แต่กลับผลิตผู้เรียนที่เรียนเพื่อสอบ เรียนเพื่อแข่งขัน และเรียนเพื่อเอาตัวรอดในตลาดแรงงาน มากกว่าการเรียนรู้เพื่อเข้าใจสังคมและเปลี่ยนแปลงความไม่เป็นธรรม ผู้เขียนมองว่า ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในสังคมไทยมิได้เป็นเพียงปัญหาภายในระบบโรงเรียนหรือกระบวนการเรียนรู้เท่านั้น หากแต่เป็นภาพสะท้อนของโครงสร้างสังคมที่ยังคงมีความไม่สมดุลทั้งด้านเศรษฐกิจ อำนาจ และโอกาส ระบบการศึกษาจึงไม่อาจแยกขาดออกจากบริบทของระบบทุนนิยม การกำหนดนโยบายของรัฐ และการกระจายทรัพยากรที่ยังไม่ทั่วถึงได้อย่างแท้จริง แม้สังคมไทยจะพยายามขยายโอกาสทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง แต่หากโครงสร้างพื้นฐานของความเหลื่อมล้ำยังคงดำรงอยู่ การศึกษาอาจกลายเป็นเพียง “พื้นที่แห่งการแข่งขัน” มากกว่าพื้นที่แห่งความเสมอภาค และจุดที่สังคมไทยควรตระหนักอย่างจริงจัง คือ การมองความสำเร็จทางการศึกษาในฐานะผลลัพธ์ของ “ความสามารถเฉพาะบุคคล” เพียงอย่างเดียว อาจทำให้สังคมละเลยเงื่อนไขเชิงโครงสร้างที่ผู้เรียนแต่ละคนเผชิญมาตั้งแต่ต้นชีวิต เด็กจำนวนมากไม่ได้เริ่มต้นจากโอกาสเดียวกัน บางคนเติบโตมาพร้อมทรัพยากร คุณภาพชีวิต และสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ขณะที่อีกจำนวนไม่น้อยต้องต่อสู้กับข้อจำกัดทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม การแข่งขันทางการศึกษาจึงอาจไม่ใช่การแข่งขันที่เท่าเทียมอย่างที่สังคมเชื่อ

อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนมิได้มองว่าระบบการศึกษาไทยล้มเหลวโดยสิ้นเชิง หากแต่เห็นว่ายังมี “ศักยภาพในการเปลี่ยนแปลง” หากทุกภาคส่วนกล้าที่จะตั้งคำถามต่อโครงสร้างเดิม และหันมาออกแบบการศึกษาที่ให้ความสำคัญกับความแตกต่างหลากหลายของผู้เรียนมากขึ้น การปฏิรูปการศึกษาในอนาคตจึงไม่ควรจำกัดอยู่เพียงการปรับหลักสูตรหรือเปลี่ยนวิธีการสอบเท่านั้น แต่ควรมุ่งสร้างระบบที่ลดช่องว่างของทุนทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เพื่อให้ผู้เรียนทุกคนสามารถเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาได้อย่างเป็นธรรมส่งผลต่อการศึกษาไม่ควรเป็นเพียงกลไกในการผลิตแรงงานเพื่อรองรับระบบเศรษฐกิจ แต่ควรเป็นพื้นที่ในการสร้าง “มนุษย์ที่มีวิจรรณญาณ” สามารถตั้งคำถามต่ออำนาจ เข้าใจความไม่เป็นธรรม และร่วมกันสร้างสังคมที่เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อย่างแท้จริง เพราะหากการศึกษายังทำหน้าที่เพียงผลิตซ้ำการแข่งขันและความเหลื่อมล้ำ สังคมไทยก็อาจไม่สามารถก้าวไปสู่ความเสมอภาคที่ยั่งยืนได้ในระยะยาว

การแก้ไขปัญหาคือความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในสังคมไทย

เริ่มจากการยอมรับก่อนว่า ปัญหานี้มิใช่เพียง “ปัญหาทางการศึกษา” แต่เป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่เชื่อมโยงกับเศรษฐกิจ สังคม และอำนาจทางการเมือง ดังนั้น การแก้ไขจึงไม่อาจอาศัยเพียงการปรับหลักสูตรหรือเปลี่ยนระบบสอบเท่านั้น หากแต่ต้องปรับ “โครงสร้างโอกาส” ของผู้เรียนทั้งระบบ ซึ่งแนวคิดของ ปีแอร์ บูร์ดิเยอ (Pierre Bourdieu) (1986) เรื่อง “ทุนทางวัฒนธรรม” (Cultural Capital) ชี้ให้เห็นว่า ผู้เรียนแต่ละคนมีต้นทุนชีวิตไม่เท่ากัน ดังนั้น รัฐควรจัดสรรทรัพยากรทางการศึกษาแบบ “ความเสมอภาคเชิงโอกาส” มากกว่าความเท่าเทียมแบบเหมารวม กล่าวคือโรงเรียนในพื้นที่ยากจนหรือชนบทควรได้รับงบประมาณ ทรัพยากร เทคโนโลยี และสื่อการเรียนรู้มากกว่าโรงเรียนที่มีความพร้อมอยู่แล้ว เพื่อชดเชยข้อจำกัดเชิงโครงสร้างที่ผู้เรียนเผชิญตั้งแต่ต้นชีวิต

ขณะเดียวกัน แนวคิดของ เปาโล เฟรเร (Paulo Freire) (1970) เรื่อง “การศึกษาเพื่อการปลดปล่อย” (Pedagogy of the Oppressed) เสนอว่า การศึกษาควรสร้างผู้เรียนให้เป็น “มนุษย์ที่คิดเชิงวิพากษ์” มากกว่าผู้รับข้อมูลแบบท่องจำ ผู้เขียนจึงเห็นว่า การศึกษาไทยควรลดวัฒนธรรมการสอบแข่งขันที่กดดันผู้เรียน และหันมาส่งเสริมการเรียนรู้เชิงวิเคราะห์ การตั้งคำถาม และการเรียนรู้จากบริบทชีวิตจริง เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจปัญหาสังคมและพัฒนาความสามารถของตนเองอย่างแท้จริง อีกแนวทางสำคัญ คือ การลด “การทำให้การศึกษาเป็นสินค้า” ภายใต้ระบบทุนนิยมเสรีนิยมใหม่ รัฐควรควบคุมความเหลื่อมล้ำระหว่างโรงเรียนรัฐและเอกชนอย่างจริงจัง รวมถึงลดภาระค่าใช้จ่ายทางการศึกษาที่ผลักภาระไปยังครอบครัว เช่น ค่าเรียนพิเศษ ค่าอุปกรณ์ และค่าเทคโนโลยี เพราะตราบดที่คุณภาพการศึกษายังขึ้นอยู่กับกำลังซื้อ ความเสมอภาคทางการศึกษาก็จะไม่เกิดขึ้นจริง

นอกจากนี้ ผู้เขียนเห็นว่า การกระจายอำนาจทางการศึกษาเป็นอีกประเด็นสำคัญ โรงเรียนควรมีอิสระในการออกแบบการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชน มากกว่าการถูกกำหนดจากส่วนกลางเพียงอย่างเดียว เพราะผู้เรียนในแต่ละพื้นที่มีเงื่อนไขทางสังคมและวัฒนธรรมแตกต่างกัน การใช้มาตรฐานเดียวทั้งประเทศอาจยิ่งตอกย้ำความเหลื่อมล้ำมากขึ้น ซึ่งแนวคิดของ จอห์น รอว์ลส์ (John Rawls) (1971) เรื่อง “ความยุติธรรมเชิงเสมอภาค” (Theory of Justice) ยังสามารถประยุกต์ใช้กับการศึกษาไทยได้ โดยรัฐควรจัดสรรทรัพยากรให้กลุ่มที่เสียเปรียบมากที่สุดก่อน เพื่อให้ทุกคนมีโอกาสเริ่มต้นใกล้เคียงกัน นโยบายทุนการศึกษา อาหารกลางวัน เทคโนโลยี และระบบสวัสดิการเด็กจึงไม่ควรถูกมองเป็นเพียง “ความช่วยเหลือ” แต่เป็นการสร้างความยุติธรรมทางสังคมในระยะยาว โดยการปฏิรูปการศึกษาไทยจะเกิดขึ้นไม่ได้เลย หากสังคมยังคงเชื่อว่าความสำเร็จเป็นเรื่องของ “ความสามารถเฉพาะบุคคล” เพียงอย่างเดียว การแก้ปัญหาที่แท้จริงจึงต้องเริ่มจากการเปลี่ยนวิธีคิดของสังคม ให้ตระหนักว่าผู้เรียนแต่ละคนมีจุดเริ่มต้นชีวิตต่างกัน และหน้าที่ของการศึกษาไม่ใช่การคัดกรองผู้แพ้หรือผู้ชนะ แต่คือการสร้างสังคมที่ทุกคนสามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองได้อย่างมีศักดิ์ศรีและเท่าเทียมกัน

อย่างไรก็ตาม แม้ระบบการศึกษาไทยจะถูกออกแบบภายใต้หลักการของความเสมอภาคและการเปิดโอกาสทางการศึกษา แต่ในทางปฏิบัติกลับทำหน้าที่ผลิตซ้ำความเหลื่อมล้ำผ่านกลไกเชิงโครงสร้างที่ซ่อนเร้น ทั้งความแตกต่างของทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางวัฒนธรรม และอำนาจในการเข้าถึงทรัพยากรทางการศึกษา ระบบการสอบแข่งขันและแนวคิดเรื่องความสามารถส่วนบุคคลได้สร้างภาพลวงตาของความยุติธรรม ทั้งที่ผู้เรียนมีต้นทุนชีวิตแตกต่างกันตั้งแต่แรกเริ่ม ภายใต้บริบทของทุนนิยมเสรีนิยมใหม่ การศึกษายังถูกทำให้เป็นสินค้าและเป็นพื้นที่ของการแข่งขันมากกว่าการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ ส่งผลให้คุณค่าของการศึกษาถูกลดทอนเหลือเพียงเครื่องมือสร้างรายได้เปรียบทางเศรษฐกิจ มากกว่าการสร้างพลเมืองที่มีวิจารณ์ญาณและความรับผิดชอบต่อสังคม หากระบบการศึกษายังคงยึดโยงกับตรรกะของตลาดและการผลิตซ้ำชนชั้นโดยไม่ปฏิรูปโครงสร้างพื้นฐาน ความเหลื่อมล้ำจะยิ่งฝังรากลึกและส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่น ดังนั้น การปฏิรูปการศึกษาจึงไม่ควรจำกัดอยู่เพียงการปรับหลักสูตรหรือวิธีการสอน แต่ต้องมุ่งสร้างความเป็นธรรมในการกระจายทรัพยากร ลดความเหลื่อมล้ำของทุนตั้งแต่จุดเริ่มต้นชีวิต และส่งเสริมการเรียนรู้ที่พัฒนาการคิดเชิงวิพากษ์ เพื่อให้การศึกษาเป็นกลไกแห่งการเปลี่ยนแปลงทางสังคม มากกว่าจะเป็นเครื่องมือในการธำรงความเหลื่อมล้ำและอำนาจของชนชั้นเดิม โดยผู้เขียนสร้างแผนผังตามภาพดังต่อไปนี้

ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา

แนวทางแก้ไขตามแนวคิด

การปฏิรูปโครงสร้างการศึกษาไทย

อย่างเป็นธรรม

ความเสมอภาคทางการศึกษา

- เพิ่มงบประมาณ
- โรงเรียนชนบท
- ลดช่องว่างเทคโนโลยี
- สนับสนุนทุนทางวัฒนธรรม
- ลดการผลิตซ้ำทางชนชั้น

(Critical Thinking)

พลเมืองเชิงวิพากษ์
พลเมืองเชิงวิพากษ์และประชาธิปไตย

- ลดการท่องจำและการแข่งขัน
- พัฒนาผู้เรียนให้ตั้งคำถามได้
- เชื่อมโยงการเรียนรู้กับชีวิตจริง
- เคารพความแตกต่างของผู้เรียน

มากที่สุดก่อน

การศึกษาที่ไม่ขึ้นอยู่กับฐานะทางเศรษฐกิจ

- เพิ่มทุนการศึกษาและสวัสดิการเด็ก
- ลดภาระค่าใช้จ่ายทางการศึกษา
- ควบคุมความเหลื่อมล้ำระหว่างรัฐ-เอกชน
- ลดความเหลื่อมล้ำระยะยาวในสังคม

‘การศึกษาเพื่อการปลดปล่อยมนุษย์’ มากกว่าการผลิตซ้ำความเหลื่อมล้ำทางสังคม

ภาพที่ 1 กระบวนการการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา

บทสรุป

จากการวิเคราะห์เรื่อง “ระบบทุนนิยมกับการศึกษาไทย: การวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ต่อความเหลื่อมล้ำและการผลิตซ้ำทางสังคม” ผู้เขียนเห็นว่า ระบบการศึกษาไทยไม่ได้ดำรงอยู่ในฐานะสถาบันที่เป็นกลาง หากแต่เชื่อมโยงอย่างลึกซึ้งกับโครงสร้างทางเศรษฐกิจ อำนาจ และวัฒนธรรมของสังคมทุนนิยม การศึกษา จึงไม่ได้ทำหน้าที่เพียงถ่ายทอดองค์ความรู้ แต่ยังเป็นกลไกสำคัญในการผลิตซ้ำชนชั้น ความเหลื่อมล้ำ และอุดมการณ์ของสังคมอย่างแนบเนียน ผู้เรียนที่มีทุนทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมสูงกว่าย่อมมีโอกาสเข้าถึงคุณภาพทางการศึกษาที่ดีกว่า ขณะที่ผู้เรียนจากกลุ่มชายขอบยังคงเผชิญข้อจำกัดเชิงโครงสร้างอย่างต่อเนื่อง ภายใต้ระบบการแข่งขันที่ถูกทำให้ดูเหมือน “ยุติธรรม” ทั้งที่จุดเริ่มต้นของแต่ละคนไม่เคยเท่าเทียมกัน

นอกจากนี้ การครอบงำของทุนนิยมเสรีนิยมใหม่ยังทำให้การศึกษาค่อยๆ เปลี่ยนสถานะจาก “สาธารณประโยชน์” ไปสู่ “สินค้า” ที่ต้องแข่งขันและซื้อหา ส่งผลให้คุณค่าของการศึกษาถูกวัดผ่านผลผลิตทางเศรษฐกิจ คะแนนสอบ และชื่อเสียงของสถาบัน มากกว่าการพัฒนาคนอย่างรอบด้าน ผู้เขียนจึงเห็นว่า การปฏิรูปการศึกษาไทยจำเป็นต้องก้าวข้ามการแก้ปัญหาเชิงเทคนิคหรือเชิงนโยบายแบบผิวเผิน และหันมาเผชิญหน้ากับรากโครงสร้างของความเหลื่อมล้ำอย่างจริงจัง โดยต้องสร้างระบบการศึกษาที่ยึดหลักความยุติธรรมทางสังคม ลดช่องว่างของทุนในทุกมิติ ส่งเสริมการคิดเชิงวิพากษ์ และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนทุกคนสามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองได้อย่างมีศักดิ์ศรี เพราะท้ายที่สุดแล้ว การศึกษาที่แท้จริงไม่ควรเป็นเครื่องมือผลิตซ้ำความเหลื่อมล้ำ หากแต่ควรเป็นพลังสำคัญในการปลดปล่อยมนุษย์และสร้างสังคมที่เสมอภาคอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- พระยาเยาว์ กังมั่ง และฉัตรวิญญู องค์กร. (2565). แนวจริตของนักเรียนโรงเรียนทวิภาษา. *วารสารศิลปศาสตร์มหาวิทยาลัยรังสิต*, 18(2), 61-68.
- ริฎวาน คอลิห์วงศ์สกุล และคณะ. (2566). การผลิตซ้ำทางสังคม และความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้. *วารสารรัฐสมิแล*, 44(3), 47-62.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2564). *ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาไทย: สภาพปัญหาและแนวทางแก้ไข*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- สุวิมล ว่องวานิช. (2563). *ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา: ปัญหาและแนวทางแก้ไข*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Althusser, L. (1971). *Ideology and ideological state apparatuses*. In Lenin and philosophy and other essays (pp. 127-186). Monthly Review Press.
- Bourdieu, P. (1986). The forms of capital. In J. Richardson (Ed.), *Handbook of theory and research for the sociology of education* (pp. 241-258). Greenwood Press.
- Bourdieu, P. & Passeron, J.-C. (1977). *Reproduction in education, society and culture*. Sage Publications.
- Freire, P. (1970). *Pedagogy of the oppressed*. Continuum.
- Marx, K. (1976). *Capital: A critique of political economy* (Vol. 1). Penguin Books.

Rawls, J. (1971). *A theory of justice*. Harvard University Press.

Sripokangkul, S. (2020). Education for the production and reproduction of docile bodies:
The problems of civic education in Thailand. *Intellectual Discourse*, 28(1), 261-294.

การทุจริตคอร์รัปชันกับสังคมไทย: ปัญหาและความท้าทาย

Corruption and Thai Society: Problems and Challenges

พ.ต.ท. หญิง ปิยะนุช ศรีสรานุกรม

Pol.Lt.Col. Piyanuch Srisaranukrom

คณะสังคมศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ

Faculty of Social Sciences, Royal Police Cadet Academy

E-mail: auddaprim23@gmail.com

Received: June 30, 2026; Revised: July 23, 2026; Accepted: August 01, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิชาการฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันกับสังคมไทยจากการศึกษาพบว่า การทุจริตคอร์รัปชันเป็นการเบียดบังทรัพย์สินของทางราชการมาเป็นของตน หรือใช้อำนาจในตำแหน่งโดยมิชอบ เป็นการให้และรับผลประโยชน์แก่เจ้าหน้าที่เกินกว่าที่ควรจะได้ ทำให้ระบบคลาดเคลื่อนเสียหาย และทำให้คนส่วนรวมเสียผลประโยชน์หรือสิทธิที่ควรจะได้รับ นับเป็นปัญหาของประเทศไทย และมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้น จากผลการจัดอันดับความน่าเชื่อถือของประเทศไทยด้านการควบคุมคอร์รัปชัน ตัวชี้วัดสากลที่ใช้กันมากที่สุด คือ Corruption Perceptions Index (CPI) ของ Transparency International ไทยอยู่ในกลุ่มประเทศที่มีปัญหาคอร์รัปชันค่อนข้างมาก ส่งผลกระทบทำให้การพัฒนาประเทศไม่เจริญก้าวหน้าเกิดการถดถอยไม่เป็นไปตามแผนที่วางไว้ สำหรับสาเหตุของการคอร์รัปชันนั้น ตามทัศนะของนักปรัชญาตะวันตก จะมีความคิดเห็นตรงกันว่าล้วนเกิดจากความเห็นแก่ตัวของมนุษย์ที่เป็นบาปติดตัวมาตั้งแต่กำเนิดทำให้แสวงหาสิ่งที่ตนเองต้องการอยู่ตลอดเวลาและปล่อยจิตใจให้ตกอยู่ภายใต้การครอบงำของความอยาก รวมถึงสาเหตุจากภายนอกที่เป็นสิ่งแวดล้อมของสังคมรอบตัว ความท้าทายในการแก้ปัญหาถึงแม้รัฐบาล จะพยายามจัดตั้งองค์กรเพื่อป้องกันและปราบปรามการทุจริตขึ้นมาก็ตาม ก็อาจจะมีส่วนช่วยในการยับยั้งไม่ให้เกิดปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันได้ในช่วงขณะหนึ่ง แต่เมื่อขาดความเข้มงวดในการกำกับ เข้มงวด ปัญหาดังกล่าวก็น่าจะกลับมาเป็นเช่นเดิมได้อีก แต่ตามทัศนะของพุทธศาสนาเถรวาทมองว่า ปัจจัยภายในเป็นสาเหตุของการคอร์รัปชันเช่นเดียวกันและบางเงื่อนไขก็มาจากปัจจัยนอกได้เช่นกันแล้วแต่กรณี แต่เมื่อพิจารณาแล้วกลับพบว่าสาเหตุของการทุจริตคอร์รัปชันนั้นล้วนมาจากรากเหง้าความชั่วภายในใจหรืออกุศลกรรมส่วนหนึ่งและอีกส่วนหนึ่งมาจากภาวะกระตุ้นทางสังคมในส่วนที่เป็นวัตถุกามซึ่งทำให้คนทำชั่วตามสิ่งแวดลอมหรือสังคมที่ตนอยู่ สำหรับแนวทางการแก้ไขปัญหานั้นสามารถนำเอาหลักพุทธธรรม ได้แก่ หลักโลกบาลธรรม 2 และหลักสุจริต 3 มาประยุกต์ใช้เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจไม่ให้เกิดการทุจริตคอร์รัปชันขึ้นมานับว่าเป็นการทำทนายให้ทุกภาคส่วนร่วมมือกันกำลังในการแก้ไขปัญหาคอร์รัปชัน

คำสำคัญ: การทุจริตคอร์รัปชัน; สังคมไทย; ความท้าทาย

Abstract

This academic article aims to examine the problem of corruption in Thai society. The study finds that corruption involves the misappropriation of public property for personal benefit, the abuse of official authority, and the giving or receiving of benefits beyond what public officials are lawfully entitled to receive. Such practices distort institutional systems, cause damage to public administration, and deprive members of society of benefits or rights to which they are legitimately entitled. Corruption therefore remains a significant problem in Thailand and shows a tendency to persist or increase. With regard to Thailand's performance in corruption control, one of the most widely used international indicators is Transparency International's Corruption Perceptions Index (CPI). Thailand continues to be regarded as a country facing a relatively serious corruption problem. This situation adversely affects national development, impedes progress, and may cause development outcomes to fall short of established plans and objectives. Regarding the causes of corruption, Western philosophical perspectives generally attribute corrupt behavior to human selfishness and the innate tendency to pursue personal desires and interests. Individuals may allow themselves to be dominated by greed and excessive desire. At the same time, corruption may also be influenced by external factors arising from the surrounding social environment. The challenge of addressing corruption remains substantial. Although governments have established organizations and mechanisms to prevent and suppress corruption, such measures may only temporarily restrain corrupt practices. When oversight and enforcement become less rigorous, corruption may re-emerge. From the perspective of Theravada Buddhism, corruption is likewise understood as arising primarily from internal factors, although external conditions may also contribute depending on the circumstances. More fundamentally, the causes of corruption can be traced to unwholesome mental roots and morally unwholesome actions, together with social pressures associated with material desires and attachment to sensual or material gratification. Such influences may encourage individuals to engage in misconduct in accordance with the values and behavior prevalent in their social environment. As an approach to addressing the problem, Buddhist principles may be applied to strengthen moral resilience and reduce the likelihood of corrupt behavior. In particular, the Two Lokapāla Dhammas, or the two virtues that protect the world, and the Three Forms of Right Conduct (Sucarita) may be applied as ethical foundations for cultivating integrity and preventing corruption at the individual level. Effectively addressing corruption therefore represents a major challenge that requires cooperation and concerted efforts from all sectors of society.

Keywords: Corruption; Thai Society; Challenges

บทนำ

การทุจริตคอร์รัปชัน (Corruption) เปรียบเสมือน “โรคร้ายเรื้อรัง” ที่ฝังรากลึกอยู่ในสังคมไทยมาอย่างยาวนาน ไม่เพียงแต่บ่อนทำลายระบบเศรษฐกิจ แต่ยังกัดกินรากฐานทางจริยธรรม ความยุติธรรม และความเชื่อมั่นของประชาชนที่มีต่อสถาบันรัฐ การทำความเข้าใจปัญหาคอร์รัปชันในบริบทของไทย จึงไม่ใช่เพียงการมองที่ตัวเงินหรือการยกยอกเท่านั้น แต่ต้องมองลึกลงไปถึงวัฒนธรรมและโครงสร้างทางสังคมที่เอื้อให้สิ่งเหล่านี้ดำรงอยู่ได้ ซึ่งรากเหง้าของปัญหานี้เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การทุจริตคอร์รัปชันในประเทศไทยมีความซับซ้อน คือ ระบบอุปถัมภ์ (Clientelism) ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ ระหว่างเจ้านายกับลูกน้อง หรือผู้มีอำนาจหน้าที่กับผู้ต้องการได้รับประโยชน์ หรือผู้เสียผลประโยชน์โดยเฉพาะในสังคมไทย มักให้คุณค่ากับการตอบแทนพระคุณและการช่วยเหลือพวกพ้อง บางครั้งเส้นแบ่งระหว่างการมีน้ำใจกับการทุจริต คล้ายเส้นบางๆ ที่ส่งผลให้เกิดการใช้ช่องว่างทางกฎหมายเพื่อเอื้อประโยชน์ต่อคนในกลุ่มตนเอง มากกว่าการคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม

ซึ่งในอดีตรูปแบบการทุจริตมักจะถูกจำกัดอยู่แค่การรับสินบน หรือการรับเงินใต้โต๊ะเพียงเท่านั้น แต่ในปัจจุบันนี้ได้ถูกวิวัฒนาการไปสู่รูปแบบที่หลากหลายและซับซ้อนมากยิ่งขึ้น หรือที่เรียกกันว่า การทุจริตเชิงนโยบาย (Policy Corruption) โดยมีการซ่อนเร้นนโยบายที่ดูเหมือนจะถูกต้องตามกระบวนการ แต่มีวัตถุประสงค์ซ่อนเร้นเพื่อเอื้อประโยชน์ให้แก่กลุ่มทุนหรือบุคคลเฉพาะกลุ่ม นอกจากนี้ยังมีปัญหาเรื่องผลประโยชน์ทับซ้อน (Conflict of Interest) ที่เจ้าหน้าที่รัฐมีบทบาทซ้ำซ้อนจนแยกไม่ออกระหว่างหน้าที่สาธารณะ หรือผลประโยชน์ส่วนตัว

จากปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศในหลายๆ ด้าน เช่น ด้านเศรษฐกิจ ก่อให้เกิดปัญหาต้นทุนการทำธุรกิจสูงขึ้น นักลงทุนขาดความเชื่อมั่น และงบประมาณแผ่นดินที่ควรจะไปพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานหรือการศึกษา กลับถูกรั่วไหลไปสู่กระเป๋าสตางค์ของคนเพียงไม่กี่คน ในด้านสังคม นับเป็นปัญหาด้านสังคม ก็เป็นปัญหาที่ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำระหว่างชนชั้นที่ชัดเจนมากขึ้น โดยเฉพาะคนที่มีเส้นสายหรือฐานะดีมักเข้าถึงบริการของรัฐได้ดีกว่าและเร็วกว่า เกิดความรู้สึกไม่เท่าเทียมกันในสังคมกระจายออกไปทั่วถึง และด้านธรรมาภิบาล ก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมในการบริหารส่งผลต่อประสิทธิภาพของระบบราชการและกระบวนการยุติธรรม ทำให้คนในสังคมไม่เกรงกลัวต่อกฎหมาย แม้จะมีการพยายามที่จะแก้ไขปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันโดยมีการจัดตั้งองค์กรอิสระอย่างสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) รวมถึงองค์กรภาคเอกชน อย่างเช่น องค์กรต่อต้านคอร์รัปชัน (ประเทศไทย) (Anti-Corruption Organization of Thailand) ที่มีพันธกิจในการสร้างเครือข่ายการทำงาน สนับสนุน และส่งเสริม เป็นพลังสังคมที่ขับเคลื่อนให้คนไทยและสังคมไทยไม่ยอมรับและออกมาร่วมต่อต้านคอร์รัปชัน (องค์กรต่อต้านคอร์รัปชัน (ประเทศไทย), 2569) องค์กรอิสระหรือองค์กรภาคเอกชน แม้จะมีโอกาสเข้ามามีบทบาท ก็เป็นเพียงการเฝ้าระวัง ซึ่งการแก้ปัญหาที่ยั่งยืนจึงไม่ใช่แค่การมีกฎหมายที่เข้มงวด หรือมีองค์กรของรัฐเท่านั้น แต่ต้องอาศัยการปลูกฝังจิตสำนึกเพื่อปรับเปลี่ยนค่านิยมเกี่ยวกับการทุจริตคอร์รัปชันว่า เป็นโรคร้ายเป็นสิ่งที่น่ารังเกียจของสังคม จำเป็นต้องร่วมกันสร้างความโปร่งใสให้เกิดขึ้นกับองค์กรของภาครัฐซึ่งประชาชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการตรวจสอบโครงการต่างๆ ของรัฐได้ และกระทำอย่างเข้มแข็ง

จากปัญหาดังที่กล่าวมานั้น จึงทำให้เกิดความสนใจที่จะศึกษาเพื่อจะให้ทราบถึงสาเหตุที่ก่อให้เกิดปัญหาของการทุจริตคอร์รัปชันว่าเกิดจากสาเหตุอะไร เมื่อทราบแล้วก็สามารถที่จะแสวงหาวิธีการแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างถูกต้องไม่หลงประเด็นในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว

ความหมายของการทุจริตคอร์รัปชัน

การทุจริตคอร์รัปชันถือเป็นภัยคุกคามที่ร้ายแรงต่อความมั่นคงของชาติ แม้ว่ารัฐบาลในแต่ละสมัยจะพยายามวางนโยบายเพื่อสร้างมาตรฐานด้านจริยธรรม ธรรมาภิบาล และส่งเสริมความโปร่งใสในหน่วยงานราชการ เพื่อให้ประชาชนเกิดความเชื่อมั่น แต่ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันก็ยังคงฝังรากลึกและไม่หมดไปจากสังคมไทย ปัญหานี้ไม่ได้ส่งผลเสียเพียงแคด้านศีลธรรม แต่ยังเป็นอุปสรรคสำคัญที่ขัดขวางการพัฒนาประเทศในทุกมิติ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2556) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ก. โกง, เบียดบัง, ทุจริต, ฉ้อราษฎร์บังหลวง, รับสินบน เป็นการการใช้อำนาจที่ได้รับมอบหมายมาเพื่อประโยชน์ส่วนตน หรือที่เรียกกันว่า การฉ้อราษฎร์บังหลวง เป็นการเห็นแก่พวกพ้องและตนเอง มากกว่าความถูกต้องและส่วนรวม โดยใช้ช่องว่างจากอำนาจหรือกฎหมายที่มีอยู่ในมือ

สำนักคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน หรือ ก.พ. (2559) ได้กล่าวไว้ว่า คำว่า คอร์รัปชัน การกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย อันเป็นการกระทำชั่วและฉ้อโกง โดยมีเจตนาที่จะหลีกเลี่ยงกฎหมาย รวมทั้งการกระทำที่ขัดต่อตำแหน่งและสิทธิของผู้อื่น และยังหมายถึงการที่บุคคลใดที่ประชาชนไว้วางใจกระทำผิดต่อหน้าที่ราชการ โดยการรับหรือยอมรับประโยชน์สำหรับตนเองหรือผู้อื่น ซึ่งรูปแบบของการคอร์รัปชันมีมาในลักษณะของผลประโยชน์ทับซ้อน, การยกยอก, การอุปถัมภ์, การติดสินบน หรือการเลือกที่รักมักที่ชัง

วิทยากร เชียงกุล (2549) ให้ความหมายการทุจริตคอร์รัปชันที่สะท้อนภาพผลกระทบความเสียหายต่อผลประโยชน์ของประเทศชาติ และประชาชนว่า หมายถึง ทุจริตคอร์รัปชัน โดยเจ้าหน้าที่ของรัฐและนักการเมืองหรือเจ้าหน้าที่ในองค์กรธุรกิจเอกชน ซึ่งไม่ได้ก่อผลเสียแค่ในทางจริยธรรมเท่านั้น แต่เกิดผลเสียต่อการพัฒนาประเทศ เพราะทำให้การบิดเบือนการใช้ทรัพยากรอย่างไม่เป็นธรรมและไม่มีประสิทธิภาพ ทำให้ภาครัฐ มีทรัพยากรสำหรับการลงทุนด้านการศึกษาและกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศโดยรวมลดลง

ชัยวัฒน์ สุริยชัย (2546) ได้กล่าวไว้ว่า คำว่า การทุจริตคอร์รัปชัน หรือที่มีความหมายเดียวกับการฉ้อราษฎร์บังหลวง ได้มีการพัฒนาอย่างรวดเร็วภายใต้อิทธิพลของยุคทุนนิยม และโลกาภิวัตน์ ซึ่งส่งผลให้ประชาชนส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความเข้าใจจนก้าวไม่ทันเล่ห์เหลี่ยมที่เปลี่ยนแปลงไปในขณะที่ภาครัฐมักถูกมองว่าขาดความจริงจังในการปราบปราม โดยมักดำเนินการเพียงเพื่อการสร้างภาพลักษณ์ หรือใช้เป็นเครื่องมือจัดการกับคู่แข่งทางการเมืองเท่านั้น แต่ในทางกลับกัน กลับมีความพยายามสร้างรูปแบบการทุจริตที่ซับซ้อนขึ้น เช่น คอร์รัปชันเชิงนโยบาย ที่เอื้อประโยชน์เป็นวงกว้างและมีมูลค่าสูง พร้อมทั้งมีการใช้สื่อสารมวลชนทั้งของรัฐและเอกชนที่ควบคุมได้ เพื่อทำการบิดเบือนข้อเท็จจริงและสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับตนเอง

เรืองวิทย์ เกษสุวรรณ (2553) ได้เรียบเรียงความหมายของคอร์รัปชันตามแนวคิดของเดวิด โรเซนบลูม และเดอโบราห์โกลด์แมน ไว้ว่า การคอร์รัปชันเป็นการทรยศต่อความไว้วางใจสาธารณะ

เพราะว่าเป็นการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว การคอร์รัปชันในภาครัฐมีอยู่ทั่วโลกและเป็นตัวจำกัดความสามารถของระบบบริหารในหลายประเทศ การคอร์รัปชันโดยวิธีติดสินบนและใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัว ซึ่งเป็นแบบแผนที่ทำกันทั่วไปและเป็นที่รู้กันว่าเป็นรูปแบบหนึ่งที่ทำให้ข้าราชการทำงานให้

สิฐสร กระแสร์สุนทร (2558) ได้กล่าวไว้ว่า “ทุจริต” ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 1(1) หมายถึง “เพื่อแสวงหาประโยชน์ที่มีควรได้ โดยชอบด้วยกฎหมายสำหรับตนเองหรือผู้อื่น” และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 มาตรา 4 ให้คำจำกัดความของการทุจริตต่อหน้าที่ คือ “การปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติอย่างใดในตำแหน่งหรือละเว้นการปฏิบัติอย่างใดในพฤติการณ์ที่อาจทำให้ผู้อื่นเชื่อว่ามีตำแหน่งหรือหน้าที่ ทั้งที่ตนมิได้มีตำแหน่งหรือหน้าที่นั้น หรือใช้อำนาจในตำแหน่งหน้าที่ ทั้งนี้ เพื่อแสวงหาประโยชน์ที่มีควรได้โดยชอบสำหรับตนเองหรือผู้อื่น”

พจนานุกรมไทยของบริษัทแพรวพินทยา (อ้างถึงใน สัมฤทธิ์ ยศสมศักดิ์, 2549) ได้ให้ความหมายของคำว่า “คอร์รัปชัน” หมายถึง “การฉ้อราษฎร์บังหลวง เบียดบังเอาโดยอำนาจหน้าที่ราชการ” แต่ผู้ทรงคุณวุฒิบางท่านมีความเห็นว่า คำว่า “ฉ้อราษฎร์บังหลวง” นั้น มีความหมายแคบกว่า “คอร์รัปชัน” เพราะคำว่าฉ้อราษฎร์บังหลวงอาจหมายความว่าความเฉพาะการเบียดบัง ยกยอทรัพย์ของรัฐและของสาธารณะเท่านั้น การที่เจ้าพนักงานเรียกและรับสินบนจากราษฎรจะจัดอยู่ในประเภทฉ้อราษฎร์เพราะเป็นการเรียกหรือรับเอาเงินหรืออามิสอย่างอื่น เพื่อปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติราชการเป็นการให้คุณแก่ผู้ให้สินบนแต่การบังหลวงเป็นการที่เจ้าพนักงานทำทุจริตต่อหน้าที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อผลประโยชน์ของแผ่นดินทั้งนี้จะเป็นโดยสมคบกับราษฎรเบียดบังผลประโยชน์นั้นหรือไม่ก็ได้

จากการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างแนวคิดและวิธีการปฏิบัติระหว่างการทุจริตคอร์รัปชันกับมาตรการป้องกันและปราบปรามการทุจริตคอร์รัปชัน พบว่า ในปัจจุบันพัฒนาการของแนวคิดและวิธีการของบุคคลและกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการคอร์รัปชัน นับตั้งแต่เริ่มมีการปกครอง ในปี พ.ศ. 2475 เป็นต้นมาสามารถแบ่งได้เป็น 3 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 การใช้อำนาจในตำแหน่งหน้าที่โดยตรง ในระยะเริ่มแรก การคอร์รัปชันมีลักษณะเป็นการที่เจ้าหน้าที่ของรัฐใช้อำนาจหน้าที่ในตำแหน่งของตนเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ให้แก่ตนเองและพรรคพวก โดยมีกลุ่มนักธุรกิจและประชาชนเป็นผู้หยยยื่นให้ รูปแบบที่ปรากฏชัดเจน คือ การรับสินบนเพื่ออำนวยความสะดวกในด้านการบริการภาครัฐ และการส่งส่วย เพื่อให้ได้รับการคุ้มครองหรือความราบรื่นในการประกอบธุรกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มธุรกิจที่มีความเสี่ยงต่อการกระทำผิดกฎหมาย

ระยะที่ 2 การสร้างเครือข่ายความร่วมมือและช่องว่างทางกฎหมาย พฤติการณ์ในระยะต่อมา มีการพัฒนาให้มีความสลับซับซ้อนยิ่งขึ้น โดยเกิดจากความร่วมมือกันของบุคคล 3 กลุ่มหลัก ได้แก่ นักการเมือง ข้าราชการ และนักธุรกิจ กลุ่มบุคคลเหล่านี้จะร่วมกันแสวงหาผลประโยชน์จากโครงการต่างๆ ของรัฐ ผ่านการใช้กฎหมายหรืออาศัยช่องว่างทางกฎหมายเป็นเครื่องมือ ตลอดจนการสมคบคิดเพื่อให้ได้มาซึ่ง สิทธิผูกขาดสัมปทานของรัฐ เพื่อนำไปใช้ในการแสวงหาค่าเช่าทางเศรษฐกิจต่อไป

ระยะที่ 3 จะเป็นการคอร์รัปชันที่กลุ่มบุคคลต่างๆ ในการคอร์รัปชันในระยะที่สองพยายามที่จะทำให้อำนาจการคอร์รัปชันมีความสลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้น อันจะมีผลทำให้การคอร์รัปชันนั้นๆ สามารถที่จะถูกตรวจพบเพื่อลงโทษผู้กระทำการคอร์รัปชันได้ยากมากขึ้น ซึ่งแนวคิดและวิธีการปฏิบัติที่สำคัญของการคอร์รัปชันนี้ คือ ได้มีการนำเอากลุ่มบุคคลอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งมีบทบาทอย่างสำคัญ คือ กลุ่มข้าราชการที่

มีบทบาทหน้าที่ในทางวิชาการในหน่วยงานราชการของรัฐ หรือนักวิชาการที่มีความรู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่จะทำการคอร์รัปชันเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้วย โดยกลุ่มบุคคลกลุ่มใหม่นี้ จะทำหน้าที่สำคัญในการสร้างเงื่อนไขต่างๆ ที่ทำให้กลุ่มบุคคลกลุ่มเดิม คือ นักการเมือง, ข้าราชการ และนักธุรกิจมีความชอบธรรม ที่จะนำเอาเงื่อนไขต่างๆ เหล่านั้นไปใช้เพื่อเป็นข้ออ้างในการสร้างเครื่องมือและขั้นตอนต่างๆ ในการดำเนินงาน อันได้แก่ นโยบายสาธารณะและกฎหมายต่างๆ ให้เป็นที่ยอมรับในสังคม ซึ่งการคอร์รัปชันในลักษณะนี้ในปัจจุบันนิยมเรียกกันว่าเป็นการคอร์รัปชันเชิงนโยบาย (Policy Corruption) (จารุวรรณ สุขุมลพพงษ์ และคณะ, 2556: 2-3)

กล่าวโดยสรุป การทุจริตคอร์รัปชันเป็นการกระทำที่มีการใช้อำนาจหรือการให้สินบนที่อาจจะผิดหรือไม่ผิดกฎหมายก็ได้แต่มีเจตนาให้ได้รับประโยชน์อันไม่สมควรจะได้และทุจริตคอร์รัปชันนั้นเกิดขึ้นได้ทั้งในภาครัฐและภาคเอกชน โดยการคอร์รัปชันในภาคเอกชนอาจหมายถึง การที่ผู้บริหารหรือผู้มีอำนาจใช้อำนาจหรือตำแหน่งที่ได้มาจากผู้ถือหุ้นในการดำเนินงานเป็นระดับผู้บริหารของบริษัทเพื่อแสวงหาประโยชน์ส่วนตน

แนวคิดมูลเหตุของปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน

สำหรับหัวข้อนี้จะศึกษาถึงแนวคิดมูลเหตุของปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันซึ่งจะแบ่งออกเป็น 2 ประเด็น คือ ตามแนวคิดของนักปรัชญาชาวตะวันตกสมัยใหม่ และคำสอนของพระพุทธศาสนาเถรวาทซึ่งจะมีรายละเอียดของเนื้อหาดังต่อไปนี้

ประเด็นแรก ตามแนวคิดของนักปรัชญาชาวตะวันตกสมัยใหม่ โดยจะเริ่มที่นักปรัชญา นักเขียน และนักรัฐศาสตร์ชาวอิตาลี ได้แก่ นิโคโล มาเคียเวลลี ซึ่งมีทัศนะว่ามูลเหตุสำคัญของการทุจริตคอร์รัปชันมีรากฐานมาจากธรรมชาติของมนุษย์ที่เป็นสัตว์สังคมผู้มีความเห็นแก่ตัว มีนิสัยก้าวร้าว และมุ่งแสวงหาในสิ่งที่ตนปรารถนาอย่างไม่สิ้นสุด มนุษย์มักขับเคลื่อนด้วยความโลภในผลกำไรและพยายามหลีกเลี่ยงอันตราย ส่งผลให้การดำเนินชีวิตเต็มไปด้วยการดิ้นรนและการแข่งขันกันอยู่เสมอความต้องการที่ไร้ขีดจำกัดและความไม่รู้จักพอ ในทัศนะของนักปรัชญาผู้นี้ มนุษย์ถูกสร้างมาให้มีความทะเยอทะยาน และมีความปรารถนาที่จะครอบครองสิ่งที่ตนมีอยู่ให้เพิ่มพูนขึ้น เนื่องจากมีชุดความคิดที่ว่าไม่มีสิ่งใดที่ตนจะแสวงหาไม่ได้ ความต้องการทางวัตถุและทรัพย์สินของมนุษย์นั้นปราศจากความพอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่ จึงเกิดกิเลสตัณหาในการตอบสนองความพึงพอใจของตนเองอย่างต่อเนื่อง เมื่อได้รับสิ่งที่ต้องการแล้วก็ยังคงโหยหาสิ่งอื่นเพิ่มเติมอยู่ตลอดเวลาการขาดจริยธรรมและการเอาตัวรอด ความรู้สึกหวาดกลัวต่อภัยอันตรายและความไม่มั่นคงในการดำเนินชีวิต เป็นปัจจัยที่ทำให้มนุษย์มีแนวโน้มที่จะเลือกใช้ทุกวิถีทางเพื่อสร้างความปลอดภัยให้แก่ตนเอง ไม่ว่าจะเป็นการใช้ความรุนแรงที่โหดร้ายหรือการแสดงออกที่อ่อนโยน นอกจากนี้ มนุษย์มักขาดจิตสำนึกต่อการกระทำผิดในการเบียดบังหรือแย่งชิงทรัพย์สินของผู้อื่น โดยมักคุ้นชินกับการกระทำผิดจนมองว่าสิ่งที่เลวร้ายเป็นเรื่องที่ถูกต้องความซื่อสัตย์ที่มีเงื่อนไขและการแปรพักตร์ มาเคียเวลลีได้จำแนกลักษณะนิสัยทั่วไปของมนุษย์ไว้ว่า เป็นผู้ที่อกตัญญู โลเล มีพฤติกรรมมือถือสาปากถือศีล ชอบอำพราง และเห็นแก่ตัว ความซื่อสัตย์และความจงรักภักดีจะเกิดขึ้นเพียงเพื่อแสวงหาผลประโยชน์หรือเพื่อปกป้องตนเองจากภัยพิบัติเท่านั้น หากเมื่อใดที่มองเห็นว่าผลประโยชน์จะสูญสิ้นไป หรือภัยอันตรายเริ่มคืบคลานเข้ามา มนุษย์ก็พร้อมที่จะปฏิเสธ แปรพักตร์ หรือก่อการกบฏได้ทันที ดังคำกล่าวที่ว่า มนุษย์จะยอมเป็นพวกเดียวกับท่านอย่างเต็มตัวในยามที่ความจำเป็นอยู่ห่างไกล

แต่จะขัดขึ้นหรือก่อกบฏทันทีเมื่อความจำเป็นหรือภัยคุกคามนั้นเข้ามาใกล้มาเคียดเวลลีเขียนไว้ว่า “ในขณะที่ท่านทำดีต่อพวกเขา พวกเขาจะเป็นของท่านเต็มตัวเมื่อความจำเป็นมนุษย์นั้นอยู่ห่างไกลออกไป แต่เมื่อความจำเป็นเข้ามาใกล้ท่าน เมื่อนั้นพวกเขาก็จะเป็นกบฏ” (สมบัติ จันทรวงศ์ (แปล), 2542: 240)

สำหรับโทมัส ฮอบส์ นักปรัชญาการเมือง ชาวอังกฤษ มีทัศนะว่า มนุษย์เป็นสัตว์เห็นแก่ตัว และชั่วร้าย เขาได้นำเสนอความคิดว่ามนุษย์เป็นเพียงวัตถุที่ประกอบด้วยเนื้อหนัง ความรู้สึก และความต้องการที่หลีกเลี่ยงความเจ็บปวด ความลำบาก และความต้องการความสุขสบาย ก่อนหน้าที่มนุษย์จะมาอยู่ร่วมกันจนเป็นสังคมการเมือง มนุษย์มีอิสระและเสรีภาพที่จะกระทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้ได้ในสิ่งที่ตนเองปรารถนา ดังนั้น มนุษย์ในสภาวะตามธรรมชาติจึงไม่ต่างอะไรจากสัตว์ หรือพูดอีกนัยอยู่ในสภาวะสงคราม (State of War) แต่ละคนล้วนคำนึงถึงและพร้อมที่จะทำการใดๆ เพื่อแย่งชิงทรัพยากรมาตอบสนองความต้องการของตนเอง โดยไม่คำนึงถึงคนอื่นเลย แต่สภาวะแบบนี้ไม่ได้เอื้อประโยชน์ให้กับมนุษย์เลย ในทางตรงข้ามกลับผลักดันให้มนุษย์อยู่ในสภาพที่ตรงข้ามกับสิ่งที่ตนเองต้องการ (Thomas Hobbes, 1996: 16, 21, 113) สภาพเช่นนี้ส่งผลให้มีความวุ่นวายเกิดขึ้น มนุษย์จึงตกลงกันที่จะหาคนกลางมาทำหน้าที่ปกครองเพื่อให้เกิดสังคมการเมืองที่คนทั้งหลายใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างมีสันติสุข โดยแต่ละคนทำสัญญาประชาคมเสียสละอำนาจอธิปไตยของตนให้แก่ฝ่ายปกครอง แต่ทั้งนี้ประชาชนยังมีสิทธิเลือกการปกครองที่สอดคล้องกับความต้องการของคนส่วนใหญ่ โดยมีข้อตกลงร่วมกันว่า ทุกคนจะต้องเชื่อฟังผู้ปกครอง ซึ่งจะเป็นผู้ออกกฎหมายมาบังคับใช้กับประชาชนต่อไปอย่างเด็ดขาด และเมื่อมอบอำนาจอำนาจอธิปไตยให้กับรัฐบาลแล้วไม่อาจเรียกกลับคืนได้ (Thomas Hobbes, 1996: 221)

เมื่อพิจารณาจากแนวคิดของนักปรัชญาทั้งสองท่านข้างต้นจะพบว่า สาเหตุที่ทำให้มนุษย์ประพฤติผิด ทำการทุจริตคอร์รัปชันนั้น มาจากรากเหง้าแห่งความชั่วร้ายภายในจิตใจของมนุษย์ ได้แก่ ความเห็นแก่ตัว เห็นแก่ได้ ความกลัวที่จะเสียผลประโยชน์ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เป็นแรงผลักดันที่ทำให้เกิดการทุจริตคอร์รัปชันซึ่งเป็นปัญหาที่กระทบต่อวิถีชีวิตของคนในสังคมปัจจุบัน

นอกจากสาเหตุภายในจิตใจ คือ ความต้องการผลประโยชน์ และความกลัวที่จะเสียผลประโยชน์แล้ว สาเหตุของการทุจริตคอร์รัปชันอีกส่วนหนึ่งก็คือสาเหตุภายนอก ซึ่งได้แก่สิ่งแวดล้อมหรือสังคมชุมชนที่อาศัยอยู่นั้นเป็นแรงกดดันและกระตุ้นให้เกิดการทุจริตคอร์รัปชัน แนวคิดดังกล่าวนี้มาจากรากฐานทางปรัชญาของฌอง ฌาคส์ รูสโซ นักปรัชญาเมธีชาวฝรั่งเศส ผู้เขียนหนังสือสัญญาประชาคม (Social Contract) จะมีทัศนะตรงกันข้ามกับฮอบส์ และมาเคียดเวลลี เพราะนักปรัชญาทั้งสองท่านนี้เชื่อว่า “มนุษย์เกิดมาเลวตั้งแต่กำเนิด” แต่สำหรับรูสโซแล้วเขากลับเชื่อว่า สภาพดั้งเดิมของมนุษย์เกิดมาด้วยธรรมชาติที่ดี แต่ที่มนุษย์ทำชั่วก็เพราะสังคมอยู่ในสภาพที่ขาดระเบียบวินัย มีความโหดร้ายทารุณ มีการเอารัดเอาเปรียบซึ่งกันและกัน คนที่แข็งแรงอาจจะแย่งทรัพยากรจากคนที่อ่อนแอ ดังที่รูสโซ ได้เขียนไว้ว่า “แม้ว่ามนุษย์เกิดมาพร้อมกับเสรีภาพ แต่ก็ไม่สามารถเจริญชีวิตอย่างมีเสรีภาพได้ เพราะตกอยู่ในภาวะของความกลัวอยู่ตลอดเวลา พวกเขาจะสามารถเจริญชีวิตอย่างมีเสรีภาพได้ก็ต่อเมื่อสังคมได้รับการบริหารจัดการเพื่อให้ปัจเจกชนทุกคนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดกฎหมาย” (John Christman, 2002: 48) ดังนั้น มนุษย์สละเสรีภาพตามธรรมชาติของตนแล้วทำการตกลงกันเพื่อก่อให้เกิดเสรีภาพของพลเมือง ซึ่งเสรีภาพของพลเมือง ก็ขึ้นอยู่กับเจตจำนงสากล (Jean-Jacque Rousseau, 1992: 203) โดยการสละเสรีภาพตามธรรมชาติดังกล่าว เป็นการทำให้ร่วมกันในสังคม ไม่ใช่ทำให้เฉพาะเจาะจงกับใครคนใด

คนหนึ่ง จึงไม่มีการได้เปรียบหรือเสียเปรียบกันระหว่างสองฝ่าย ดังนั้น เสรีภาพในความหมายของรุสโซ จึงหมายถึงการปกครองตนเอง (self-governing) โดยการสร้างปฏิสัมพันธ์ร่วมกับผู้อื่นในสังคมในการ แสวงหาข้อยุติให้กับการขัดแย้งเชิงผลประโยชน์ (John Christman, 2002: 48)

เมื่อพิจารณาจากแนวคิดของรุสโซจะพบว่า การทุจริตคอร์รัปชันเป็นปัญหาสังคม การที่คน ทุจริตติดสินบนก็เพราะสังคมบีบคั้น หรือมีความกดดันส่วนหนึ่ง เช่น หากคนในสำนักงานทุจริตคอร์รัปชัน ร่วมกับผู้ที่เข้าไปทำงานในสำนักงานคนไหนไม่ทุจริตคอร์รัปชันก็ต้องถูกบีบให้ออกจากงาน หรือถึงจะอยู่ ได้ก็ไม่เติบโตในหน้าที่การงาน เป็นต้น นอกจากนี้ส่วนที่บีบคั้นกดดันแล้ว อีกส่วนหนึ่งมาจากแรงกระตุ้นที่ เกิดจากเห็นช่องทางในการได้มาซึ่งผลประโยชน์เหนือผู้อื่นจนต้องใช้อำนาจหน้าที่ในทางทุจริต

กล่าวโดยสรุป จากการพิจารณาตามแนวคิดของนักปรัชญาตะวันตกสมัยใหม่ที่นำเสนอมาแล้ว นั้น พบว่า แนวคิดของนักปรัชญาสองท่านแรก ได้แก่ นิโคโล มาเคียเวลลี และโทมัส ฮอบส์ เห็นว่า สาเหตุของการทุจริตคอร์รัปชันมาจากสาเหตุภายในใจ เพราะมีรากฐานแนวคิดที่เชื่อว่า มนุษย์เกิดมาเลว ตั้งแต่กำเนิด ส่วนฌอง ฌาคส์ รูสโซ กลับเห็นว่าสาเหตุของการทุจริตคอร์รัปชันมาจากสาเหตุภายนอก คือ สิ่งแวดล้อมในสังคมรอบตัวเพราะมีรากฐานแนวคิดที่เชื่อว่าเกิดมาด้วยธรรมชาติที่ดี

ประเด็นที่สอง ตามแนวคิดของคำสอนทางพระพุทธศาสนาเถรวาท แม้ในคำสอนดูเหมือนจะมี แนวโน้มที่ว่า ปัจจยภายในนั้นเป็นสาเหตุของการทุจริตคอร์รัปชัน ซึ่งจะไม่ต่างจากแนวคิดของโทมัสฮอบส์ และนิโคโล มาเคียเวลลี จะเห็นได้จากเรื่องการกำเนิดของมนุษย์ในอัครคัมภีร์สูตร (ที.ปา. 11/56/32) ที่ ได้กล่าวถึงการถือกำเนิดของมนุษย์กลุ่มแรกที่เกิดมาจากอภัสสรพรหม มายังบนโลกใบนี้ เนื้อหาในพระสูตร แสดงไว้ว่า มนุษย์กลุ่มแรกในโลกยุคนั้นเกิดจากการที่อภัสสรพรหม ได้เกิดมีความอยากในวัตถุกาม ซึ่งช่วงนั้นก็ถึงวันคืนที่มีรสชาติเอร็ดอร่อย ยั่ววนให้หลงใหลในรสและกลิ่นอันหอมหวาน แต่อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่ารสของง้วนดินจะหอมหวานสักปานใด ก็ไม่สามารถทำให้เหล่าอภัสสรพรหมหลงใหลยึดติดได้ แต่สิ่งสำคัญที่ทำให้หลงใหลยึดติดก็คือกิเลสภายในจิตใจของอภัสสรพรหมเหล่านั้น ดังมีพุทธพจน์ตรัสไว้ว่า “ธรรมทั้งหลายมีใจเป็นหัวหน้า มีใจประเสริฐที่สุด สำเร็จแล้วแต่ใจ ถ้าบุคคลมีใจอันโทษประทุษร้ายแล้ว กล่าวอยู่ก็ตาม ทำอยู่ก็ตาม ทุกข์ย่อมไปตามบุคคลนั้น เพราะทุจริต 3 อย่างนั้น เหมือนล้อหมุนไปตาม รอยเท้าโคผู้ลากเกวียนไปอยู่ ฉะนั้น ธรรมทั้งหลายมีใจเป็นหัวหน้า มีใจประเสริฐที่สุด สำเร็จแล้วแต่ใจ ถ้าบุคคลมีใจผ่องใส กล่าวอยู่ก็ตามทำอยู่ก็ตาม สุขย่อมไปตามบุคคลนั้นเพราะสุจริต 3 อย่างเหมือนเงา มีปกติไปตาม ฉะนั้น” (ขุ.ธ. 25/11/11)

จากพระพุทธพจน์ที่นำมากล่าวอ้างไว้นั้นแสดงให้เห็นว่า ปัจจยภายในนั้นเองเป็นสาเหตุของ การทุจริตคอร์รัปชัน หากมนุษย์ประพฤติตนอยู่ในกรอบของศีลธรรมอันดีงาม ด้วยการไม่คิดทำชั่วด้วย กาย วาจา และใจแล้วการทุจริตคอร์รัปชันก็จะไม่เกิดขึ้น เพราะปัจจยภายนอกที่เป็นวัตถุกามทั้งหลาย ก็ไม่สามารถทำให้ผู้ยึดมั่นในศีลธรรม หวนไหว้มีมลทินได้ เพราะไม่มีความอยากหรือตัณหากระตุ้นจาก ภายในให้ประพฤติดิตติทำการทุจริตคอร์รัปชัน พุทธศาสนาเถรวาทเชื่อว่า กามเกิดจากการคิดหรือคำนึง ยึดติดยึดมั่นในกามคุณ ทำให้เกิดกิเลสภายใน ซึ่งเรียกว่า กิเลสกาม เช่น รติ (ความยินดี) โลภะ (ความโลภ) อิสสา (ความริษยา หรือความชิงชัง) อสันทุภูลิ (ความไม่สันโดษความไม่ยินดีตามมีตามได้ของตน) เรียกว่า ปริยภูฐานกิเลสบ้าง อนุสัยบ้าง เปรียบดังพืชอันมียางเป็นเหตุให้เกิดราก ลำต้น กิ่งก้าน ต่อไป ดังนั้น หากไม่คิดคำนึงถึง หรือยินดีในอารมณ์ทั้งหลายที่เกิดขึ้นนี้ กิเลสกามก็จะไม่เกิดขึ้น แต่ละคนก็จะ ไม่ทำผิดคิดทุจริตคอร์รัปชันแม้ว่าจะมีโอกาสมีสิ่งจูงใจใดๆ เกิดขึ้นก็ตาม

แต่เมื่อพิจารณาอย่างละเอียดแล้วจะเห็นได้ว่า เหตุผลดังกล่าวแม้ว่าจะอธิบายได้อย่างสมเหตุสมผล แต่ใช้ได้บนเงื่อนไขของผู้ที่เป็นอริยบุคคลหรือผู้ที่มีใจสูงเท่านั้น เช่น พระอรหันต์ เป็นต้น เพราะอริยบุคคลย่อมไม่ทำผิดศีล มีการรักษาศีลแบบนิจศีล มีสติปัญญาควบคุมและรู้เท่าทันกิเลสตามได้ ดีกว่าปุถุชนทั่วไป การที่ท่านเหล่านี้จะทุจริตคอร์รัปชันเอาเปรียบผู้อื่นย่อมเป็นสิ่งที่ไม่อาจเกิดขึ้นได้ เพราะเมื่อเป็นอริยบุคคลแล้วจิตใจย่อมไม่ตกต่ำลงอีก มีแต่เจริญขึ้นไปเรื่อยๆ จนกว่าจะเข้าถึงนิพพาน ดังนั้น วัตถุทางทั้งหลายย่อมไม่ส่งผลให้เกิดการทุจริตคอร์รัปชันกับบุคคลเหล่านี้ได้

อย่างไรก็ตาม สำหรับมนุษย์ทั่วไปผู้เป็นปุถุชนแม้จะมีการศึกษามากก็ตาม แต่หากภายในจิตใจยังมีกิเลสหนาแน่นก็ย่อมมีโอกาสประพฤติดิฉิตคอร์รัปชันกันได้เช่นกัน เพราะวัตถุทางนั้นเป็นของน่ายินดี เป็นที่ต้องการของคนที่มีกิเลสขาดสติยั้งจนปล่อยใจให้เป็นไปตามอำนาจกิเลส เพราะต้องการครอบครองสิ่งเหล่านี้ และพยายามทำทุกวิถีทางเพื่อรักษาสิ่งเหล่านี้ไม่ให้สูญหายไป ในสภาวะการณ์เช่นนี้ วัตถุทางทั้งหลายย่อมส่งผลให้เกิดการทุจริตคอร์รัปชันขึ้นได้ง่าย และยังมีอีกสิ่งหนึ่งก็คือสภาพแวดล้อมที่อยู่รอบตัวมนุษย์ไม่ว่าจะเป็นคนที่อยู่รอบตัวเป็นกัลยาณมิตรหรือไม่ แหล่งที่อยู่อาศัยเป็นชุมชนที่เอื้อต่อการทุจริตคอร์รัปชันหรือไม่ เรื่องที่สนทนากันในแต่ละวันมีส่วนช่วยเสริมแรงให้เกิดการทำทุจริตคอร์รัปชัน เป็นต้น ในทางพุทธศาสนาเรียกว่า สัปปายะ แปลว่า สภาพที่เอื้อให้เกิดความสลาย เกื้อหนุนให้เกิดความเหมาะสม เอื้ออำนวยให้เกิดการรักษาสติและสมาธิ ตลอดทั้งส่งเสริมให้เกิดปัญญา เกิดการทำความคิด (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2552: 431-432) ในเรื่องนี้สามารถยกตัวอย่างเช่น คนอยู่รอบตัวเราเป็นผู้มีความรู้ จบปริญญา มีหน้าที่การทำงานที่ดี มีตำแหน่งที่มั่นคง เราหรือใครก็ตามเมื่อได้อยู่ใกล้คนเหล่านี้ย่อมได้เพื่อนที่ดีที่เป็นกัลยาณมิตร ย่อมส่งเสริมสนับสนุนให้เราได้ทำความดี ห่างไกลจากความชั่ว เพื่อนที่ดีที่เป็นกัลยาณมิตรเหล่านี้จะคอยห้ามปรามเราเมื่อเราทำผิด คอยดึงเราไม่ให้ออกจากการประพฤติดิฉิต ส่งเสริมสนับสนุนให้เราซื่อสัตย์สุจริตในหน้าที่การงานมีสัมมาทิฐิ คอยช่วยเหลือเกื้อหนุนเราอยู่เสมอ ตรงกันข้ามหากใครก็ตามคบหาคนชั่วเป็นมิตรก็จะคอยแต่ชักชวนไปในทางที่เสื่อมเสีย หากมีเป็นจำนวนมากในที่ทำงาน ย่อมทำให้สถานที่นั้นเต็มไปด้วยการแข่งขัน คดโกง ใช้เล่ห์เหลี่ยมเอาชนะกันด้วยการทุจริตคอร์รัปชันในทุกรูปแบบ คนดีๆ ที่เข้าไปทำงานในที่แห่งนี้ย่อมเกิดความอึดอัดใจ คับแค้นใจ เพราะสิ่งแวดล้อมกดดัน จึงทำให้การดำเนินชีวิตเป็นไปอย่างลำบาก ตรงกันข้ามกับคนที่มีความดีไม่บริสุทธิ์ หากได้เข้ามาทำงานในสถานที่แห่งนี้เขาย่อมเห็นช่องทางที่จะนำไปสู่ความร่ำรวยด้วยเงินทองได้แม้ด้วยการทุจริตคอร์รัปชันแต่นั่นก็หมายถึงการแสวงหาความสุขบนความทุกข์ของคนอื่น

ด้วยเหตุนี้ แม้สภาพแวดล้อมที่อยู่รอบตัวมนุษย์ ก็เป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่กดดันคนดีให้อยู่อย่างลำบากและกระตุ้นส่งเสริมคนไม่ดี ให้ทำชั่วได้ง่าย สะดวกสบายมากขึ้น เมื่อคนดีที่อยู่ในท่ามกลางคนไม่ดี อาจจะถูกกดดันบ่อยเข้าก็อาจมีโอกาที่จะเกิดความท้อถอยในการทำความคิดดีด้วยสถานการณ์ที่กดดันบีบคั้นต่างๆ เช่น แรงบีบคั้นด้านเศรษฐกิจและการครองชีพ ซึ่งสืบเนื่องมาจากรายได้ไม่ได้สัดส่วนกับค่าครองชีพ รายได้จึงอาจเป็นมูลเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาทุจริตคอร์รัปชันขึ้นได้ เป็นต้น

เนื้อหาที่เสนอมานี้ล้วนอยู่บนพื้นฐานทางพุทธศาสนาที่ว่า มนุษย์ไม่ได้เกิดมาดีหรือเลว แต่กำเนิด แต่มนุษย์จะดี หรือเลวนั้น ก็เพราะกรรมหรือการกระทำ การที่อภัสสรพรหมต้องกลับกลายแปรเปลี่ยนมาเป็นมนุษย์นั้นก็เพราะมีความหลงผิด (โมหะ) จากกิเลสภายใน แต่ถ้าอภัสสรพรหมไม่มีกรรมดีหลงเหลืออยู่เลย ก่อนหน้านี้อาจไม่ได้เป็นอภัสสรพรหม และคงไม่ได้จุติมาเป็นมนุษย์ผู้ที่ทำดีทั้งความดีและความชั่ว คงจะตกต่ำลงไปกว่านี้ เช่น อาจต้องเกิดเป็นสัตว์นรก เป็นต้น ดังนั้น การเกิด

เป็นมนุษย์ได้ก็ต้องอาศัยคุณงามความดีเป็นแรงหนุนเช่นเดียวกัน ด้วยเหตุนี้แนวคิดเรื่องสาเหตุของการทุจริตคอร์รัปชันในทางพระพุทธศาสนาเถรวาทที่ดูเหมือนว่าจะมีแนวโน้มมาจากปัจจัยภายใน เช่นเดียวกับแนวคิดของนักปรัชญาชาวตะวันตก คือ โทมัส ฮอบส์ และนิโคโล มาเคียเวลลีนั้น แม้จะไม่ตรงในแง่โลกียชนผู้ยังมีกิเลสเชื่อมต่อการยึดติดอยู่ในวัตถุกามอยู่ จากเหตุนี้ทำให้กรอบคิดเรื่องสาเหตุของการทุจริตคอร์รัปชันในทางพระพุทธศาสนาเถรวาทจึงไม่ใช่กรอบคิดเหมือนกับทางตะวันตกที่เห็นว่ามนุษย์มีบาปติดตัวมาแต่กำเนิดเช่นเดียวกับแนวคิดของโทมัส ฮอบส์ และนิโคโล มาเคียเวลลี หรือมนุษย์ไม่ได้มีบาปติดตัวมาแต่กำเนิดเช่นเดียวกับแนวคิดของ ฌอง ฌาคส์ รูสโซ แต่ในพุทธศาสนาเชื่อว่า สาเหตุของการทุจริตคอร์รัปชันมาจากปัจจัยภายในหรือกิเลสกาม กับปัจจัยภายนอกหรือวัตถุกาม รวมถึงความเป็นสัปายะ หรือไม่เป็นสัปายะในด้านผู้คนในสังคมและชุมชนแหล่งที่อยู่อาศัยด้วย จะสังเกตได้ว่าในเรื่องสาเหตุของการทุจริตคอร์รัปชันตามทัศนะของพระพุทธศาสนาเถรวาทจะไม่ได้คิดแยกส่วนแบบปรัชญาตะวันตก แต่จะพิจารณาตอบแบบแยกประเด็นตามเงื่อนไขที่เกิดขึ้น โดยปกติการทุจริตคอร์รัปชันอาจเกิดขึ้นได้ทั้งที่มาจากปัจจัยภายในและภายนอก

ความท้าทายในการจัดการปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน

จากที่ได้นำเสนอเกี่ยวกับแนวคิดมูลเหตุของปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันอาจกล่าวได้ว่าปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันถือเป็นอุปสรรคสำคัญที่หน่วงเหนี่ยวความก้าวหน้าของชาติ เนื่องจากผู้บริหารประเทศระบบการบริหารบ้านเมืองยังขาดธรรมาภิบาลที่แท้จริงขาดจริยธรรมและใช้อำนาจหน้าที่แสวงหาผลประโยชน์โดยมิชอบ ซึ่งส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นและสร้างความเสียหายอย่างหนักต่อระบบการทำงาน นอกจากนี้ ปัญหายังลุกลามจากการที่เจ้าหน้าที่ผู้ที่มีอำนาจหน้าที่บังคับใช้กฎหมายอย่างไม่เป็นธรรม ถึงแม้ว่าจะมีการตรวจพบการกระทำผิด แต่ก็ไม่สามารถนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษตามกฎหมายได้

ตามทัศนะนักปรัชญาตะวันตก พบว่า มักจะอยู่ในลักษณะที่ฝ่ายหนึ่งมองว่า ปัจจัยภายในมีความเห็นแก่ตัว เป็นต้น เป็นสาเหตุสำคัญของการทุจริตคอร์รัปชัน อาจเป็นเพราะมีแนวคิดที่ว่า มนุษย์ทุกคนเกิดมามีบาปติดตัวมาตั้งแต่กำเนิด ส่วนอีกฝ่ายหนึ่งเชื่อว่า สาเหตุของการทุจริตคอร์รัปชันมาจากปัจจัยภายนอก เพราะมีรากฐานทางปรัชญาเกี่ยวกับกำเนิดของมนุษย์ว่า มนุษย์ทุกคนเกิดมาเป็นผู้มีจิตบริสุทธิ์มาตั้งแต่กำเนิด แต่เมื่อมาเจอกับเหตุการณ์เรื่องราวมากมายในภายหลังจึงทำให้จิตถูกครอบงำจนกลายเป็นคนไม่ดี ฉะนั้น การแก้ไขปัญหาคำเป็นที่จะต้องดำเนินการควบคุมปัจจัยภายนอกที่ส่งผลให้เกิดจากการทุจริตคอร์รัปชันในด้านต่างๆ ได้แก่ 1) ด้านเศรษฐกิจ ที่เกิดขึ้นเพราะค่าครองชีพที่สูงขึ้นตามสภาพเศรษฐกิจของประเทศ ทำให้จำนวนเงินที่เป็นค่าตอบแทนในการทำงาน (เงินเดือน) มีไม่พอกับความต้องการใช้ในแต่ละเดือน รวมไปถึงความต้องการที่ไม่สิ้นสุด 2) ด้านการเมือง เป็นการใช้จ่ายเงินในการหาเสียงจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องถนอมทุนคืนเมื่อได้รับตำแหน่ง และ 3) ด้านการบริหารของรัฐที่ขาดประสิทธิภาพขาดการควบคุมดูแลในการทำงาน หย่อนกฎระเบียบ จนเป็นช่องทางที่เปิดโอกาสให้มีการทุจริตเกิดขึ้นตำแหน่งที่เอื้อต่อการทุจริต รวมไปถึงการอยู่ใต้อิทธิพลของบุคคลที่ทุจริต (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ, 2545: 39) ทั้งนี้ ทางผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในการแก้ไขโดยตรงก็คือรัฐบาลในแต่ละช่วงเวลาที่ได้เข้ามาทำหน้าที่ ได้จัดตั้งองค์กรในป้องกันและปราบปรามการทุจริต ได้แก่ 1) คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) ที่มีอำนาจหน้าที่ในการ

ตรวจสอบความถูกต้องและความมีอยู่จริงของทรัพย์สินและหนี้สิน ตรวจสอบการกระทำอันเป็นความผิดตามกฎหมายว่าด้วย ความผิดเกี่ยวกับการเสนอราคาต่อหน่วยงานของรัฐ และทำการตรวจสอบในกรณีที่ มีผู้กล่าวหาว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งมิใช่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ร่ำรวยผิดปกติ ทุจริตต่อหน้าที่ กระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการหรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม 2) คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน (คตง.) ทำหน้าที่ตรวจสอบดูแลการใช้จ่ายเงินและทรัพย์สินของ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมีวัตถุประสงค์ในการตรวจสอบถึงความชอบด้วยกฎหมายและตรวจสอบ ถึงความมีประสิทธิภาพในการใช้จ่ายเงินทั้งในส่วนที่เป็นงบประมาณและรายได้จากส่วนอื่นๆ ขององค์การ ปกครองส่วนท้องถิ่น 3) ผู้ตรวจการแผ่นดิน มีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาและสอบสวนหาข้อเท็จจริงใน กรณีที่มีคำร้องเรียนว่า ข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่นไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย หรือปฏิบัตินอกเหนืออำนาจหน้าที่ตามกฎหมายหรือ ปฏิบัติหรือละเลยไม่ปฏิบัติหน้าที่อันก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ร้องเรียนหรือประชาชนโดยไม่เป็นธรรม และ 4) สำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน เจ้าหน้าที่ของรัฐถูกกล่าวหาว่า กระทำฐานทุจริต ต่อหน้าที่อาจถูกดำเนินการตามกฎหมายฟอกเงิน (คณะกรรมการพัฒนาการเมือง การสื่อสารมวลชน และการมีส่วนร่วมของประชาชน, 2551: 49) ถึงแม้ว่าจะมีการป้องกันและปราบปรามอย่างเข้มงวดแล้ว ก็ตาม ถึงกระนั้นก็ยังมิมีผู้ที่มีพฤติกรรมโน้มน้าวไปในทางทุจริตคอร์รัปชันอยู่เป็นจำนวนมาก อาจเป็น เพราะกลไกสำคัญที่ทำให้เกิดการทุจริตคอร์รัปชัน นั่นก็คือการใช้อำนาจ ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญที่เป็นที่ ต้องการของมนุษย์ โดยเฉพาะ นักการเมือง ข้าราชการ เมื่อมีอำนาจจากการได้รับตำแหน่งแล้ว จึงเป็น หนทางนำไปสู่การแสวงหาผลประโยชน์ในรูปแบบต่างๆ ให้ตนเองและ พวกพ้องได้ผลตอบแทนตามที่ตน ต้องการโดยไม่ได้คำนึงถึงการได้มาว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่

แต่หากยึดเอาตามทัศนะของพระพุทธศาสนาเถรวาท จะพบว่าสาเหตุของการทุจริตคอร์รัปชัน สามารถเกิดขึ้นได้ทั้งส่วนที่เป็นสาเหตุภายใน คือ กิเลสภพ และส่วนที่เป็นสาเหตุภายนอก ได้แก่ วัตถุภพ และสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยให้เกิดขึ้น ดังนั้น เมื่อพิจารณาทัศนะของพระพุทธศาสนา อาจกล่าวได้ว่า สาเหตุของการทุจริตคอร์รัปชันนั้นล้วนมาจากรากเหง้ามาจากความชั่วภายในใจหรืออกุศลกรรม และมา จากภาวะกระตุ้นทางสังคมในส่วนที่เป็นวัตถุภพซึ่งทำให้คนทำชั่วตามสิ่งแวดล้อมหรือสังคมที่ตนอาศัย อยู่ ดังนั้น ความท้าทายในการแก้ปัญหาตามแนวคำสอนของพระพุทธศาสนาเถรวาท ก็คือการขจัด รากเหง้าของความชั่วภายในจิตใจหรืออกุศลกรรมให้ได้มากที่สุด หรือจนหมดจดไม่มีเหลืออยู่ในจิตใจ ซึ่งเป็นสิ่งที่ท้าทายเป็นอย่างมาก เพราะมนุษย์ที่ยังเป็นปุถุชนมีจิตใจยังหนาแน่นไปด้วยกิเลส เพราะยัง ข้องอยู่ในกามคุณ ก่อให้เกิดจากการคิดหรือคำนึงส่งผลให้ยึดติดยึดมั่นในกามคุณ ทำให้เกิดภายในที่ เรียกว่า กิเลสภพ การตัดวงจรของการทุจริตคอร์รัปชัน ก็ด้วยการไม่คิดคำนึงถึง หรือยินดีในอารมณ์ ทั้งหลายที่เกิดขึ้นนี้ กิเลสภพก็จะไม่เกิดขึ้น อย่างไรก็ตาม สำหรับมนุษย์ทั่วไปผู้เป็นปุถุชนอาจมองว่า เป็นสิ่งที่กระทำได้ยาก เพราะเป็นการทวนกระแสของสังคมที่ส่วนมากมักจะมุ่งเน้นไปทางด้านวัตถุนิยม ที่มีพฤติกรรมหรือค่านิยมที่ชอบสะสมสิ่งของ และวัดความสำเร็จของคนด้วยความร่ำรวย ไม่ให้ความสำคัญ กับคุณค่าทางจิตใจที่ถูกมองว่า เป็นนามธรรม ไม่สามารถจับต้องหรือวัดค่าได้ สำหรับแนวทาง การแก้ไข ตามคำสอนของพระพุทธศาสนาเถรวาท ก็คือการนำเอาหลักพุทธธรรม ได้แก่ หลักโลกบาลธรรม หรือธรรมคุ้มครองโลก ทำให้โลกเกิดความร่มเย็นเป็นสุข เปรียบเสมือนเกราะป้องกันสังคมไม่ให้เสื่อม สลายจากความเหินแค้นตัวและอาชญากรรมมี 2 ประการ ได้แก่ 1) หิริ ความละอายต่อบาป มีความละอาย

ใจและรังเกียจต่อการทำความชั่วหรือการประพฤติดุจจริตจะไม่ทำแม้ในที่ลับ 2) โอตตปปะ ความเกรงกลัวต่อบาป มีความสะดุ้งกลัวต่อผลของความชั่วหรือโทษทัณฑ์ที่จะได้รับการกระทำผิดทางกาย วาจา และใจ ซึ่งหลักธรรมนี้ จัดเป็นเทวธรรม หรือธรรมของเทวดา ที่ทำให้มนุษย์มีจิตใจสูงส่งและแตกต่างจากสัตว์เดรัจฉาน เมื่อบุคคลได้มีอยู่ประจำใจแล้วก็สามารถที่จะสร้างเกราะป้องกันไม่ให้จิตใจตกไปอยู่ภายใต้อำนาจของกิเลสสาม อันเป็นมูลเหตุที่นำไปสู่การกระทำในทางทุจริตคอร์รัปชัน นอกจากนี้ยังมีหลักสุจริต 3 ได้แก่ 1) กายสุจริต เป็นการประพฤติดีทางกาย โดยงดเว้นจากการไม่เบียดเบียน และฆ่าสัตว์ (ปาณาติบาต) การไม่แย่งชิง คดโกง ยักยอก และลักพาสิ่งของที่เจ้าของมิได้อนุญาต (อทินนาทาน) และการประพฤติดุจจริตในเรื่องกามคุณจนขาดความสำรวมระวัง (กาเมสุมิฉฉาจาร) 2) วาจาสุจริต เป็นการประพฤติดีทางวาจา โดยการงดเว้นจากการพูดเท็จ และบิดเบือนเพื่อให้มา หรือให้บุคคลอื่นในทางที่ผิด (มุสาวาท) การพูดจาเหินห่าง และส่อเสียดบุคคลอื่น (ปสุณวาจา) การพูดคำหยาบคายเพื่อให้คนอื่นเจ็บใจ (ผรุสวาจา) และการพูดจาเพ้อเจ้อ หาสาระมิได้จากการพูดเหล่านั้น (สัมผัปปลาปะ) และ 3) มโนสุจริต เป็นการประพฤติดี ทางจิตใจ โดยการไม่เพ่งเล็งที่จะแสวงหาช่องทางเพื่อให้ทรัพย์สินสมบัติของคนอื่น (อนภิขมา) การไม่ผูกพยาบาทจองเวรคนอื่น (อพยาบาท) และการมีความคิดในทางที่ถูกต้องเหมาะสม มีปัญญาพิจารณาสิ่งต่างๆ ตามความเป็นจริง (สัมมาทิฐิ) เพื่อให้เห็นภาพชัดมากขึ้น อาจจะอธิบายให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของหลักสุจริต 3 กับการป้องกันการทุจริตคอร์รัปชัน โดยเริ่มจากมโนสุจริตจะเน้นหนักไปที่การไม่คิดละโมภโลภมากอยากได้ของบุคคลอื่นด้วยการคิดแสวงหาช่องทางที่จะใช้อำนาจ และหน้าที่ที่เกิดจากตำแหน่งไปกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใด เพื่อที่จะได้มาตามที่ตนปรารถนา ในขณะที่กายสุจริตจะเน้นไปที่การตัดสินใจประพฤติทุจริตคอร์รัปชันโดยการแสดงออกทางกายด้วยลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น การใช้กำลัง หรืออาวุธแย่งชิงโดยตรง หรือการแย่งชิง และคดโกงด้วยวิธีการต่างๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งของหรือสมบัติสาธารณะที่ตัวเองได้ตั้งใจและวางแผนเพื่อแย่งชิงหรือคดโกง ส่วนวาจาสุจริตนั้น เป็นการใช้วาจาเพื่อโน้มน้าว บิดเบือน โกหก หรือหลอกลวงด้วยวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อให้คู่กรณี หรือบุคคลอื่นๆ หลงเชื่อจนได้มาซึ่งสิ่งที่มุ่งหวัง (พระมหาพรหมชา ฐมมหาโส, 2561, [ออนไลน์])

บทสรุป

จากการศึกษาปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน จะพบว่าในประเทศไทยยังมีการทุจริตคอร์รัปชันอยู่มาก และมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จนก่อเป็นปัญหาที่ทำให้การพัฒนาประเทศเกิดการถดถอยไม่เป็นไปตามแผนที่วางไว้ ทั้งนี้ ปัญหาทุจริตคอร์รัปชันนั้นไม่ได้เกิดเฉพาะในระดับประเทศ เท่านั้น แม้ในระดับหน่วยงานต่างๆ เช่น การปกครองส่วนท้องถิ่นก็มีปัญหาทุจริตคอร์รัปชันเช่นเดียวกัน อาจเป็นเพราะผู้มีหน้าที่บางคนมีความประพฤติมิชอบด้วยกฎหมายและขาดจริยธรรม มีการเรียกรับสินบน ทำให้ระบบถูกกัดกร่อนและเสียหาย ซึ่งการทุจริตคอร์รัปชันบางประเภทมักจะเกิดจากผู้มีหน้าที่ในการบังคับใช้กฎหมายอย่างไม่เป็นธรรม ตามทัศนะของนักปรัชญาชาวตะวันตกจะมองสาเหตุของการทุจริตคอร์รัปชันนั้นในลักษณะของปัญหาที่เกิดจากสาเหตุภายในและภายนอก เพราะเริ่มแรกมนุษย์ที่เกิดมาในโลกนี้นั้นมีบาปติดตัวมาตั้งแต่กำเนิด ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่จะส่งผลให้เกิดเป็นปัญหาของการทุจริตคอร์รัปชันได้เช่นกัน ความท้าทายในการแก้ปัญหาถึงแม้รัฐบาลจะพยายามจัดตั้งองค์กรในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต เช่น คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.), คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน (คตง.) และผู้ตรวจการแผ่นดินขึ้นมาก็ตาม ก็อาจจะมีส่วนช่วยในการ

ยัวยังไม่ให้เกิดการทุจริตคอร์รัปชันได้ในส่วนหนึ่ง แต่เมื่อขาดความเข้มงวดก็ปัญหาดังกล่าวก็อาจจะกลับมาเช่นเดิมได้อีก ในส่วนของพระพุทธศาสนาเถรวาทนั้นจะมองว่ามูลเหตุของการทุจริตคอร์รัปชันสามารถเกิดขึ้นได้ทั้งที่เป็นสาเหตุภายใน คือ กิเลสตาม และส่วนที่เป็นสาเหตุภายนอก ได้แก่ วัตถุตาม และสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยให้เกิดขึ้น อาจกล่าวได้ว่าสาเหตุของการทุจริตคอร์รัปชันนั้นล้วนมาจากรากเหง้ามาจากความชั่วภายในใจหรืออกุศลกรรม และมาจากภาวะกระตุ้นทางสังคมในส่วนที่เป็นวัตถุตาม ซึ่งทำให้คนทำชั่วตามสิ่งแวดล้อมหรือสังคมที่ตนอาศัยอยู่ ซึ่งเป็นความท้าทายในการแก้ปัญหาภายในจิตใจเป็นสำคัญ ด้วยเหตุนี้ จึงได้เสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาด้วยการนำเอาหลักพุทธธรรม ได้แก่ หลักโลกบาลธรรม หรือธรรมคุ้มครองโลก ได้แก่ 1) หิริ ความละอายต่อบาป และ 2) โอตตปปะ ความเกรงกลัวต่อบาป และหลักสุจริต 3 ได้แก่ 1) กายสุจริต เป็นการประพฤติดีทางกาย 2) วาจาสุจริต เป็นการประพฤติดีทางวาจา และ 3) มโนสุจริต เป็นการประพฤติดีทางใจ หลักพุทธธรรมที่นำมากล่าวไว้นี้สามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจไม่ให้เกิดการทุจริตคอร์รัปชันในทุกรูปแบบ แม้ว่าปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันจะสามารถป้องกันและแก้ไขได้ ทั้งนี้จะเกิดผลสำเร็จได้ก็เพราะทุกภาคส่วนทั้งที่เป็นองค์กรต่างๆ และภาคประชาชน จำเป็นจะต้องให้ความร่วมมือ รวมถึงสังคมก็ต้องมีความตระหนักถึงปัญหาและสาเหตุที่มาจากค่านิยมต่างๆ เพื่อปรับปรุงโครงสร้างการบริหารงาน หากแต่สังคมยังมีแนวคิดหรือทัศนคติแบบเดิมๆ ก็ไม่สามารถจะป้องกันหรือแก้ไขปัญหาทุจริตคอร์รัปชันได้ ถึงแม้จะมีมาตรการหรือวิธีการที่ดีที่สุดอยู่ก็ตาม เพราะการแก้ไขเป็นหน้าที่ของทุกคน พฤติกรรมไม่ทนต่อการทุจริตและภาครัฐต้องจริงจังเข้มงวดในการบังคับใช้กฎหมายที่จะใช้ป้องกันและปราบปรามการทุจริต ถ้าร่วมมือกันทุกภาคส่วนเพื่อแก้ไขปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันก็จะคลี่คลายไม่ส่งผลเป็นมรดกให้ถึงรุ่นถัดไป

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศาสนา. (2525). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับหลวง*. กรุงเทพฯ: กรมการศาสนา.
- คณะกรรมการพัฒนาการเมือง การสื่อสารมวลชนและการมีส่วนร่วมของประชาชน. (2551). *คู่มือประชาชนตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- จารุวรรณ สุขุมลพงษ์ และคณะ. (2556). *แนวโน้มของการคอร์รัปชันในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- ชัยวัฒน์ สุรวิชัย. (2546). *ธรรมาภิบาลกับทุจริตในสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิถิธรรม.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2552). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์*. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จันทร์เพ็ญ.
- พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส. (2561). *สุจริตธรรมในฐานะเครื่องมือป้องกันการทุจริตคอร์รัปชันในสังคมไทยปัจจุบัน*. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.mcu.ac.th/article/detail/439/> [15 เมษายน 2569].
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์ จำกัด.
- เรืองวิทย์ เกษสุวรรณ. (2553). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับรัฐประศาสนศาสตร์*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: บริษัทพิชการพิมพ์จำกัด.
- วิทยากร เชียงกุล. (2549). *แนวทางปราบคอร์รัปชันอย่างได้ผล*. กรุงเทพฯ: สายธาร.

- สัมฤทธิ์ ยศสมศักดิ์. (2549). *รัฐประศาสนศาสตร์: แนวคิดและทฤษฎี*. กรุงเทพฯ: ธรรมการพิมพ์.
- สิริสร กระแสร์สุนทร. (2558). การเปิดเผยข้อมูลเพื่อป้องกันปัญหาการคอร์รัปชันในระบบราชการไทย. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://prt.parliament.go.th/server/api/core/bitstreams/c447b7df-1c9c-457d-9d1b-c4da8a1eee31/content> [10 เมษายน 2569].
- สมบัติ จันทรวงศ์ (แปล). (2542). *เจ้าผู้ปกครอง (The Prince)*. กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.
- สำนักงาน ก.พ. (2559). *เสริมสร้างเกียรติภูมิข้าราชการ: สำนักข้าราชการไทยไม่โกง*. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.ocsc.go.th/wp-content/uploads/2023/12/การเสริมสร้างเกียรติภูมิข้าราชการ-สำนักข้าราชการไทยไม่โกง.pdf> [10 เมษายน 2569].
- สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ. (2545). *คู่มือประชาชนด้านการทุจริต (ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 1)*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: ชวนพิมพ์.
- องค์กรต่อต้านคอร์รัปชัน (ประเทศไทย). *วิสัยทัศน์ และพันธกิจ*. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: https://www.anticorruption.in.th/2026/th/about1.php#about3_section [10 เมษายน 2569].
- Christman, J. (2002). *Social and Political Philosophy: A Contemporary Introduction*. New York: Routledge.
- Hobbes, T. (1996). *Hobbes: Leviathan*. Trans. and ed. by Richard Tuck. Cambridge: Cambridge University Press.
- Jean-Jacques Rousseau. (1992). *Social Contract and Other Political Writings*. Trans and ed. by Victor Gourevich. Cambridge University Press: Cambridge.

คำแนะนำสำหรับผู้นิพนธ์บทความ

วารสารสื่อวิชาการและวิจัย มีวัตถุประสงค์ส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าและเผยแพร่ผลงานวิชาการและงานวิจัยด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ของนักวิจัย นักวิชาการ นิสิตนักศึกษา และผู้สนใจทั่วไปโดยรูปแบบผลงานที่วารสารจะรับพิจารณา มี 3 ประเภท คือ บทความวิจัย บทความวิชาการ และบทวิจารณ์หนังสือ

บทความวิจัย บทความวิชาการ และบทวิจารณ์หนังสือที่จะได้รับการพิจารณาลงตีพิมพ์ในวารสารสื่อวิชาการและวิจัยนี้ จะต้องได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) จำนวน 3 ท่าน ก่อนเพื่อให้วารสารมีคุณภาพและนำไปอ้างอิงได้

การเตรียมต้นฉบับบทความวิจัย บทความวิชาการ บทวิจารณ์หนังสือ และงานวิชาการอื่นๆ มีดังนี้

1. ภาษา เป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษก็ได้ การใช้ภาษาไทยให้ยึดหลักการใช้คำศัพท์และชื่อบัญญัติตามหลักของราชบัณฑิตยสถาน ควรหลีกเลี่ยงการใช้ภาษาอังกฤษในข้อความ ยกเว้นกรณีจำเป็น ให้เขียนคำศัพท์ภาษาไทยตามด้วยวงเล็บภาษาอังกฤษ ให้ใช้ตัวเล็กทั้งหมดยกเว้นชื่อเฉพาะต้องขึ้นต้นด้วยตัวอักษรใหญ่ บทความส่วนที่เป็นภาษาอังกฤษควรให้ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาอังกฤษตรวจสอบความถูกต้องก่อนที่จะส่งต้นฉบับ

2. การพิมพ์ ให้จัดพิมพ์ด้วยโปรแกรมไมโครซอฟท์เวิร์ด ด้วยรูปแบบตัวอักษร TH Sarabun PSK ขนาด 16 พอยต์ โดยจัดหน้ากระดาษขนาด A4 ตั้งค่าน้ำหนักกระดาษสำหรับการพิมพ์ห่างจากขอบกระดาษทุกด้าน ด้านละ 1 นิ้ว (2.54 เซนติเมตร)

3. จำนวนหน้า บทความวิจัย บทวิจารณ์หนังสือ และบทความวิชาการ ตั้งแต่หัวข้อเรื่องจนถึงบรรณานุกรมควรมีความยาวไม่เกิน 15 หน้า กระดาษ ขนาด A4

การเรียงลำดับเนื้อหา

1. บทความวิจัย

1.1 ชื่อเรื่อง ควรสั้น กระชับ และสื่อเป้าหมายหลักของการศึกษาวิจัย ไม่ใช้คำย่อชื่อเรื่องต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยให้นำชื่อเรื่องภาษาไทยมาก่อน

1.2 ชื่อผู้นิพนธ์ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ตำแหน่งทางวิชาการ หน่วยงานหรือสถาบันที่สังกัด และอีเมลล์ของผู้เขียนหลักและร่วม

1.3 บทคัดย่อ (abstract) ให้มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เป็นเนื้อความย่อที่อ่านแล้วเข้าใจง่าย โดยเรียงลำดับความสำคัญของเนื้อหา เช่น วัตถุประสงค์ วิธีการศึกษา ผลงานและการวิจารณ์อย่างต่อเนืองกันไม่ควรเกิน 200 คำ หรือมีความยาวไม่เกิน 12 บรรทัด ไม่ควรมีคำย่อ ให้บทคัดย่อภาษาไทยขึ้นก่อนภาษาอังกฤษ

1.4 คำสำคัญหรือคำหลัก (Keywords) ให้ระบุทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษ ใส่ไว้ท้ายบทคัดย่อของแต่ละภาษา จำนวนไม่เกิน 5 คำ

1.5 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาหรือบทนำ เป็นส่วนของเนื้อหาที่บอกความเป็นมาและเหตุผลนำไปสู่การศึกษาวิจัย ให้ข้อมูลทางวิชาการพร้อมทั้งจุดมุ่งหมายที่เกี่ยวข้องอย่างคร่าวๆ และมีวัตถุประสงค์ของการศึกษาและวิจัยนั้นด้วย

1.6 วิธีดำเนินการวิจัย ให้ระบุรายละเอียดวัสดุ อุปกรณ์ สิ่งนำมาศึกษา จำนวนลักษณะเฉพาะของตัวอย่างที่ศึกษา ตลอดจนเครื่องมือและอุปกรณ์ต่างๆ ที่ใช้ในการศึกษา อธิบายวิธีการศึกษา หรือแผนการทดลองทางสถิติ การสุ่มตัวอย่าง วิธีการเก็บข้อมูลและวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

1.7 ผลการวิจัย แจ้งผลที่พบตามลำดับหัวข้อของการศึกษาวิจัยอย่างชัดเจนได้ใจความ ถ้าผลไม่ซับซ้อนไม่มีตัวเลขมาก ควรใช้คำบรรยาย แต่ถ้ามีตัวเลขมาก ตัวแปรมาก ควรใช้ตารางแผนภูมิแทน ไม่ควรมีเกิน 5 ตาราง หรือแผนภูมิ ควรแปลความหมายและวิเคราะห์ผลที่ค้นพบ และสรุปเปรียบเทียบกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

1.8 อภิปรายผล ชี้แจงว่าผลการศึกษาดตรงกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย หรือแตกต่างไปจากผลงานที่มีผู้รายงานไว้ก่อนหรือไม่ อย่างไร เหตุใดจึงเป็นเช่นนั้นและมีพื้นฐานอ้างอิงที่เชื่อถือได้ และให้จบด้วยข้อเสนอแนะที่จะนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์หรือทิ้งประเด็นคำถามการวิจัย ซึ่งเป็นแนวทางสำหรับการวิจัยต่อไป

1.9 ตาราง รูปภาพ และแผนภูมิ ควรคัดเลือกเฉพาะที่จำเป็น และต้องมีคำอธิบายสั้นๆ แต่สื่อความหมายได้สาระครบถ้วนในกรณีที่เป็นตาราง คำอธิบาย ต้องอยู่ด้านบน ในกรณีเป็นรูปภาพ หรือแผนภูมิคำอธิบายต้องอยู่ด้านล่าง

1.10 บรรณานุกรม สำหรับการพิมพ์เอกสารอ้างอิง ทั้งเอกสารอ้างอิงที่เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษโดยมีหลักการทั่วไป

2. บทความวิชาการ

2.1 ชื่อเรื่อง

2.2 ผู้แต่ง

2.3 บทนำ

2.4 เนื้อหา

2.5 บทสรุป

2.6 บรรณานุกรม

3. บทวิจารณ์หนังสือ

3.1 ข้อมูลเกี่ยวกับหนังสือ

3.2 ชื่อผู้วิจารณ์

3.3 บทวิจารณ์

3.4 บรรณานุกรม

4. งานวิชาการอื่น

กรอบในการเขียนให้ใช้ในกรณีเดียวกันกับงานวิชาการข้างต้น

ขอบเขตการตีพิมพ์

วารสารสื่อวิชาการและวิจัย เป็นวารสารสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ครอบคลุมในสาขามนุษยศาสตร์และสังคมโดยเน้นด้านพระพุทธศาสนา ปรัชญา ศาสนา ภาษาบาลีสันสกฤต การศึกษาเชิงประยุกต์ การพัฒนาชุมชน การพัฒนาสังคม รัฐศาสตร์ และรัฐประศาสนศาสตร์ รวมถึงสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

วาระการตีพิมพ์

วารสารสื่อวิชาการและวิจัย มีวาระการตีพิมพ์เผยแพร่ ปีละ 3 ฉบับ ได้แก่ ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม-เมษายน ฉบับที่ 2 เดือนพฤษภาคม-สิงหาคม และฉบับที่ 3 เดือนกันยายน-ธันวาคม

การส่งบทความ

สำหรับบทความที่จะตีพิมพ์ในวารสารสื่อวิชาการและวิจัย จะต้องส่งผ่านระบบลงเบียนออนไลน์ที่ <https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JERR> เท่านั้น สามารถติดต่อและสอบถามข้อมูลได้จากช่องทาง ดังนี้ Phone: 095 235 3269, E-mail: jerr2568@gmail.com และ Facebook: วารสารสื่อวิชาการและวิจัย

การเขียนบรรณานุกรม/เอกสารอ้างอิง

การรวบรวมรายการเอกสารทั้งหมดที่ผู้เขียนได้ใช้อ้างอิงในการเขียนผลงานนั้นๆ จัดเรียงรายการตามลำดับอักษรชื่อผู้แต่ง ภายใต้หัวข้อเอกสารบรรณานุกรม สำหรับบทความภาษาไทย หรือ References สำหรับบทความภาษาอังกฤษ ให้ใช้รูปแบบการเขียนแบบ APA V.6 (American Psychological Association) ตัวอย่างการเขียนมีดังนี้

หนังสือ

ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อเรื่อง./ครั้งที่พิมพ์ (ถ้ามี)./สถานที่พิมพ์./ผู้จัดพิมพ์.

ตัวอย่าง

พระมหาสุทิตย์ อาภากร. (2547). *เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ*. กรุงเทพฯ: โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.).

Potter, M.E. (1990). *The Competitive advantage of nations*. New York: Free Press.

บทความในวารสาร

ชื่อผู้เขียนบทความ./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./ชื่อวารสาร./ปีที่หรือเล่มที่/ (ฉบับที่ (ถ้ามี))./เลขหน้า.

ตัวอย่าง

ชัยณรงค์ ศรีมันตะ. (2563). ธรรมชาติมนุษย์ในปรัชญาโทมัส ฮอบส์. *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา*, 28(1), 48-72.

Foster, W.P. (2004). The decline of the local a challenge to educational leadership. *Education Administration Quarterly*, 40(2), 176-191.

วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย

ชื่อผู้ทำวิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย/(ปีที่พิมพ์)./ชื่อวิทยานิพนธ์หรือดุษฎีนิพนธ์
และสารนิพนธ์./ระดับวิทยานิพนธ์หรือดุษฎีนิพนธ์และสารนิพนธ์./ชื่อสาขาวิชา./คณะ./
ชื่อมหาวิทยาลัย.

ตัวอย่าง

นพพร ไทยเจริญ. (2549). การสร้างชุดการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์เรื่อง ดินและหินใน
ท้องถิ่นสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชา
หลักสูตรและการสอน, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยบูรพา.

Shim, W. J. (1996). Contamination and bioaccumulation of tributyltin and triphenyltin compounds
in the Chinhae Bay system. Korea. Master's thesis. Department of Oceanography, Seoul
National University.

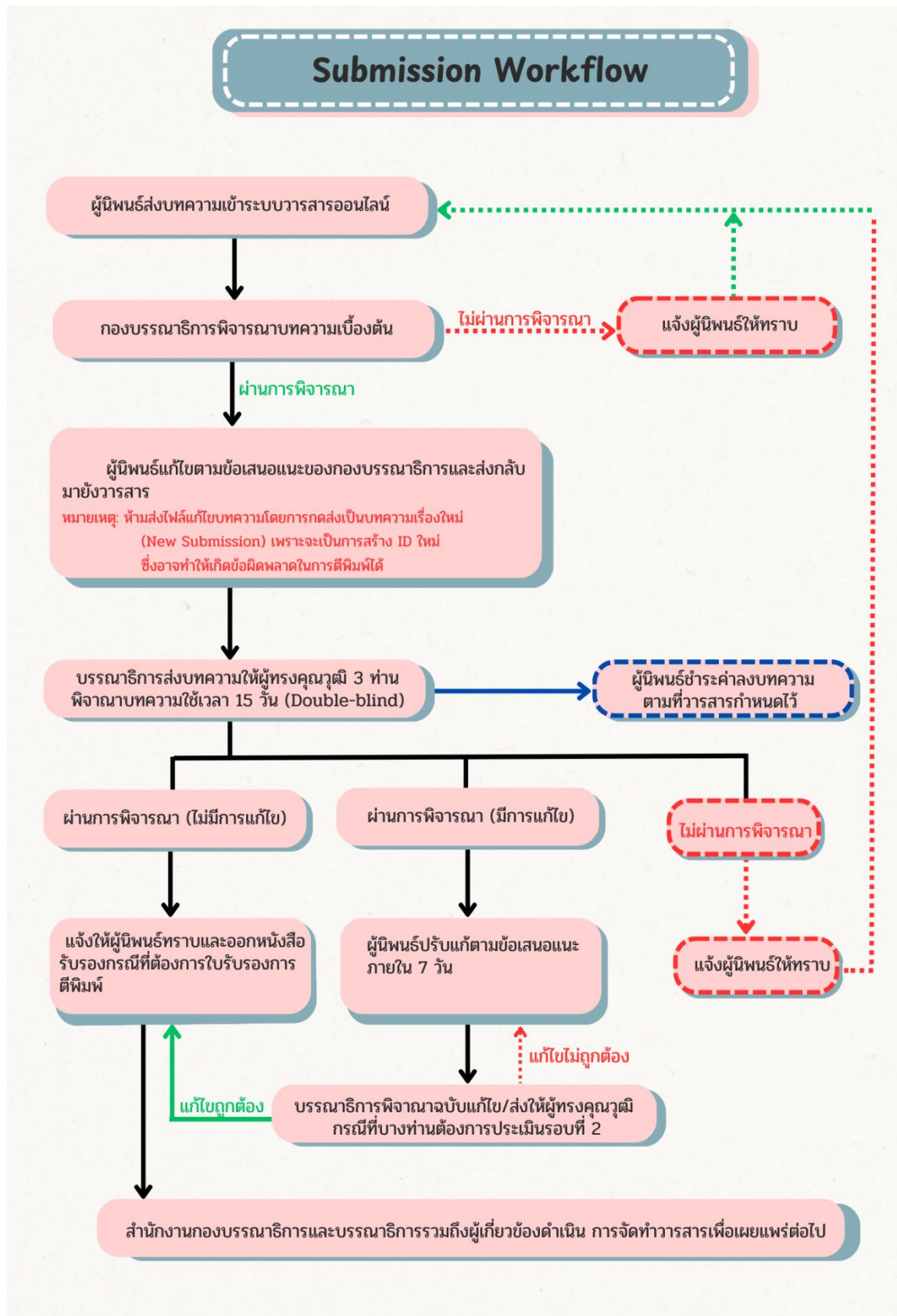
บทความจากเว็บไซต์ (Web Site)

ชื่อผู้แต่ง. ชื่อบทความ./[ออนไลน์]./แหล่งที่มา/วัน/เดือน/ปี.

ตัวอย่าง

พรรณี บัวเล็ก. พัฒนาการทุนนิยมในประเทศไทย. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://research.krirk.ac.th/pdf>. [25 ธันวาคม 2555].

ขั้นตอนการส่งและพิจารณาบทความ

ยกระดับวิชาการ สร้างสรรค์งานวิจัย

Enhancing Academic Work and Research Development

Editorial Board

Journal of Educational Resources and Research

Tel. 095 235 3269

E-mail: jerr2568@gmail.com